

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ-СКОПЈЕ
Институт за безбедност, одбрана и мир
Постдипломски студии за одбрана

Магистерски труд на тема:

**КОНЦЕПТОТ НА БОРБЕНИ ГРУПИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА
И ПРИДОНЕСОТ НА АРМИЈАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ментор:

Проф. д-р. Зоран Нацев

кандидат:

Бесник Емини

Скопје, мај 2017 година

*“Потребна ни е силна Европа. Тоа го заслужуваат
нашите граѓани тоа го очекува светот од нас “¹*

¹ EU Global Strategy page 7

² <http://marshallfoundation.org/marshall/the-marshall-plan/history-marshall-plan/>

ВОВЕД	6
ГЛАВА I	10
1. ЕВРОПСКИОТ БЕЗБЕДНОСЕН ИДЕНТИТЕТ	10
1.1. Развој на европскиот идентитет.....	10
1.2. Поврзување на ЗЕУ и ЕУ.....	12
1.3. Договорот за Европска Унија.....	14
1.4. Развој на Заедничка надворешно безбедносна политика и Заедничка и безбедносно одбранбена политика.....	17
1.5. Капацитети и структура на Европската безбедносна и одбранбена политика.....	21
1.6. Каталог на сили на Европската Унија.....	22
1.7. Соработката меѓу ЕУ и НАТО.....	25
1.8. Европската Агенција за Одбрана.....	26
1.9. Европската безбедносна стратегија – Безбедна Европа во подобар Свет	27
1.10. Европска безбедносна стратегија “Заедничка визија, здружено дејствување: посилна Европа“	29
ГЛАВА II	36
2. ЕВРОПСКИТЕ БОРБЕНИТЕ ГРУПИ (ЕУБГ)	36
2.1. Концептуална рамка за создавање на Европските борбени групи	36
2.2. Цели и задачи на Европските борбени групи	39
2.3. Структура и опрема на Борбените групи на Европската Унија.....	42
2.4. Ниво на целите на воените операции	50
2.5. Процес на планирање и одлучување за ангажирање на ЕУБГ	52
2.5.1. Процес на планирање и донесување на одлуки на стратегиско ниво	52
2.5.2. Процес на планирање и донесување на одлука на оперативено ниво	54
2.5.3. Штабови на ЕУБГ.....	59
2.5.4. Насоки за подобрување на процесот на донесување одлуки во Борбените групи на Европската Унија.....	61
2.5.5. Обука и оценување на борбената готовност на БГ на ЕУ	63
2.6. Финансирање на Борбените групи на Европската Унија.....	65
2.7. Операции на Европска Унија.....	65
2.8. Воени операции на ЕУ.....	68
ГЛАВА III	71
3. ИНТЕГРАЦИЈАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ЕУ ПРЕКУ НЕЈЗИНИОТ ПРИДОНЕС ВО РАМКИТЕ НА ЗАЕДНИЧКАТА БЕЗБЕДНОСНО ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА	71

3.1.	Концептуален пристап	71
3.2.	Капацитети и способности на АРМ за придонес во меѓународните операции.....	78
3.3.	Придонесот на АРМ кон воените операции на ЕУ	82
3.3.1.	Придонесот на АРМ во мисијата “АЛТЕА”	82
3.3.2.	Поддршка на KFOR.....	85
3.4.	Учество и декларирани сили на АРМ во БГ на ЕУ	86
3.4.1.	Обука и вежби на декларираните сили	90
3.5.	Иден придонес на Република Македонија во рамките на ЗНБП	92
4.	ЗАКЛУЧОК	95
5.	ЛИТЕРАТУРА	100
6.	ЛИСТА НА КРАТЕНКИ.....	103

ВОВЕД

Втората светска војна донесе големи страдања, жртви, разурнати економии, голем број на невработени, сиромаштија и глад. Европските народи се надеваа дека после крајот на војната ќе завладее ера на слобода, демократија, рамноправност и просперитет. Меѓутоа, нивните надежи беа изманипулирани, а светот беше втурнат во нова т.н. „Студена војна“ која ја зголеми поделеноста на европските народи. И покрај ваквата поделеност, дел од довчерашните непријатели започнаа нова ера во соработката на политички, воен и економски план.

Во насока на ревитализирање на уништените економии, но и за воспоставување на поблиска соработка на политички и воен план беа покренати повеќе иницијативи како Маршаловиот план на САД од 1947г.²; француско-британскиот договор од Денкирк од 1947г.³; Договорот од Брисел во 1948г.⁴; како и потпишувањето на Североатлантскиот договор во Вашингтон во 1949 година⁵.

Со тоа, европските држави започнаа нов процес на соработка кој се карактеризираше со формирањето на наднационални европски институции кои беа предводници на создавањето на Европската Унија и на институционалниот развој на европската безбедност и на европскиот безбедносен идентитет. Така во 1951 година беше формирана Европската заедница за јаглен и челик меѓу Франција и Германија, а со Римскиот договор од 1957 година беа формирани и Европската заедница за атомска енергија и Европската економска заедница.⁶ Овие три заедници беа здружени во 1967 година, одбележувајќи нов тренд на развој и создавајќи услови за градење на модел кој ќе произведе законски решенија кои ќе ја водат европската соработка напред. Со ваквиот чин на развивање и

² <http://marshallfoundation.org/marshall/the-marshall-plan/history-marshall-plan/>

³ http://www.cvce.eu/obj/treaty_of_alliance_and_mutual_assistance_between_the_united_kingdom_and_france_dunkirk_4_march_1947-en-1fb9f4b5-64e2-4337-bc78-db7e1978de09.html

⁴ http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17072.htm

⁵ http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/stock_publications/20120822_nato_treaty_en_light_2009.pdf

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11957E>

спроведувањето на договорите се настојуваше да се развие поблиска соработка во областа на безбедноста и одбраната⁷. Така да со Договорот за Европска унија (Мастрихт во 1993 година), се заменија трите правни интеграции на западноевропските држави: Европската економска заедница (ЕЕС-European Economic Community), Европската заедница за јаглен и челик (ECSC - European Coal and Steel Community) и Европската заедница за атомска енергија (EUROATOM- European Atomic Energy Community) и се создаде *европската унија (ЕУ)*⁸.

Крајот на студената војна (последната декада на XX век), предизвика процес на рedefинирање на меѓународните односи посебно на европско тло. Започна незапирливиот процес на демократизација на дотогаш комунистичките држави, а некои држави се распаднаа и се формираа нови. Ваквиот процес придонесе евроатлантските организации НАТО и ЕУ да започнат со процес на проширување со нови земји членки. Во тој процес, земјите членки на ЕУ започнаа со реализација на идејата за поширока европска унија со сопствена надворешна и безбедносна политика, независна од онаа на НАТО.

Така со Договорот од Мастрихт(1993г)⁹ беше воспоставен и вториот столб на ЕУ, а тоа е Заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП). Целта на овој “столб“ беше да ги брани заедничките вредности и основните интереси на Унијата, да ја зајакне европската и меѓународната безбедност, меѓународната соработка, демократијата и владеењето на правото. Дополнителен стимул за создавањето на ЗНБП беше и крвавиот распад на поранешна Југославија и неспособноста на ЕУ да се снајде во кризи од ваков размер на европско тло.

Се наметна потреба за градење на капацитети на Унијата кои би биле ангажирани за превенција наместо за реакција. Според тој принцип, со Договорот од Амстердам (1999г)¹⁰ даден е приоритет на развивање на воени и цивилни капацитети за управување со кризи. Тоа придонесе да се развие и Заедничка безбедносна и одбранбена политика на ЕУ

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12001C/TXT>

⁸ http://www.sobranie.mk/za-evropskata-unija-55a80976-2c68-4631-95e7-612286b2e593-ns_article-za-evropska-unija-eu-politiki.nspх

⁹ http://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf

¹⁰ http://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_en.pdf

(ЗБОП), како составен дел на Заедничката надворешна и безбедносна политика на Унијата.

Во Хелсинки (1999г)¹¹ Европскиот Совет донесе одлука дека “Европската Унија мора да поседува капацитет за автономна акција, подржана од воени сили, кои ќе бидат во состојба да ги спроведат Петерсбушките задачи, (хуманитарни и спасувачки операции, мировни операции и операции за справување со кризи, вклучувајќи и сили за воспоставување на мир), со цел да одговори на меѓународни кризи независно од НАТО“¹². Настојувањата за создавање на “европска војска“, започна да се реализира во 1999 година кога Европскиот Совет во Хелсинки ја постави тн. Хелсиншка Главна воена цел 2003 (Helsinki Headline Goal 2003) со која се наметна обврска дека до 2003г. Европската Унија мора да биде подготвена во рок од 60 дена да распореди борбени сили од 50.000-60.000 војници способни за извршување на Петерсбушките задачи во период од една година.¹³ Следен чекор кон реализација на оваа идеја беше усвојувањето на Европска безбедносна стратегија. Со овој документ, за прв пат во историјата, ЕУ постави јасна и остварлива визија за својата улога на меѓународната сцена.¹⁴

Во основа, стратегијата на Европската Унија се базира на тоа дека таа во моментот не се соочува со традиционални воени закани, туку како главни безбедносни закани за Унијата се посочуваат: тероризмот, пролиферација на оружјето за масовно уништување, регионалните конфликти, пропаднатите држави и режими но и организираниот криминал. Во јуни 2003 година ЕУ го разви концептот на сили за брзо распоредување, а истата година беше лансирана и првата самостојна воена операција за управување со кризи - “Операцијата Артемис“¹⁵. Овој концепт на ЕУ не заживеа во целост и во 2004 година беа промовирани „Хелсиншките Цели 2010“ кои се засновуваа на концептот на борбени групи со јачина до 1500 персонал¹⁶. Овие борбени групи се конципирани да можат самостојно да

¹¹ http://www.consilium.europa.eu/en/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/acfa4c.htm

¹² <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

¹³ Common Security and Defence Policy, European Security and Defence College, September 2014 p.19

¹⁴ https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/about/eugs_review_web_5.pdf

¹⁵ http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/artemis-drc/mission-description/index_en.htm

¹⁶ <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroup1DefenseandSecurity.pdf>

дејствуваат на растојание од 6 000 км од Брисел. Овој концепт и овозможува на ЕУ брзо да одговори на појавените кризи со воени средства.

Кон овој концепт на ЕУ свои амбиции пројави и Република Македонија. Досега, нашата држава односно Армијата на Република Македонија учествувала во две борбени групи на ЕУ и тоа во 2012 и 2014 година. Искуствата од ова учество на Република Македонија се позитивни и значајни, а најдобро се огледаат пред се во делот на обуката и извежбувањето на персоналот проследен со зголемена интероперативност. Во 2013 година, Република Македонија декларира и свои сили во Каталогот на ЕУ на распоредливи сили во јачина од една механизирана пешадиска чета, еден вод на воена полиција и еден медицински тим на Ниво 1. Согласно повикот на Воениот комитет на ЕУ во формат+7 за декларирање сили во додатокот на Каталогот на сили на ЕУ 2015/16, во јуни 2015 година Република Македонија ги потврди декларираните сили од копнената структура на АРМ кои ќе бидат дел од додатокот на Каталогот на сили на ЕУ 2015/16.¹⁷

Основните сегменти на предметот на истражување кои всушност ја сочинуваат и основаната структура на трудот се: краток историски осврт на развојот на ЕУ односно на причините и мотивите за воспоставување на заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП) и заедничката одбранбено безбедносна политика (ЗОБП); развојот на европскиот одбранбен идентитет; анализа на развојот на концептот на борбените групи на Европската Унија (ЕУБГ), преку неговите цели и задачи; анализа на досегашното практично искуство на ЕУ во меѓународните операции; развојот на капацитети и способности на АРМ за придонес во меѓународни операции; придонесот на Република Македонија во борбените групи и Каталогот на сили на ЕУ; идна соработка меѓу Република Македонија и Европската одбранбена агенција.

Основна цел на овој труд е да се елаборира Концептот на БГ и развојот на Европскиот безбедносен идентитет на ЕУ односно колкаво влијание има овој Концепт врз развојот и изградбата на севкупните и распоредливите способности и капацитети на АРМ за придонес кон Заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ.

¹⁷ Министерство за надворешни работи на Република Македонија, „Годишна национална програма на Република Македонија за членство во НАТО за 2015-2016 година“, октомври 2015, стр.4.

ГЛАВА I

1. ЕВРОПСКИОТ БЕЗБЕДНОСЕН ИДЕНТИТЕТ

1.1. Развој на европскиот идентитет

Европските министри за надворешни работи предводени од францускиот министер за надворешни работи Роберт Шуман на 9 мај 1951 го објавија “Планот за контрола и производство на јаглен и челик“, кој предвидуваше создавање на една служба за контрола на производството на јаглен и челик и истиот беше потпишан од страна на Франција, Германија, Италија, Белгија, Луксенбург и Холандија. Целта на овој план беше да се намали потенцијалниот конфликт во однос на менаџирањето со овие стратешки национални ресурси во Европа. Инспириран од шумановиот план, раководителот на главна планирачка комисија на францускиот премиерот, Жан Монет, предложи создавање на “Заедничка европска армија“, предлог, кој во октомври 1950г беше детално образложен од страна на францускиот премиер Рене Плевен и за главна цел имаше “создавање на заедничка одбранбена армија на Европа која би била потчинета на заедничките институции на обединета Европа, и би одговарала на европскиот министер за одбрана додека финансирањето би било од заеднички буџет и истата армија би им била на располагање на Заедничката атлантска команда“¹⁸.

Паралелно со овој процес на економско-социјален и политички план се одвиваше и развојот на концептот на “Западно европска унија“ (ЗЕУ), концепт кој започна со потпишувањето на Бриселскиот Договор 1948 г. Во октомври 1954 г. во Париз формално беше потпишан “Модификуваниот Бриселски Договор“ од страна на Франција, Обединетото Кралство, Белгија, Луксенбург, Холандија, Германија и Италија. Оваа модификација на Бриселскиот Договор предвидуваше имплементација на мерки за контрола и ограничувања во однос на производството на вооружувањето и минско експлозивните средства. Најважен елемент од овој Договор преставуваше додавањето на членот 4, (кој подоцна стана член 5) кој го предвидува следното: “доколку една од земјите

¹⁸ European security and college, Common security and defence policy, September 2014,p.11.

потписнички на договорот стане предмет на вооружен напад во Европа, останатите земји потписнички на договорот имаат обврска согласно член 51 од Повелбата на ООН, да се вклучат на испомош со целата воена моќ и останата помош која ја имаат на располагање“.¹⁹

Соочени со фактот дека ваквата поставеност на концептот на ЗЕУ многу често се преклопуваше со останатите меѓународни институции како НАТО и Советот на Европа, ЗЕУ постепено започна да се фокусира исклучиво кон активности во сферата на набљудување и мониторинг на производството на вооружување. Меѓутоа своето влијание во сферата на одбранбените прашања го задржа низ мандатот за мониторирање на прашањата од сферата на одбраната и безбедноста во Собранието на ЗЕУ.

Со текот на времето европските односи почнаа да навлегуваат во некоја фаза на хибернизација, а како резултат на оваа состојба Европската Заедница го започна процесот на изнаоѓање начини за да се усогласат индивидуалните надворешни политики на земјите членки во насока на постигнување на еднообразна политика на ЕУ која ќе ги штити интересите на сите членки и која би била прифатлива политика за сите членки на ЕУ.

Во 1969 година во Хаг се одржа Самит на министрите за надворешни работи на европските земји каде што секоја членка си го задолжи својот преставник да ја испитува можноста за идна блиска интегративна соработка на политички план помеѓу европските држави. Последователно на оваа иницијатива, во 1970 година во Давињон, министрите за надворешни работи ја престапија идејата за европска политичка соработка (ЕПС) и ги дефинираа своите главни цели (хармонизација на позициите во однос на надворешната политика и одбрана, консултации и доколку е возможно заедничко дејствување). Целта на европската политичка сооработка беше да се олесни процесот на координација консултации помеѓу членките на европската заедница. Во 1980г министрите за надворешни работи на земјите членки на европската заедница го усвоија Лондонскиот извештај²⁰, каде се потенцира дека иако ЕПС ги вклучува прашањата од доменот на одбраната, притоа би можело европската политичка соработка да се прошири на некои

¹⁹ European security and college, Common security and defence policy, September 2014,p.11.

²⁰ http://www.ipeg.com/_UPLOAD%20BLOG/london_agreement_en.pdf

важни прашања од областа на надворешната политика, прашања кои ги тангираат политичките аспекти на безбедноста.

На Европскиот Совет одржан во јуни 1983 година во Штутгарт, шефовите на држави и влади на земјите-членки на Европската комисија донесоа заедничка декларација позната како Декларацијата од Штутгарт, која што го отвори патот за идната заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП).

Во февруари 1986 година во Луксембург и во Хаг беше потпишан акт, со кој земјите членки се согласија "заеднички да се создаде и спроведе европската надворешна политика" и да се развие "европскиот идентитет во областа на надворешната политика". Со потпишувањето на единствениот европски акт, беше формиран секретаријатот со седиште во Брисел со надлежност да ги подготвува и следи состаноците на Европскиот совет.

1.2. Поврзување на ЗЕУ и ЕУ

Западноевропската Унија во '80-те години доби нов замав. Со Хашката платформа од 1987 година, членовите на ЗЕУ ги потврдија обврските од Дополнетиот Бриселски Договорот и ја престапија идејата за дефинирање на заедничките ставови за прашањата од областа на безбедносната политика. Во 1988 година ЗЕУ ја изврши својата прва воена операција под назив "Cleansweep", или поточно кажано расчистување мини по должината на 300-километарски коридор низ Ормутскиот теснец. Дополнителни мисии беа спроведени во 1990-тите години, вклучувајќи ја и поморската операција во Јадранското Море (Sharp Guard), операција на полицијата и царината (Danube operation), и полициската операција во Мостар во 1993 година во име на Европската унија. Со потпишувањето на Договорот за Европска Унија (ДЕУ) во Мастрихт во 1992 година се овозможи поблиска соработка меѓу ЕУ и ЗЕУ. Во Договорот за ЕУ, ЗЕУ е признаен како "интегрален дел од развојот на Унијата". Според член J.4 од ДЕУ, улогата на ЗЕУ е "да изработуваат и спроведат одлуки и активностите на Унијата кои имаат импликации врз одбраната". Како одраз на зближената соработка и односи со ЕУ, Штабот на ЗЕУ беше преместен од Лондон во Брисел во 1993 година.

Во 1992 година на Советот на министрите на ЗЕУ во Петерсбург ја постави новата оперативна улога на организацијата. Имено министрите ја потенцираа подготвеноста на ЗЕУ да ги стави на располагање воени единици за широк спектар на задачи: "хуманитарни и спасувачки задачи, мировни задачи и задачи на борбени сили во справување со кризи, вклучувајќи ги и мировните задачи за спроведување на мирот".

Во 1996 година, ЗЕУ активно се вклучи во создавање на Европски безбедносен и одбранбен идентитет (ЕБОИ) во рамките на НАТО. Според завршното комунике од Министерскиот состанок на Северноатлантскиот совет кој се одржа во Берлин, се вели дека ЕБОИ "ќе овозможи создавање на воено кохерентни и ефикасни сили, способни да работат под политичка контрола и под стратегиски насоки на ЗЕУ". Договорот беше значаен и истиот преставува "европски столб" во рамките на Алијансата, кој ќе овозможи идентификација на можностите, кои беа одделни - но не самостојни - и кои може да се користат во операции предводени од ЗЕУ. На темелите поставени преку ЕБОИ крајот на 2003 година е донесен Берлин Плус Договорот меѓу НАТО и ЕУ. Со постепеното вклучување на средствата и функциите на ЗЕУ во Европската унија - како на пример сателитски центар ЗЕУ (сега сателитски центар на Европската унија) и задачите од Петерсбург, ЗЕУ полаку влезе во фаза на затворање.

Со договорот од Маастрихт кој стапи на сила во 1993 година се направи структурно-институционална реформа на европската заедница при што се воведоа нови аспекти на соработка помеѓу членките. Промените според Договорот се однесуваа на следното²¹:

- воведување на нова структура на ЕУ при што се воспоставуваат три столбови на Унијата: првиот - Европска заедница; вториот - ЗНБП и третиот - правосудство и внатрешни работи. Столбовите на ЕУ институционално ги подржуваат Европскиот совет, Советот на министри, Европската комисија, Европскиот парламент и Судот на правдата. Улогата на Советот на министри е најзначајна имајќи предвид дека неговите надлежности се протегаат преку сите три столба. Европската комисија ја задржува законодавната иницијатива во комунитарните работи. Улогата на Европскиот парламент во вториот и третиот столб е маргинална а Судот на правдата нема надлежност во овие две сфери;

²¹ Лидија Георгиева "Европска безбедност концепти, процеси и институции", Скопје, 2008г. стр 54.

-договорот од Мастрихт ги проширува комунитарните надлежности со нови области и во процесот на донесување на одлуки го воведува принципот на супсидијарност според кој се врши поделба на надлежностите на комунитарно, национално и регионално ниво;

-воведување на Заедничката надворешна и безбедносна политика која ја заменува ЕПС во Единствен европски акт;

-воведување соработка во областа на правосудството и внатрешните работи;

-проширување на надлежностите на Европскиот парламент;

-воведување европско државјанство;

-воведување на економска и монетарна унија односно заедничка валута;

-формирање Комитет на региони преку кој се застапуваат интересите на локалните власти;

-зајакнување на моќта на Европскиот суд на правда;

-воведување на Европски омбудсман.

1.3. Договорот за Европска Унија

По донесувањето на Договорот од Мастрихт и воспоставувањето на Заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ (ЗНБП), во декември 1998 година на Самитот во Св. Мало беа воспоставени темелите за Европската безбедносна и одбранбена политика (ЕБОП). Во завршната Декларација се констатира дека Унијата треба да биде во улога и да има способности за автономна акција, поддржана од воена сила, способности да одлучи да ја употреби и подготвеност да ја употреби таа сила, со цел да одговори на меѓународните кризи. Од овој самит произлегоа низа одлуки со кои ЕУ ја дефинира својата улога и ЕБОП (Европски совет од Келн 1999 од Хелсинки 1999 година и Фиера 2000 година) а подоцна истите беа вклучени во Договорот од Ница (2002 година). Со донесените одлуки во овој период ЕБОП воспостави конкретен политички и институционален облик односно се утврдија способностите од Хелсиншките цели 2010г.(Capability Headline goals). ЕУ веќе воспоставува и сопствена концепциска рамка за управување со безбедноста и воспоставува релации со други безбедносни актери.

Во рамките на Секретаријатот на Европскиот совет, кој дава “отчет“ пред Високиот претставник за ЗНБП, воспоставени беа Политичкиот и безбедносен комитет (PSC/COPS), Воен комитет, Воен штаб и Комитет за цивилни аспекти на кризниот менаџмент. Воспоставувањето на овие тела требаше да и овозможи на ЕУ активна улога и способност да планира, решава и спроведува операции за менаџирање кризи кои се дефинирани со член 17 од Договорот од Амстердам, односно т.н. Петерсбуршки задачи. Со оваа рамка беше дефинирана и ограничена ЕБОП на активности кои се однесуваат на кризниот менаџмент.

Со цел зајакнувањето на институционалната рамка од ЕБОП произлезе и Европската агенција за одбрана (ЕАО) која е формирана во 2004 година, потоа цивилно воената келија и центарот за операции во рамките на Воениот штаб на ЕУ кој е задолжен да планира и спроведува помали и автономни (без потпирање на НАТО) мисии за кризен менаџмент. Структурата за цивилен кризен менаџмент е дооформена во 2007/8 година со воспоставување на Способности за цивилно планирање и спроведување кои се одговорни за планирање и реализација на сите цивилни операции на ЕБОП.

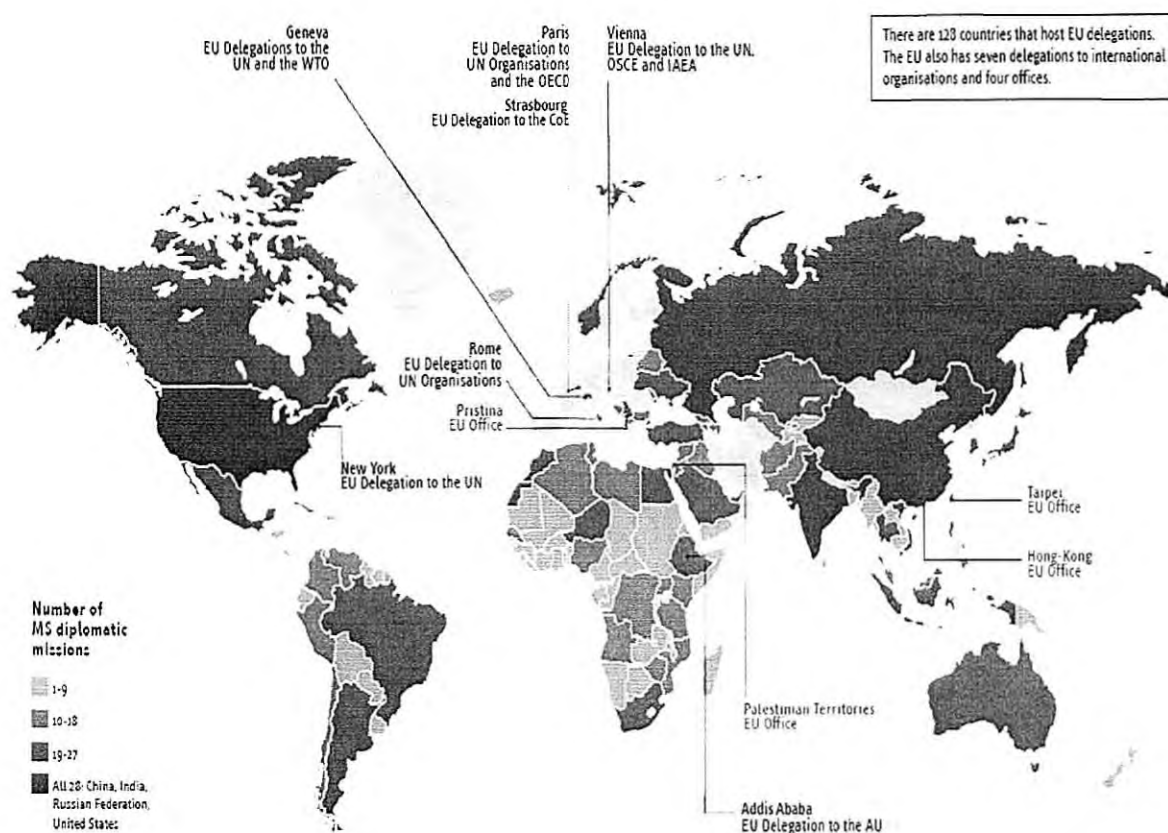
Според целите кои се утврдени на Самитот во Хелсинки во 1999 година, ЕУ определи крајни цели (Headline goals) според кои до крајот на 2003 година членките треба да бидат способни во рок од 60 дена да распоредат и во период од една година да одржуваат сили во капацитет од 50 000-60 000 војници. При реализирањето на оваа цел ЕУ се соочи со проблеми особено на планот на стратегискиот транспорт, логистиката, командата и контролата и операционалното планирање. Во меѓувреме во 2004 година беа дефинирани нови крајни цели за 2010 година со кои од квантитативниот се премина на квалитативен концепт и **формирање на борбени групи**. Борбените групи се карактеризираа со висока подготвеност и помала бројност (1500) а требаа да бидат способни да реагираат брзо (30-120 дена) во услови на криза. Борбените групи станаа операционални во 2007 година откако две единици се подготвени и активни 6 месеци а првичната ротацијата беше потврдена до 2010 година.

Во однос на цивилниот кризен менаџмент ЕУ дефинира четири приоритетни области, според одлуките на самитот во Фиера и тоа: полиција, владеење на правото, цивилна администрација и цивилна заштита. Според договорот, ЕУ предвидува да

подготви вкупно до 5000 полициски офицери за меѓународни мисии во делот на превенцијата на конфликти и справување со кризи од кои 1000 полициски офицери ќе бидат во фаза на “готовност“ за брзо распоредување во рок од 30 дена. Во 2004 година воспоставени се нови цивилни крајни цели кои беа планирани да се реализираат до 2008 година а вклучуваа мисии на ЕУ во областа на реформите на безбедносниот сектор и разоружувањето, демобилизација и реинтеграција (ДДР). Притоа се инсистираше на обединување на цивилните, воените активности и различните европски актери во процесот на цивилен кризен менаџмент. Со исполнувањето на овие цели беа воспоставени нови Крајни цели 2010 година. Карактеристика на воениот кризен менаџмент е што тој целосно е вграден во вториот столб на ЕУ додека цивилниот кризен менаџмент е распределен помеѓу вториот–ЗНБП и првиот столб. Ова претставуваше резултат на се поголема поврзаност на развојот на мирот и безбедноста и потребата да се комбинираат инструментите во насока на поефикасен и комплексен одговор и преку комбинација на активностите од столбовите.²² Сепак според анализите од 21 мисија воспоставена во минатото, пет беа воени мисии, додека ЕБОП првенствено се однесува за реализирање на воена политика. Според тоа ангажманот на ЕУ во ситуации на кризи пред се се темели на способностите да се реагира според приоритетите на ЕУ. Најголем дел од мисиите на ЕУ се надвор од Европа како што е прикажано на долната шема и во прилог бр.2, што јасно укажува дека ЕУ сепак претендира да стане глобален актер.²³

²² Со воспоставувањето на политичко-воената структура и со потпишувањето на Договорот Берлин плус, ЕУ ги воспостави своите први мисии и тоа во БиХ ја воспостави Полициската мисија која ги превзеде обврските од мисијата на ООН во 2003 година а потоа и мисијата Конкордија како прва воена мисија на ЕУ, која беше воспоставена во Р Македонија врз основа на договорот Берлин плус. Следна мисија која исто така означи дека ЕУ е способна за самостојни активности е мисијата во Конго –Артемис која е прва самостојна мисија на ЕУ надвор од Европа. По овие мисии следат 18 нови мисии меѓу кои најголемата воена мисија во БиХ –Алтеа а потоа и цивилната операција во Косово EULEX во 2008, како и мисијата во Грузија. Надвор од Европа ЕУ воспостави мисија во Индонезија, две мисии на Палестинските територии, во Африка во Дарфур, Чад, и ЦАР и Гвинеа Бисао.

²³ Европска безбедност концепти, процеси и институции, Лидија Георгиева, 2008г Скопје. стр .55

Шема бр.1 ЕУ делегации, канцеларии и мисии на ЕУ низ светот до 2015 година²⁴

1.4. Развој на Заедничка надворешно безбедносна политика и Заедничка и безбедносно одбранбена политика

Со стапувањето на сила на Договорот за европска унија на 1 Ноември 1993 година, ЗНБП стана составен дел на Договорот како меѓувладин столб опфатен во глава V од Договорот (член 1 до член 28). ЗНБП претставува еден од инструментите за надворешни односи на ЕУ која дурсо Договорот од Маастрихт доби правна основа.²⁵ Таа е дел од инструментите кои Унијата ги воспоставува со држави кои не се членки на Унијата и се реализира во рамките на двата (од трите) столба. Односно Заедничката надворешна и

²⁴ Antonio Missiroli, "The EU and the World: Players and policies post Lisbon", Institute for Security Studies, Paris 2016,

²⁵ Karen E. Smith: EU External Relations; стр. 229-243

безбедносна политика на ЕУ претставува еден од инструментите на Унијата за надворешни односи и надворешни работи.²⁶

За разлика од првиот столб, Унијата дури со воспоставување на вториот столб ги проширува областите на екстерни односи со сферата на безбедноста и одбраната. Таа постепено, во период од скоро три децении ги дефинираше правилата и поставуваше правна рамка со која ги регулира екстерните односи и на овој план. Со покривање на сите области на надворешната и безбедносната политика Унијата ја дефинира и имплементира ЗНБП, пред се, со почитување на принципите утврдени во член 11 на Договорот, а со кој треба да се остварат следните цели:

- да ги заштитат заедничките вредности, основните интереси, независноста и интегритетот на Унијата во согласност со принципите на Повелбата на ООН;
- да ја зајакнат безбедноста на Унијата;
- да го заштити мирот и да ја зајакне меѓународната безбедност во согласност со принципите на Повелбата на ООН, како и принципите на Завршниот документ од Хелсинки и Париската повелба, вклучувајќи ги оние поврзани со надворешните граници;
- да се промовира меѓународната соработка;
- да се промовира и консолидира демократијата и владеењето на правото, почитувањето на човековите права и основни слободи.²⁷

Договорот од Амстердам направи одредени реформи во ЗНБП со кои членките на ЕУ можат да пристапат кон создавање и практикување на поефикасна, покохерентна и повидлива заедничка надворешна безбедносна политика на начин што ќе можат да ги употребуваат инструментите кои им стојат на располагање за реализација на истата. Со стапувањето на сила на Договорот од Амстердам направени се следните чекори²⁸:

²⁶ Европска безбедност концепти, процеси и институции, Лидија Георгиева, 2008г Скопје. стр .56

²⁷ Hauser G.: *The ESDP: The European Security Pillar*; во Hauser and Kernic (eds): *European Security in Transition*; Ashgate, 2006; стр.39

²⁸ Европска безбедност Концепти, Процеси и Институции, Лидија Георгиева, 2008г Скопје. стр .58

- процесот на донесување одлуки во вториот столб (ЗНБП) е зајакнат со два нови механизми: конструктивна апстиненција и квалификувано мнозинство;
- со Договорот е воведен нов инструмент т.н. заедничка стратегија која се донесува со едногласна одлука, односно со консензус на Европскиот совет; Сепак одлуките кои произлегуваат од заедничката стратегија како што се заедничките позиции и заедничките акции се донесуваат со процедура на квалификувано мнозинство;
- основна цел на заедничката стратегија е да овозможи воспоставување на кохерентност и конзистентност на надворешната политика на Унијата во која се преплетуваат трите столбови;²⁹

Договорот ја воспостави позицијата Висок претставник за ЗНБП која му одговара на Генералниот секретар (ГС) на Европскиот совет. На ГС според Договорот му помага заменик генерален секретар кој во исто време е одговорен за Секретаријатот.

За ефикасноста на високиот претставник за ЗНБП формирана е единица за политичко планирање и рано предупредување, подоцна наречена Политичка единица која подготвува предлози до Претседателството на Унијата и до Европскиот совет поврзани со ЗНБП.

Со **Договорот од Ница** кој е потпишан во февруари 2001 а стапи на сила во февруари 2003 година, беа направени дополнителни промени во ЗНБП и тоа во неколку аспекти³⁰.

Имено, со него е изменет Договорот за европска унија и член 25 е дополнет со амандман со кој е воспоставен Политичко/безбедносниот комитет (ПБК). ПБК е со седиште во Брисел а го сочинуваат претставници на членките на амбасадорско ниво и членови од постојаните претставници во ЕУ. ПБК кој функционира согласно насоките на Европскиот совет ги спроведува сите задачи поврзани со ЗНБП и Политичкиот комитет, односно Европската политичка соработка. ПБК врши политичка контрола и дава стратегиски

²⁹ До 2007 година само една одлука за заедничка акција во однос на нуклеарното неширење во Русија е донесена со квалификувано мнозинство заради противење од страна на една членка. Вообичаено државите го одбегнуваат овој модел на гласање и преферираат да донесуваат одлуки со консензус.

³⁰ Европска безбедност концепти, процеси и институции, Лидија Георгиева, 2008г Скопје. стр .59

насоки за операциите во делот на кризниот менаџмент. Според Договорот Советот може да го задолжи ПБК, односно да го авторизира за време на траењето на операциите да носи одлуки и да врши политичка контрола. Работата на ПБК ја подготвуваат европските кореспонденти и работните групи за ЗНБП;³¹

Во однос на вториот столб на ЕУ(ЗНБП) воспоставена е **зајакната соработка** како механизам кој се однесува само на спроведување на заедничките акции и тоа само по прашања кои имаат воени и безбедносни импликации. Зајакнатата соработка треба да овозможи поголема кохерентност во менаџирањето на ЕБОП. За сите други области соработката се реализира по примерот на онаа во првиот столб на ЕУ, односно Советот донесува одлуки со квалификувано мнозинство и потребни се најмалку осум држави да ја поддржат одлуката.

Договорот предвидува проширување на процедурата за гласање со квалификувано мнозинство пред се во однос на поставувањето на генералниот секретар и високиот претставник за ЗНБП, за заменикот ГС и за специјалните претставници на ЕУ. Двотретинско мнозинство е потребно и при донесување на меѓународни договори во рамките на вториот столб кога тој се однесува на заеднички акции или на заеднички позиции.

Во однос на прашањата поврзани со европската одбрана и членот 17 кој се однесува на ЕБОП, Договорот ги изоставува аспектите кои се однесуваат на ЗЕУ која со усвојувањето на Петербуршките задачи на самитот на ЕС во Келн, 1999 година и формално е заменета.

Со текот на развојот на овој концепт различни држави имаат различно разбирање за условите и начинот кога ЕУ треба да дејствува самостојно, па така за Велика Британија тоа е возможно само во услови кога НАТО не сака да дејствува, додека Франција смета дека улогата на НАТО не треба да е примарна. Кон оваа идеја се придружија поголем дел од земјите членки и овој концепт продолжи да се развива преку состанокот одржан во Келн а потоа и состанокот во Хелсинки кој ги утврди Крајните цели (headline goals), Санта Марија де Феира (2000), Ница 2000 година и Брисел 2003/04 година.

³¹ Таква авторизација е направена за операцијата на ЕУ во БиХ Алтеа

1.5. Капацитети и структура на Европската безбедносна и одбранбена политика

Заедничката безбедносна и одбранбена политика преставува иницијатива на европските лидери покрената за развој на “автономни капацитети за донесување на одлуки, каде НАТО не е ангажирана како целина, да лансира и да води воени операции на ЕУ како одговор на меѓународни кризи³².

Капацитетите и структурата на ЕБОП е поделена во три компоненти³³:

- воен кризен менаџмент,
- цивилен кризен менаџмент и
- превенција на конфликти.

Ние ќе се задржиме главно на воената компонента. Имено со одлуките од Хелсинки беа определени крајните цели според кои Унијата треба да распореди во рок од 60 дена, 60 000 трупи и да ги одржува во текот на една година. По 2004 година членките требаше да одржуваат сили со капацитет до 5000 војници кои треба да се постојано подготвени за хуманитарни и операции и акции за спасување на население кое е изложено на непосредна закана. На Самитот на ЕУ во Хелсинки во 1999 година договорено беше да се формираат наменски сили за исполнување на крајните цели (Headline Goal Task Force) познати како Сили за брза реакција (СБР) (Rapid Reaction Force-RRF) кои сепак не беа наменети за формирање на европска армија а распоредувањето и употребата на овие сили беше базирано на одлуката на државите членки на Унијата. Со оваа делумно е исполнета одлуката од декларацијата Агенда 2000 од Самитот во Амстердам во 1997 која предвидуваше формирање европски сили за реализирање на ЕБОП. Со одлуките од Ница оваа компонента е зајакната со воспоставување на воена структура –Одбор за политичко воени прашања или скратено Политичко воен одбор (ПВО) кој го замени Политичкиот одбор. На ПВО му помага политичко воена работна група и Одбор за цивилни аспекти на кризниот менаџмент како и Воен одбор на ЕУ и Воен штаб.

³² www.esdp-course.ethy.ch-Заклучоци на Претседателството, Европски совет, Хелсинки, 10-11.12.1999г.

³³ Европска безбедност концепти, процеси и институции, Лидија Георгиева, 2008г Скопје. стр .60

За формирање на Силите за брза реакција (СБР) покрај одлуките од Самитот на ЕУ во Хелсинки, придонесе и состанокот на министрите за одбрана на членките на Унијата во Брисел во декември 2000. Тогаш беше усвоен **Каталог на европските сили**³⁴ со кој е предвидено СБР вклучувајќи ја и логистиката да бројат околу 100 000 луѓе, 400 авиони и околу 100 различни воени возила. Сепак овие бројки беа одраз на евентуалните можности на членките но во пракса реалниот број на мобилизирани сили ќе зависи од карактерот и обемот на операцијата за која ќе бидат мобилизирани силите. Во овие сили не е вклучена Данска која не го поддржа договорот од Амстердам, со што во Каталогот се вклучени 14 од 15 држави.³⁵ Неколку фактори влијаа врз процесот на создавање на европските сили и тоа:

- изменетиот британски став во однос на прашањето за европската одбрана и ситуацијата дека во новите услови не се бира помеѓу ЕУ и САД како сојузник туку дека силна Европа е исто така сојузник на САД;
- усвојувањето на еврото како заедничка валута придонесе за раздвижување и на други интегративни процеси;
- потребата да се консолидира воената индустрија;
- недоволни борбени и логистички способности на силите на европските држави во кризите во Персискиот залив и во поранешна Југославија.³⁶

1.6. Каталог на сили на Европската Унија

Врз основа на развиените насоки на дејство, се развиваат воените опции чија основна цел е задоволување на потребите за справување со кризата. Овие воени опции го водат понатаму процесот на планирање кој понатаму води кон креирање на детална листа на потребни способности за извршување на мисијата. Генерираните сили одредуваат кој вид

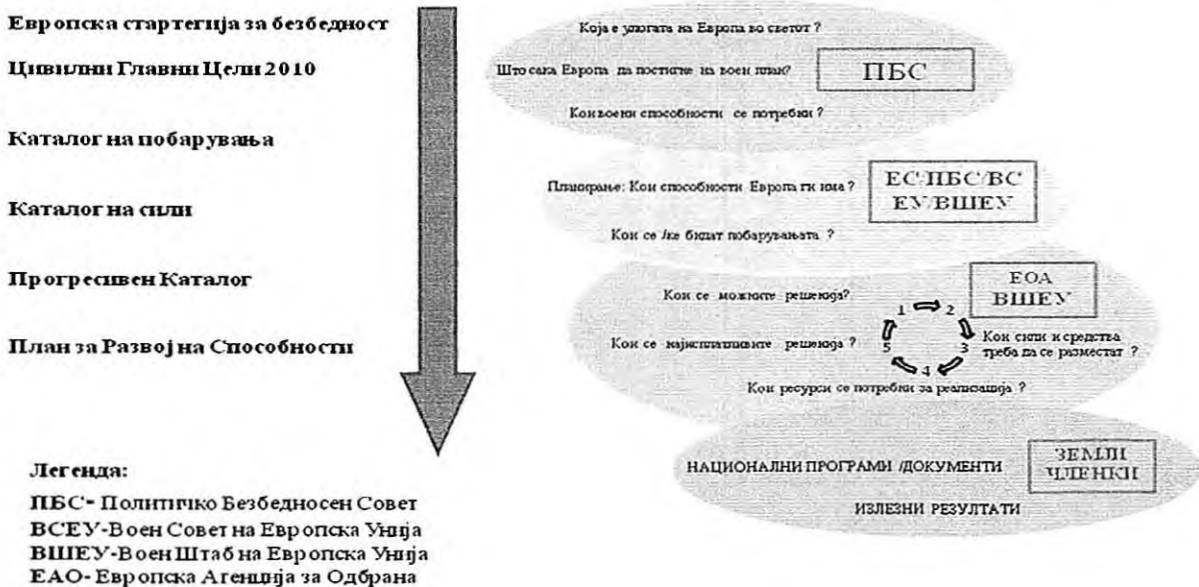
³⁴ Европска безбедност концепти, процеси и институции, Лидија Георгиева, 2008г Скопје. стр .61

³⁵ Според Каталогот за европските сили со најголем број учествува Германија 13 500 војници, потоа Велика Британија 12 500, Франција 12 000 војници, Италија и Шпанија по 6000 војници, Холандија 5000, Грција 3500, Финска и Австрија по 2000, Шведска 1500, Ирска, Португалија и Белгија по 1000, додека Луксенбург 100 војници. Пошироко кај Вукадиновиќ Р.: Политика на европски интеграции, Топикал, Загреб, 2005; стр. 262

³⁶ Исто, стр. 264

на сили, се потребни за справување со кризата, со одредувањето на специфичната единица која ќе се справи со кризата, се пристапува кон декларирање на истата единица во каталогот на побарувања (“Requirements Catalogue“) каде се опишува детално типот на единицата, потребната опрема и останати побарувања опишани на подетален начин. Потоа земјите членки се изјаснуваат која од нив и со колкави сили и капацитети би можела да учествува. Со цел да се избегнат недоразбирањата во однос на силите и капацитетите и начинот на нивната употреба, земјите од ЕУ изготвија **прашалник** заедно со **прирачник**, како алатки кои ќе им овозможат на самите земји контрибутори да си го проценат своето учество, да го објаснат степенот на учество со сили и способности кои ги нудат за реализација на мисијата во рамките на БГ на ЕУ. Со цел да се поедностави и разбере целиот овој процес од страна на ВШЕУ (EUMS) во 2009 година беше донесен **Европскиот Каталог на Силите**. Целиот процес е прикажан во долу презентираниот приказ:

процес на развивање на способности

Шема бр. 2 Процес на развивање на способности³⁷

³⁷ The Core of European military cooperation or a paper tiger, Nijmegen School of Management Radbound University Nijmegen, 2012, page 38.

Дополнително на овој процес се додаваат придонесите на земјите кои не се членки на ЕУ или НАТО. Вообичаено тие се вклопуваат доколку се појават “кусоци“ при креирањето на борбените групи. Со помош на овој процес на развивање на способности се идентификуваат основните побарувања и можните ризици при планирање на операции за менаџирање со кризи додека подоцна врз основа на овој процес се развива **Планот за развој на способности** (Capabilities Development Plan -CDP) кој се изготвува од земјите членки и ВКЕУ(EUMC). Целта на ПРС/CDP е да обезбеди информации за земјите кои придонесуваат со сили и способности но и самите земји при процесот на одлучување за ангажирање на “одредените“ сили и способности на нивно национално ниво, да може полесно да го спроведат самиот избор и процес да заврши со навремена одлука.

Каталогот на генерирање на сили за ЕУ БГ се состои од процес на создавање на сили и капацитети, тие не се постојан состав туку се креираат за времетраење од шест месеци од страна на земјите кои придонесуваат за создавање на ЕУ БГ. Процесот на генерирање на сили е одреден во “capability catalogue“, и истиот е воден по принципот од долу кон горе - “bottom-up“.

Земјите кои придонесуваат со сили и капацитети се договараат меѓусебно за придонесот и потоа го нудат целиот ‘пакет’ на ЕУ. Поради овој факт, начинот на одредување и генерирање на сили и способности зависи од земјата која учествува во ЕУБГ. Главната одговорност при креирањето на сили и способности според Каталогот на сили и способности на ЕУБГ спаѓа на терет на т.н земја домаќин- “framework nation“. Таа земја или нација која е одредена за одговорна, врз основа на взаемен договор, ќе мора да обезбеди целовкупна ефективност на составот на силите “force package“ и да обезбеди ефективно и целосно командување и контрола (КиК) врз составот на силите на ЕУБГ. Од горенаведената шема се гледа начинот на кој се оформени БГ во склоп на една нација или повеќе здружени земји имаат оформено една БГ.

1.7. Соработката меѓу ЕУ и НАТО

Во март 2003 година генералните секретари на ЕУ и НАТО го потпишаа Берлин плус договорот кој беше подготвен уште на НАТО Самитот во Вашингтон 1999 год. Берлин плус договорот овозможува ЕУ да ги употреби средствата на НАТО и способностите за операции предводени од ЕУ за управување со кризи, го подобрува партнерство меѓу ЕУ и НАТО, обезбедува ефективни консултации, соработка и транспарентност во управувањето со кризи и мировни операции и операции за градење на мирот.

Потребата за воспоставување на формален договор меѓу ЕУ и НАТО произлезе од преклопувањето на членството и загриженоста во врска со дуплирањето на средствата и способностите.

Формални елементи на договорот **Берлин Плус**³⁸ вклучуваат:

- договор за безбедност на НАТО и ЕУ, а опфаќа размена на класифицирани информации согласно реципрочните правила за заштита на безбедноста;
- сигурен пристап до капацитетите на НАТО за планирање на операции предводени од ЕУ;
- достапност на средствата на НАТО и можности за водство на ЕУ цивилно-воените операции;
- процедури за издавање, следење, враќање и отповикување на средствата и капацитетите на НАТО;
- условите за повикување и користење на НАТО DSACEUR (заменик врховен командант на сојузничките сили во Европа) за командант на операциите предводени од ЕУ;
- договори меѓу ЕУ и НАТО во контекст на користење на средствата и капацитетите на НАТО за операции предводени од ЕУ ;

³⁸ https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy_en

- аранжмани за кохерентна и взаемна поддршка на барањата, особено потребата за “вградување“ (инволвирање) на барањата при военото планирање на потребните способности, за водење на ЕУ воените операции.

Склучувањето на договорот Берлин Плус го олесни во голема мера започнувањето на воените операции на ЕУ.

1.8. Европската Агенција за Одбрана

На 12 Јули 2004 година беше оформена Европската агенција за одбрана (ЕАО) со цел да го подобри развојот на заедничките европски безбедносни капацитети, во четири сфери на дејствување и тоа:

- ✓ Развивање на одбранбените капацитети на Европската Унија;
- ✓ Унапредување на соработката во однос на вооружувањето меѓу државите членки на Унијата;
- ✓ Засилување на индустриско-технолошките основи и создавање на европски пазар на воена опрема;
- ✓ Унапредување на процесот на истражувањето и технологиите во областа на одбраната.³⁹

Севкупната замисла на создавањето на ЕАО има за цел да овозможи оставарување на Главните Цели 2010 и да го олесни спроведувањето на Планот на активности на европските капацитети (ЕСАР) и да придонесе кон остранување на дотогашните недостатоци во однос на соработката на европските земји во сферата на европските одбранбени капацитети.

Со ЕОА раководи Високиот претставник за ЗНБП на ЕУ, кој воедно раководи и со Управниот одбор на агенцијата, каде учествуваат сите земји членки на ЕУ, освен Данска. Системот на донесување на одлуки е по принципот на концензус.

³⁹ Council Joint Action on the establishing of the European Defence Agency, Brussels. 12 July 2004, Chaillot Papers 75, op.cit., pp.179-181.

1.9. Европската безбедносна стратегија – Безбедна Европа во подобар Свет

Европската Безбедносна Стратегија – Безбедна Европа во подобар Свет (ЕБС) е усвоена на 12 декември 2003 година во Брисел од страна на Европскиот Совет(ЕС)⁴⁰. ЕБС се состои од три дела, низ кои се анализирани безбедносните закани, презентирани се стратешките цели, нагласена е потребата за создавање на сопствени капацитети и осовременување на истите а претставен е начинот на соработка и решавање на безбедносните проблеми со партнерите.

Првиот дел се однесува на процена на безбедносното опкружување и е аналитички најдетално обработен дел на Европската безбедносна стратегија. Притоа, почетната анализа на безбедносното опкружување тргнува од влијанието на глобализацијата врз безбедносното опкружување чии резултат е зголемена зависност на европската инфраструктура, транспортот, енергетската и информатичката зависност како и соработката и зависноста во многу сфери и полиња. Нераскинливата поврзаност на овие последици од глобализацијата ја изложи на ранливост од закани ЕУ. На глобално ниво, ЕУ како безбедносни предизвици покрај глобализацијата ги нагласува и сиромаштијата, конфликтите, натпреварите за природните ресурси и енергетска зависност. Денешната ЕУ се соочува со пет клучни закани⁴¹ врз својата безбедност: меѓународниот тероризам, пролиферација на оружје за масовно уништување, регионалните конфликти, пропаѓањето на нефункционалните држави и организираниот криминал.

Европската стратегија има идентификувано три стратегиски цели и тоа: справувањето со закани, градењето на безбедноста во соседство на ЕУ и јакнење на меѓународниот поредок врз база на јакнење на ефективниот мултилатеризам.⁴²

Според Т. Џафери европскиот концепт на справување со закани се потпира на балансирана употреба на комбинирани воени и цивилни инструменти додека

⁴⁰ *European Security Strategy – A Secure Europe in a Better World*, Internet, 11/06/2004, http://www.iue.eu.int/cms3_fo/showpage.asp?id=391&lang=en.

⁴¹ Т.Џафери “Имплементација на Стратегиските определби на Р.М во однос на Заедничката Надворешна и Безбедносна Политика на ЕУ”, , Институт за меѓународни и политички студии, Скопје, 2014г, стр.47.

⁴² *European security and college, Common security and defence policy*, September 2014,p.35

аргументите кои европските преставници ги приложуваат кон бранење на овој став се движат кон насоката дека ЕУ има зрели инструменти за кризен менаџмент и превенција на конфликти, вклучително политичките, дипломатските, воените, цивилните, трговските и развојните активности кои можат да се комбинираат при планирање на секоја мисија посебно.

Во финалниот дел, ЕБС декларира дека за придонес во глобалната безбедност сразмерно на европските потенцијали, ЕУ треба да биде поактивна, посеопфатна, посposобна и да работи заедно со партнерите.⁴³

Оттука е јасна пораката дека ЕУ мора, побрзо, поагилно и поефективно да ги санкционира кризите во рамките на нејзината територија но и надвор од неа, користејќи ги сите расположливи инструменти од дипломатските па се до воените капацитети со цел успешна превенција и одржување на мирот и зајакнување на меѓународната безбедност со создавање на услови за заштита и промовирање на човековите права и слободи.

Главната функција на ЕБС е “промовирање на темелните вредности на ЕУ во нејзините меѓународни акции, како што се мир, владеење на правото, правда и демократија.”⁴⁴ Во тој дух на додавање на кредибилитет на ЗНБП, Х.Солана нагласува дека “градењето на способноста за интервенција и принуда кога принудата станува неопходна, преставува стратегиски принцип за развојот на ЗБОП”⁴⁵

ЕБС секако имаше и оштри критики од аналитичарите на европската безбедност, нагласувајќи ги следните аргументи⁴⁶:

⁴³ Barry Posen “The European Security Strategy: Practical Implications”, Oxford Journal on Good Governance Vol 1, No1, 2004.

⁴⁴ Имплементација на Стратегиските определби на Р.М во однос на Заедничката Надворешна и Безбедносна Политика на ЕУ, Т.Џафери, Скопје, Институт за меѓународни и политички студии, 2014г, стр.50

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Т.Џафери, Имплементација на Стратегиските определби на Р.М во однос на Заедничката Надворешна и Безбедносна Политика на ЕУ, , Институт за меѓународни и политички студии, Скопје 2014г, стр.52

- според Karl von Wogau одбраната на сопствената територија би требало да биде приоритена грижа на креирањето на било каква европска надворешна безбедносна политика, додека
- Vereuter D. смета дека ЕБС не дава одговор на суштинското прашање, како земјите на ЕУ ќе ја постигнат својата безбедност ?

Сметам дека покрај сите критики и препораки ЕБС преставува еден безбедносен концептуален водич во чии рамки треба практично да се развива и имплементира ЕБОП.

1.10. Европска безбедносна стратегија “Заедничка визија, здружено дејствување: посилна Европа“

Во новата стратегија на ЕУ⁴⁷ една од главните цели е враќање на идејата за создавањето на автономна воените структури на ЕУ кои ќе може да дејствуваат независно од НАТО односно дека:

- ЕУ треба да презема поголема одговорност за сопствената безбедност;
- ЕУ мора да биде подготвена и способна да одговори на надворешните закани, да се заштити и да го одбие напад;
- на европјаните мора да им се овозможи подобро да се обучат и да се организираат со цел да придонесуваат за колективениот напор да да може да дејствуваат сами, ако е тоа потребно.

Всушност содржината на стратегијата е насочена кон враќање на целите поставени во 1998 година во Декларацијата од Св. Мало, кога францускиот претседател Жак Ширак и британскиот премиер Тони Блер во Св. Мало изјавија дека⁴⁸: *“Унијата мора да има капацитет за автономна акција врз основа на веродостојни воени сили и средства за да*

⁴⁷ https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/regions/files/eugs_review_web.pdf - “Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe“

⁴⁸ <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/French-British%20Summit%20Declaration,%20Saint-Malo,%201998%20-%20EN.pdf>

се одлучи да ги користат, и подготвеност да го стори тоа, со цел да се одговори на меѓународни кризи".

Реализацијата на оваа амбициозна мисија бара од Европската унија да одвои повеќе средства за безбедносните прашања и да создаде единствена воена структура која може да ги надмине 'спротивставеностите' меѓу земјите од ЕУ. И во новата глобална стратегија членките на ЕУ остануваат самостојни во своите одлуки за одбрана но, поради функционирањето и одржувањето на европските борбените сили должни се да инвестираат повеќе во сферата на соработка во одбраната.

Во новата безбедносна стратегија на ЕУ преставени се најзначајните суштински интереси и приоритети на ЕУ во светот, со цел да се обезбеди заедничка визија и заеднички начин преку кој ЕУ ќе ги реализира своите амбиции, ќе ги застапува европските вредности ќе ги зачува нивните интереси и ќе пружи сигурност на сите граѓани на ЕУ.

“Потребна ни е силна Европа. Тоа го заслужуваат нашите граѓани , тоа го очекува од нас целиот свет “⁴⁹

Европската безбедносна стратегија “Заедничка визија, здружено делување, посилна Европа“ од 2016 година е структурирана во четири сегменти: (1) глобална стратегија за унапредување на интересите на граѓаните; (2) принципи врз кои се раководи надворешната политика на ЕУ; (3) приоритети на надворешната политика; (4) од визија до дејствување.

I. Глобална стратегија за промовирање на интересите на граѓаните

Глобалната стратегија на ЕУ ги поставува основните интереси и принципи на ЕУ за нејзин ангажман во светот. Ја истакнува потребата од зедничко делување на светска сцена со цел зачувување на безбедноста на граѓаните, интересите и вредностите на Унијата. ЕУ се залага за промоција на мирот, безбедноста, просперитетот, демократијата и

⁴⁹ https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/regions/files/eugs_review_web.pdf

општество засновено врз темелите на суштинските интереси кој ќе гарантира безбедност за нејзините граѓани и нејзината територија. Во овој дел, понатаму, се нагласува потребата од поттикнување на отпорноста на нејзината демократија, зацврстување на надворешната кредибилност и влијание преку мултилатерализам и ООН на начин што ќе промовира глобален поредок базиран во правила.

II. Принципи на надворешната политика

Принципите врз кои се раководи ЕБС се засновени врз реална проценка на стратешкото опкружување како и врз амбицијата дека идната надворешна политика на ЕУ ќе се води и базира врз принципиелен прагматизам. ЕУ мора да биде обединета. Ќе се ангажира и соработува со другите со цел промовирање на безбедноста и просперитетот на граѓаните и заштитата на демократијата. ЕУ мора да биде предводена од силното чувство за одговорност, да делува глобално при адресирање на причините на конфликтите, сиромаштијата, како и за унапредување на човековите права. Во однос на одговорноста на ЕУ, таа ќе биде одговорен глобален “stakeholder”. Одговорноста ќе ја сподели со надворешните партнери.

"Ние ќе ја преземе одговорноста пред се во Европа и околните региони, додека истовремено ќе бидеме насочени на подалечните ангажмани во светот. Ние ќе дејствуваме на глобално ниво за решавање на основните причини на конфликтите и надминување на сиромаштијата на начин кој ќе пружи силна поддршка на неделивоста и универзалноста на човековите права"⁵⁰.

III. Приоритети на надворешната политика

Со цел промовирање на европските заеднички интереси, ЕУ детектира пет пошироки приоритети:

⁵⁰Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, June 2016 page 18

- ♣ безбедност на Унијата. Со години ЕУ има пружено ефикасна безбедност за сопствените граѓани, а во наредниот период ќе ги зголеми напорите во работи поврзани со одбраната, сибер криминал, енергетиката и стратешките комуникации. Ќе го засилува придонесот кон Европската колективна безбедност, во блиска соработка со партнерите (почнувајќи од НАТО);
- ♣ државна и општествена прилагоденост/трансформирање на Истокот и Југот;
- ♣ во рамките на актуелната политика за проширувањето, од витално значење за засилувањето на прилагоденоста/трансформирањето на земјите од Западен Балкан и Турција како процес заснован на строга и правна условеност;
- ♣ интегриран пристап кон конфликтите, со зголемување на значењето и опсегот на “сеопфатниот пристап“, ЕУ ќе делува врз сите фази на конфликтните циклуси;
- ♣ заеднички регионални поредоци. ЕУ ќе ги поддржи заедничките регионални поредоци насекаде во светот и во различни региони ќе биде предводена од специфични цели;
- ♣ глобално владеење на 21-иот век. ЕУ е посветена на глобален поредок заснован на меѓународно право, кој обезбедува човекови права, одржлив развој и постојан глобален пристап.

IV. Од визија до акција

Основни поенти во овој дел се дека:

- ❖ ЕУ систематски ќе ја охрабрува одбранбена соработка и ќе настојува создавање на солидна европска одбранбена индустрија која е клучна за европската автономија за одлучување и акција.
- ❖ дипломатското делување мора целосно да биде врз основа на Лисабонскиот договор. ЗБОП мора да биде поподготвена да одговори.
- ❖ земјите-членки и институциите на ЕУ мораат да бидат пообединети во надворешните политики. Ова е посебно релевантно за имплементацијата на одржливите развојни цели, миграцијата и безбедноста, особено за борбата против тероризмот.

ЕУ се залага за кредибилна политика на проширувањето, заснована на строга и правна условеност што претставува незаменливо средство за засилено прилагодување / трансформирање на земјите апликанти, како и за осигурување дека модернизацијата и демократијата се развиваат во согласност со критериумите за пристапување. Исто така, тоа претставува и стратешка инвестиција во безбедноста и просперитетот на Европа.

Во рамките на актуелната политика на проширувањето, предизвиците кои произлегуваат од миграцијата, енергетската безбедност, тероризмот и организираниот криминал се споделуваат меѓу ЕУ, Западен Балкан и Турција. Стратешки предзвик за ЕУ претставува унапредувањето на политичките реформи, владеењето на правото, економската конвергенција и добрососедските односи во Западен Балкан и Турција.

Политиката на ЕУ кон земјите-кандидати ќе продолжи да биде заснована на јасен, строг и правен процес на пристапување. Поддршката и соработка на ЕУ со овие земји мора да резултира со конкретни придобивки.

Со цел уверување дека нејзината порака е сватена и разбрана се нагласува дека Унијата и нејзините земји-членки се насекаде први трговски партнери, први реагираат при хуманитарни катастрофи и несомнено дека ЕУ претставува првиот провајдер на безбедност во ЕУ и поширокиот регион.

Високиот претставник Могерини⁵¹ на состанок на амбасадорите на ЕУ го образложи начинот на кој ќе се имплементира новата стратегија за безбедност на ЕУ и тоа низ четири области:

- во рамките на спроведувањето на делот од глобалната стратегија на новата ЕБС до крајот на 2016 се планираа да се имплементира Планот за безбедност и одбрана на ЕУ, каде клучни елементи се:
 - ✓ како да се искористат во целост договорите кои се во сила во ЕУ;
 - ✓ како да се искористи големиот потенцијал на системите кои ги поседува ЕУ;
 - ✓ како да се отстрануваат бариерите кои се однесуваат на распоредувањето на ЕУБГ како и на начинот на структурната соработка на институциите.

⁵¹ Opening remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini at the EU Ambassadors Conference 'Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe' at the EU Ambassadors Conference 'Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe'. Opening remarks by Mogherini

- следна област е безбедноста и одбраната. Во овој дел Могерини ги насочува промените во институционалната структура поради неодамнешното искуство кое покажа многу јасно, дека соработката меѓу цивилниот и воениот персонал е клучна. Заедничкото цивилно-воено планирање може да побарува креирање на специфична структура кое ЕУ треба да го разгледа и да се насочи кон создавање и функционирање на овој вид на институционална иновација која се покажа многу ефективна во скорашните интервенции на ЕУ.(Сахел и Либија);
- составен елемент на поглавјето на безбедноста и одбраната се и “способности“, затоа што ЕУ ќе мора да го забрза процесот кон европската одбранбена индустрија, идентификувајќи ги клучните стратешки активности поддржани од Акциониот план за европска одбрана;
- работата со партнерите во областа на безбедноста и одбраната. ЕУ на Самитот во Варшава има потпишано со НАТО заедничката декларација која треба да се имплементира. Работејќи со партнерските земји ЕУ ќе придонесе кон засилувањето на сопствените безбедносни капацитети, бидејќи во денешен светски поредок во кој живееме единствениот начин на кој ЕУ може да ја преземе одговорноста за колективната безбедност на европејците е всушност низ меѓусебна сооработка на внатрешните европските држави и институции;
- како важен дел со приорит во имплементирањето на ЕБС од 2016 година Могерини смета дека треба да биде интегрираниот пристап кон конфликтите и кризите. Односно, еластичноста, интегрираниот пристап кон конфликтите и кризите, и редефинирање на процесот во смисла каде и кога може ЕУ да интервенира и во кои фази на конфликтот;
- спроведувањето на повеќе внатрешни/надворешни координации во однос на дефинирањето на интерните политики и надворешната политика.

На крајот Ф. Могерини истакна дека ниту една земја-членка не може да го оствари суверенитет ефикасно во глобална смисла, додека може, ако се сака - ако се дејствува

заедно, таа состојба да се оствари многу лесно⁵². Могерини истакна дека ЕУ е многу посилна отколку што мисли дека всушност е и ЕУ треба да ја користи оваа сила. ЕУ треба да се промени, ќе мора да се реконструира и во иднина да стане посилен регионален и глобален играч во интерес на граѓани на ЕУ и во интерес на остатокот од светот. Сепак, стратегијата од 2016 година претставува почетна точка за заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската унија, како нова и позитивна свест и го поставува патот за идниот развој.

⁵² Opening remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini at the EU Ambassadors Conference 'Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe' at the EU Ambassadors Conference 'Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe'. Opening remarks by Mogherini

ГЛАВА II

2. ЕВРОПСКИТЕ БОРБЕНИТЕ ГРУПИ (ЕУБГ)

2.1. Концептуална рамка за создавање на Европските борбени групи

Идејата за развивање на концептот беше иницијално презентирана на Француско-Британскиот Самит во Ле Тукет на 4-ти Февруари 2003 год⁵³. Истиот стана појасен на 24 ноември 2003 год на состанокот во Лондон. За време на состанокот двете страни ја искажаа потребата за изградба на веродостојна Борбена група со големина околу 1500 војници секој опремен со соодветна опрема и капацитет за самостојна борба. Целта на создавањето на овие сили е да се засилат капацитетите на ЕУ за брза реакција при поддршка на операциите на ООН⁵⁴.

Во минатото, воениот инструмент (како поранешните Сили за брза интервенција создадени во 1999 година со Хелсиншкиот договор), беше цврсто поврзан со Договорот за Заедничка надворешна политика (CFSP). Франција и Британија, првин во Ст. Мало во 1998 година а потоа во Ле Тукет во Февруари 2003 година, ги нагласија блиските односи порзани со вредностите на CFSP и целите на нивниот воен инструмент и се согласија дека:

“Потенцијалниот опсег на европската безбедносно одбранбена политика(ESDP) треба да се поклопува со светската амбиција на Европската Унија за заедничка надворешна и безбедносна политика и треба да биде во можност ефикасно да пружи поддршка на ЕУ во пошироката надворешна политика за промовирање на демократијата, човековите права, добро управување и реформи⁵⁵.

На посочениот состанок во Лондон, Франција и Англија се согласија да ги изградат првите чекори за менаџирање со кризни операции во две подрачја и тоа:

⁵³ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/238209/8117.pdf

⁵⁴ "FRANCO-BRITISH SUMMIT LONDON, 24 NOVEMBER 2003 STRENGTHENING EUROPEAN COOPERATION IN SECURITY AND DEFENCE DECLARATION", see: http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/UKFrance_DefenceDeclaration,0.pdf

⁵⁵ *ibid*

- регулирање на односите помеѓу ЕУ и НАТО во сферата на менаџирањето со кризи ;
- понатамошен развој на можностите но и предложија ЕУ да ја стартува “Operation Artemis”
- беше потенцирано дека концептот на ЕУБГ мора да стане оперативна алатка на ЕУ, алатка која ќе биде способна да одговори на спектрумот на идни барања за спроведување на ЗНБОП но и на побарувањата од ООН.

Во основа, ноемврскиот Самит од 2004 година потврди дека искуството на “Operation Artemis” во Демократска Република Конго (ДРК), која преставуваше прва независна ЕУ водена воена операција,(иницирана во јуни 2003 година на барање на Советот за Безбедност на ООН), означува прв чекор во развојот на Борбените групи на ЕУ.

Француско-британскиот предлог во однос на ЕУ Борбените групи беше одобрен од германците во февруари 2004 година и на 10 Февруари беше доставен до Политичко-безбедносниот комитет, кој побара од Воениот комитет мислење за техничката природа на концептот.

Иницијалниот почетен датум за изградба на ЕУБГ беше одреден за 2007 година, иако ЕУ можеше да има две или три БГ достапни врз основа на постоечките капацитети и врз основ на доброволен придонес под Каталогот на “Headline Goal Force Catalogue”. Одобрување на Француко-Британско-Германскиот концепт следеше на 17-18 мај во Советот за здружени надворешни односи и Советот на министри за одбрана кој предложи концептот да биде интегриран во новите “Главни Цели 2010”(The **Headline Goal 2010**) кој беше усвоен во јуни 2004 година од страна на Европскиот Совет.

А) Инаку за да се постигне **The Headline Goal 2010**, беше идентификувана нова програма со некои специфични цели. Целите беа⁵⁶:

⁵⁵ Council of the European Union (note 23), p. 1.

1. во текот на 2004 година да се воспостави цивилно-воена ќелија во рамките на Воениот штаб на европската унија, како и се развие капацитет за формирање на центар за операции ако се појави потреба за одредени операции;

2. да се оформи Европската агенција за одбрана во текот на 2004 година, чија работа ќе биде да ги идентификува недостатоците на способности ЕСАР;

3. до 2005 година да се спроведе меѓусебна координација со ЕУ во полето на стратегиски транспорт (воздух, копно и море), како чекор кон постигнување на полн капацитет и ефикасност до 2010 година;

4. да ги трансформира (особено за воздушниот мост) европската Ерлифт координативна ќелија на Европскиот Центар за воздушен мост и да се развие, (помеѓу некои земји-членки), целосна оперативност на Европската команда до 2010 година;

5. до 2007 година да се воспоставуваат Борбените групи на ЕУ, вклучувајќи и идентифицирањето на соодветните стратешки побарувања како што се: превоз, одржливост и истовар на средствата;

6. носачот на авиони со неговите воздухоплови (ВИНГ) и придружбата да бидат достапни не подоцна од 2008 година;

7. да се подобри комуникацијата на сите нивоа на операциите на ЕУ преку развивање на соодветна компатибилност и мрежна поврзаност за комуникациската опрема и средствата не подоцна од 2010 година;

8. да се развијат квантитативните критериуми и националните критериуми посветени на The Headline Goal 2010 насловот во областа на распоредување на сили и во областа на мултинационалната обука.

The Headline Goal 2010 ги поврзува процесот на развој на способности со новата рамка одразувајќи ги последните оперативни и институционални иновации. Сепак, тие не ги дефинираат Петербуршките задачи прецизно, ниту пак се разјаснуваат нејаснотиите како на пример дали постои договорен лимит на воената интервенција на ЕУ, или цели во однос на капацитет за истовремени операции и одржливост кои ЕУ треба да ги користи во

процесот на планирање. Исто така постои двосмисленост по однос на референциите за “заеднички операции на разоружување”, која може да вклучува задачи од спектарот на задачи од лично обезбедување на инспекторите на ОН до задачи како што беа оние во Ирак.⁵⁷

2.2. Цели и задачи на Европските борбени групи

Борбените групи преставуваат најмала ефективна, кредибилна, брзо распоредувачка, кохерентна воена сила, способна за самостојни операции, кои би се користиле за почетна фаза на поголеми операции. Таа воена сила се состои од комбинирани вооружени формации, со јачина на баталјон засилени со елементи за борбена и борбено сервисна поддршка. Во својот состав, во зависност од мисијата, начелно Борбените групи се со јачина околу 1500 луѓе.

Тие се базираат врз принципот на мултинационалност и може да се формираат од водечка нација или од мултинационална коалиција на земјите членки за некоја независна операција на ЕУ. Во сите случаи интероперабилноста и воената ефективност се клучни критериуми. Една БГ се поврзува со “деплоирачки штаб и со однапред идентификувани оперативни и стратегиски “помогнувачи“ од типот на стратегиски “помогнувачи“ за транспорт и логистика. Земјите членки може истотака да допринесат со поедини капацитети, снабдувајќи одредени елементи на БГ. Тие можат самостојно да изведуваат операции до 30 дена, за време на почетната фаза на операцијата, со можност за проширување на самоиздржливоста до 120 дена ако се реснабдуваат соодветно, т.е. ако им се врши дотур на соодветни материјали и средства.

Концептот на БГ не треба да се помеша со проектот ‘Helsinki Headline Goal’ кој содржи до 60.000 војници, деплојабли за времетраење до една година и на кои им се потребни еден до два месеци за распоредување. БГ се во суштина наменети како сили за брзо распоредување во меѓународни кризни места, со примарна цел да го подготват

⁵⁷ Council of the European Union (note 23), p. 2.

местото на борбените дејствија за доаѓањето на поголема, поконвенционална и традиционална сила која ќе спроведе и реализира мисија за подолго време на таа територија.

Борбените групи може да се ангажираат за целиот спектар на задачи според член 17.2 на Договорот на ЕУ и на земјите идентификувани во Стратегијата на ЕУ, како и во делумни задачи како борбени сили во кризни реони. Врз основа на “Хелсиншките цели 2010”, каде се потенцира брзото распоредување и брзиот одговор, ЕУ се има придвижено напред во развојот на своите воени капацитети. Како база за развој на процесот на можности и способности, следните пет капацитети се оперативни:

- спречување на конфликти;
- користење сила за раздвојување на страните инволвирани во конфликтот ;
- стабилизација;
- реконструкција и давање воени совети на трети страни;
- операции за хуманитарна помош.

Капацитетите на БГ можат да се користат во сите сценарија, меѓутоа последните две сценарија имаат посебни побарувања за да се обезбеди брз одговор. Како можна алтернатива за ЕУБГ преставува нивната употреба во ЕУ самостојни операции со цел да се овозможи на останатите организации (пр. ООН), да подготват соодветна сила за справување со поголеми кризи. Таквата операција би била спроведена под Резолуција на Советот за Безбедност на ООН. Една ЕУ БГ за да биде квалификувана и сертифицирана како таква мора да достигне одредени стандарди низ вежби и обука. Стандардите договорени измеѓу земјите членеки на ЕУ БГ обезбедуваат почетна база за да се развијат одредени инструкции со цел да се постигне кохерентност, и постигнување на исти критериумите и стандардите помеѓу земјите членки на ЕУ БГ. ЕУ Воениот Комитет потпомогнат од воен персонал од ЕУ, го набљудува процесот на сертифицирање на ЕУ БГ кој преставува национална одговорност на секоја земја членка. Обуката преставува

клучна алатка на БГ. Земјите членки спроведуваат низа вежби токму заради таа цел.⁵⁸ Во тој дел сертификарањето на БГ за земјите членки на ЕУ врши ЕУ. Назначениот командантот ја има моќта да ја креира структурата на командување и контрола(КиК) на БГ врз основа на побарувањата на операцијата. Земјите членки спроведуваат создавање и пополна на “пакетите“ на БГ и се одговорни за обезбедување на комплетирањето. Пакетот на БГ нема фиксна структура и токму затоа, една земја членка може да биде флексибилна во создавањето на истиот. Оваа флексибилност овозможува прелевање на пополната на силите со средства според персоналната и материјалната формација. Земјите членки ги нудат своите пакети за време на шестмесечните (EUMS) Координативни конференции на БГ (BGCC). Планирачкиот период на БГ изнесува пет години.

Борбените групи се дизајнирани да се справуваат со следниве задачи⁵⁹:

- хуманитарни и задачи за спасување;
- мировни задачи;
- задачи на борбени сили во кризен менаџмент;
- здружени акции за разооружување;
- поддршка за трети земји во борбата против тероризмот;
- операции за реформи во безбедносниот сектор.

Планерите на БГ потврдуваат дека тие имаат капацитет да се справат со сите овие предизвици, иако овие задачи бараат соодветна сила по големина и со капацитети. Ваквите мисии може да вклучат и превенција на конфликти, евакуација, пружење прва помош или иницијално воспоставување на операции за стабилизација. Генерално БГ може да се поделат на три групи и тоа:

1. брза поддршка на постоечките сили ;

⁵⁸ На пример “Endeavour 06”, беше организиран и спроведен во Германија во Ноември 2006 година со цел да ги сертификаира германско-холандско-финските штабови на БГ. Вежбата “Quick Response”, спроведена во Белгија во 2006 година исто така го даде својот допринос.

⁵⁹ За подетални информации во однос на оперативните способности и капацитети кои ги поседуваат Борбените групи види во табела бр.5 Матрица на способности на БГ на ЕУ.

2. брзо распоредувачки сили за подготовка на реонот за операции за од поголем размер (коначари);
3. мали брзи сили за интервенција.

Една од клучните претпоставки за остварување на целите и задачите на борбените групи е нивната интероперабилност. Односно создавањето на можности за нивно внатрешно комуницирање во поширок контекст, односно работење и извршување на задачите со други здружени воздушни, копнени и поморски сили. Притоа, НАТО го трасираше патот за совладување на европските и трансатланските тешкотии врзани за интероперабилноста, со развојот на Договорот за воено стандардизирање на процедурите познат како СТАНАГ*⁶⁰.

Во основа, клучен елемент за надминување на проблемите поврзани со интероперабилноста е спроведувањето на адекватна обука пред деплоирање и вршење на соодветна подготовка пред деплоирање.

2.3. Структура и опрема на Борбените групи на Европската Унија

Борбената група се смета за најмала самостојна воена единица која може да биде распоредена (деплоирана) и која може самостојно да опстои и функционира независно во реонот на борбените дејствија. Европските Борбени групи немаат фиксна структура, една 'стандардна' борбена група начелно содржи: штабна чета, три пешадиски чети и персонал за подршка. Во одредени специфични услови би можела да вклучи и механизизирана пешадиска група, групи за подршка (пр. елемент за огнена подршка или медицинска помош), со чија помош се обезбедува самостојна акција на овие групи при изведување на разни офанзивни и дефанзивни борбени дејствија. Главнината на силите, дополнителната подршка и штабниот елемент ги содржи самиот пакет/единица на БГ, а како додаток се појавува оперативниот штаб на БГ кој е лоциран во Европа.

* (Standardization Agreement)

Поголемите држави создаваат нивни борбени групи, додека помалите држави се очекува да создадат заеднички борбени групи. Секоја група би била предводена од страна на една нација која ќе ја превземе оперативната команда, базирана на моделите воспоставени за време на мисиите спроведени во Демократска Република КОНГО од ЕУ (Операцијата 'АРТЕМИС'). Секоја група е поврзана со Штаб. Две земји (Норвешка и Турција), кои не се членки на ЕУ а се членки на НАТО, учествуваат со по една борбена група, меѓутоа штабот им беше заеднички за време на мисијата во Д.Р. Конго.

Од јануари 2005 година БГ го постигна иницијалниот борбен капацитет со кој се предвидува, минимум една борбена група да е во приправност за секои 6 месеци. Обединетото Кралство и Франција а имаа по една БГ за првата половина на 2005 година, додека Италија го покриваше периодот за втората половина на 2005 година. Во првата половина на 2006 година француско-германска БГ оперираше заедно со шпанско италјанската амфибиска група, додека во втората половина на 2006 година оперираше француско-германско-белгиска група.

Целосна борбена готовност беше постигната на 01 Јануари 2007 година, што подразбираше дека ЕУ може да превземе две оперативни мисии истовремено или да ги деплоира истите во иста борбена зона.

Во рамките на ЕУ, БГ се дефинира како една специфична форма на брза реакција. Тоа е минимумот воено ефективен, кредибилитен, брзо распоредувачка и кохерентна сила, способна за самостојна работа. БГ исто така може да се користи и за почетната фаза на поголема операција и главно е со големина на баталјон, засилен со елементи за борбена поддршка и елементи за сервисна поддршка.

Борбена група може да биде оформена од една нација или од повеќе нации. Во сите случаи интероперабилноста и воената ефикасност преставуваат клучни критериуми за одлучување и селекција. Борбената група мора да биде поврзана со главен штаб и однапред одредени оперативни и стратегиски 'помагачи'(enablers), од типот на помагачи за стратегиски и оперативен воздушен транспорт и логистика.

Терминот борбена група може да предизвика извесна појмовна конфузија особено ако се имаат предвид традиционалните формации.

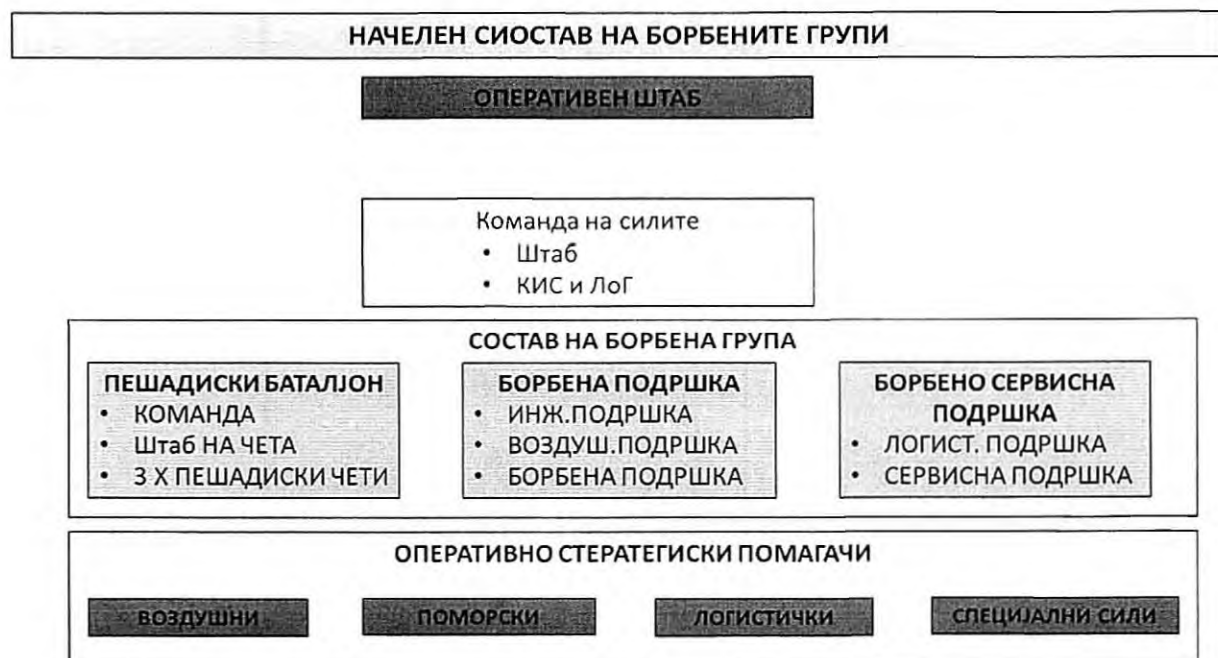
Имено вообичајно, терминот БГ се користи за поморска група која се состои од носач на авиони, бродови и чамци за борба на копно и подморници кои се под команда на еден старешина. Копнените сили имаат традиционална структура составена од чети, баталјони, полкови, бригади или корпуси. Баталјон преставува единица која содржи 3-4 чети, штаб и додатен вод за подршка и неколку групи. Четите вообичејно се состојат од 80-150 луѓе а еден баталјон може да содржи неколку стотини луѓе. Наменска единица за специјални операции или борбена група го има значењето на привремен или полувремен состав, вообичаено до ниво на чета под команда на еден командир. Истите преставуваат сили создадени со намера за вршење на одредена временна задача или иницирање на поголема операција. Класичен пример преставува финскиот концепт на ‘сили за задача’ создадени од борбена група од составот на пешадиски и артилериски баталјон. Со оваа временна формација на две одвоени групи, од кои едната е способна да ги комбинира брзината на пешадијата и моќта на огинот на артилеријата без притоа да се организира поробусната и “крута“ организација на бригадата во борбените дејствија. ЕУБГ се создадени со слична формација од различни родови. Оваа значи дека групата е составена од механизирани баталјон, заедно со единиците за подршка од различни родови и служби на пр. инжинерија, воено воздухопловство, единици за огнена подршка и др. борбена подршка чија основна задача е да даваат помош при оперативните операции на борбените елементи. Единиците за борбено сервисна подршка, пружат поинаква помош него таа за примарна асистенција. Нивната задача вклучува: администрација, одржување, градежно санирање, санитарско обезбедување и движење и транспорт.

Во принцип една ЕУ БГ заедно со приштабските единици и елементите за борбено сервисна подршка, начелно содржи:

1. Сили за главен штаб: вклучува посветен штаб, комуникациско информатички и логистички персонал;
2. Борбена група се состои од: механизирани пешадиски баталјон; штаб на командата на баталјон; штаб на чета; две механизирани пешадиски чети; една лесна пешадиска чета; една логистичка чета; елементи за борбено подршка; една чета за борбена подршка/батерија; еден инженерски вод; еден вод за против воздушна одбрана(ПВО); еден извидувачки вод; еден разузнавачки вод/тим; една

хеликоптерска група за подршка; елементи за борбено сервисна подршка (логистичка чета; санитарски вод; вод воена полиција); оперативни и стратегиски 'помагачи'(воздушни сили;стратегиски транспорт; тактички транспорт; блиска воздушна подршка; аеродромска единица; поморски сили; стратегиски транспорт; воздушно-носечки транспорт; поморска единица/пристаништа; останати елементи ; специјалните сили)

На доле прикажаната шема даден е начелен приказ на составот на една БГ на ЕУ, кој е класифициран во три дела: оперативна команда, сили на БГ (команда, штаб, пешадиски баталјон, единица за борбено подршка и единица за борбено сервисна подршка) како и оперативно стратегиските помагачи.

Шема бр.3 Начелен состав на една БГ на ЕУ⁶¹

Со оглед на високиот политички профил кој го поседуваат ЕУБГ, тие мора да поседуваат потенцијал, преку кој би ги насочиле своите политички и стратешки дела кон достигнување на зацртаната цел и оправдување на политичката доверба дадена од мултинационалниот идеолошки сојуз на здружените европски држави. Разбирливо е дека

⁶¹ Gustav Lindstrom, Enter the EU Battlegroups, Chaillot Paper 97, Paris, 2007, p.16

тие се поддржани со голем број на високо софистицирана воена опрема и системи. Од суштинско значење за нивниот успех се:

- силите за разузнавање
- моќта на огнена поддршка
- силите за заштита на своите сили
- сили за санитарско обезбедување

Интегрираното разузнавање како и процесот на донесување на одлука преставуваат една неопходност за точно и прецизно ангажирање на единицата. Единиците за борбена и сервисна поддршка помагаат за достигнување на тактичките цели.

Во однос на опремата и другите логистички средства и огнени системи, најефективни средства од категоријата на блиндирани м/в(моторни возила) преставуваат оклопните моторизирани возила, кои може да бидат наоружени со: топ од 30-120 мм; пушкотриталез со калибар до 12,7 мм; ракети за против воздушна одбрана пр. ITOWи др. Единиците за борбена поддршка може да бидат вооружани со хаубица 120мм или со минофрлачи. Секоја пешадиска чета треба да поседува 10-12 борбени возила а четата за борбена поддршка треба да има 6-9 тактички орудија или минофрлачи.

Со оглед на тоа дека ЕУ бара овие трупи да имаат 30 дневен капацитет за самостојно опстојување и оперирање, ЕУ мора да поседува капацитети за воздушен транспорт на овие единици. БГ мора да поседува логистички капацитети за да може да менаџира со материјалите и начинот на снабдување со истите за време на операциите. Со користење на системот за постојано одржување и снабдување за времетраењето на операцијата, логистичките единици може да го пресметаат потребниот материјал по класи за мисија/операција. Тоа е прикажано во следната табела.

Класа на снабдување	Материјално Средство	Килограми Поединец/ден	Метричен Систем /Тони
класа 1	артикли за исхрана/вода	3.2	144(начелно)
класа 2	интендантска опрема	1.4	2250
класа 3	горива/ масло	0.23	10.3
класа 4	градежни материјали	3.8	171
класа 5	Муниција	-	100
класа 6	лични работи	1.5	67.5
класа 7	поглавни МТС	650	26 Т
класа 8	системи/вооружување за м/в	162	13,5 Т
класа 9	резервни делови за поправка	-	30

Табела бр. 1 Побарувања за борбена група (БГ) за самостојно изведување на б/д⁶²

Прикажана табела е базирана на параметри од Армијата на САД за пресметка на логистичките материјали по класи според нивната тежина и габарити за превоз т.е транспорт.

Деплоирањето/транспортот преку воздушен пат секогаш преставува најбрз начин за стигање до целта. Поставените 10 дена за состојба на борбена готовност, не мора да значи дека целата БГ мора да биде во таа состојба за тие 10 дена, но изведувањето на операцијата мора да започне до тогаш. Технички гледано, воздушен транспорт на БГ е возможен и изводлив. Американците на пример извршија авио-транспорт на една лесна бригада составена од 2000 луѓе со целовкупните МТС од САД за потребите на IFOR за Босна и Херцеговина, за 4 дена со ангажирање на 288 авиони Ц- 17, додека за операцијата ‘АРТЕМИС’ беа вклучени 50 авиони од типот АНТОНОВ Ан-24, 20 Airbus 300 i 72 C-130 Hercules за транспорт на 1500 трупи од Европа за Уганда. Од таму за Буниа, Конго со

⁶² EU Council Secretariat FACTSHEET, EU Battlegroups February 2007, <http://www.consilium.europa.eu>

дополнителни 276 авиони Ц 130 а и целовкупните МТС со тежина околу 2410 тона беше префрлена за потребите на БГ.

Пристапот за глобално деплоирање (GAD- Global Approach Deplorability) воведен во Планот на Оперативни способности на ЕУ, вклучува координација на сите видови на воздушен транспорт како и механизми кои се вклучени во одредени фази на поддршка на БГ за време на операциите.

Главна алтернатива за воздушен транспорт преставува pooling, chartering or acquisition of capacity. Преку користењето на принципот “pooling“ ЕУ ќе се обиде да ги искористи постоечките капацитети поефективно. Овој вид на транспорт се темели претежно на капацитетите на земјите членки, и опфаќа околу 150 -160 Transal бродови (16 тонски, со макс домет 1800 км) и околу 140 авиони С 130 Hercules (за транспорт 19 тонски, со домет од 3200 до 5000 км). Проблемот е во нивниот ограничен капацитет. Друга можност е да се позајмат украински или руски авиони АН 124 Condor (120 до 150 тони, со максимален домет 5000 км). Доколку би се побарале американските капацитети за превезување тогаш за потребите на ЕУ БГ би се користеле американските авиони од типот на Ц 5 Galaxy кои имаат носивост 120 тони, и краен домет до 5200 км) или С-17 Globemaster (со носливост 78 тони и краен домет од 5000 км) кои може да станат достапни доколку се побарат за користење според ‘Берлинскиот Договор’. Покрај редовните планирања за авио-транспорт на БГ до реоните за операции, ЕУ ќе мора во иднина да решава ‘ad hoc’ ситуации потпирајќи се на американските, руските или украинските воздушни капацитети со цел навремено спречување на кризи, катастрофи или елементарни непогоди во рамките на спектрумот на декларираниите способности и капацитети.

Поморскиот транспорт како варијанта за стратешко превезување останува во планирањето, меѓутоа тој е комплексен и не секогаш се менаџира да се превезат средствата навреме и според планираната динамика поради самиот факт дека е ранлив и подлегнува на многу влијанија и фактори. Со цел успешно вршење на морски транспорт потребни се специфични поморски носачи, пристап до пристаништата или до соодветни бродски пристаништа од каде би се транспортирале до земјата каде се изведуваат операции. Технички транспортот по море се дели на три категории:

1. транспортни бродови (Dry cargo ships (Ro/Ro)) за превоз на опрема и залихи;
2. танкери за деривати;
3. патнички бродови за персоналот.

Со цел успешно превезување на една БГ потребни се околу 17 000 м² и околу 150 бродски контејнери и еден (утовар и истовар-Ro/Ro) брод потребен за главнината на баталјонот со елементите за борбена поддршка. Во случај на десантирање по воден пат, во принцип половина од бродовите мора да се амфибиски. Обезбедувањето на ваков наменски тип на бродови не претставува проблем за земјите членки, туку времето за готовност претставува и најголем предизвик со кој се соочуваат истите.

Во 2004 година следните земји сојузнички, предводени од Норвешка одлучија да декларираат оформување на БГ, и тоа според следната композиција и сојузништво како што е прикажано подолу:

- Франција
- Италија
- Шпанија
- Англија
- Франција, Германија, Белгија, Луксенбург и Шпанија
- Франција и Белгија
- Германија, Холландија и Финска
- Германија, Аустрија и Чешка
- Италија, Хунгарија и Словенија
- Италија, Шпанија, Грција и Португалија
- Полска, Германија и Норвешка
- Англија и Холандија

2.4. Ниво на целите на воените операции

Преку анализа на различни нивоа на воените операции може да се испитат можностите и мерливоста на концептот на БГ. Имено, стратешкото ниво најчесто подразбираа фокусирање на политичките цели и амбиции на еден народ, алијансата или група на народи. Оперативното ниво на операции за исполнување на стратешките цели, се реализира преку спроведување на операции или серија на операции и кампањи. Ова ниво често користи воена сила распоредена од страна на највисокиот политички и воен лидер. Тактичкото ниво служи за извршување на цели и ангажмани за да се исполнат конкретните воени задачи поставени од страна на оперативното ниво. Проблем со Борбените групи на Европската унија во овој дел се појавува во поглед на фактот дека тие треба да им служат на политичкото и стратешкото ниво на Унијата, но се со големина и способност на тактички единица.

Ова теоретска противречност може да предизвика и практични проблеми. Имено, ЕУ не може да ги ограничи нејзините цели во согласност со тактичките задачи, на пример, напад, одбрана, задржување на привремено запоседната територија, сигурна заштита или операција која ЕУБГ по дефиниција е во состојба да спроведе. ЕУБГ не може, од друга страна, да ги прошири своите капацитети за да се исполнат општите цели на ЕУ за градење на безбедносните превентивни ангажмани или справување со кризи. Некои аналитичари дебатираат за тоа како ЕУБГ ќе попречи геноцид или етничко чистење (Руанда и Дарфур), сепак останува иднината да покаже дали организираното насилство и насилните борбени дејствија врз цивилното население ќе преставува дополнителен предизвик за ЕУБГ.

Само за потсетување БГ на ЕУ може да учествува во следните мисии: експедициска сила, како независна или здружена операција (со НАТО) за решавање на ограничена криза; влезна сила, како иницијална сила која би го отворила патот за поголема операција; сила за итни ситуации, како поддршка на постоечка мировна операција.

Притоа мировните мисии бараат поголем состав додека пружењето хуманитарната помош е речиси несоодветна задача за една БГ. Евакуација на државјани на ЕУ е во рамките на опсегот, но како задача не бара воспоставување голем број на армиски борбени групи во

готовност. Горенаведените тактички перформанси ги ограничуваат можностите на ЕУ да ги користат БГ во мисии. Кризата треба да биде доволно силна за да се реагира, но не премногу голема за тактичка единица со големина на БГ. Способноста на ЕУ за автономна акција е ограничена со скромни воени капацитети што има тенденција да се подобри во наредните години. Тоа ја зголемува потребата да се има поширока меѓународна поддршка при интервенции. Затоа мисиите како иницирачка сила (предходница/коначари) и мисиите за итни случаи најверојатно се иднината врз кои ќе се развиваат ЕУ БГ. Во овој поглед ЕУ може да се потпира на двата стратешки партнера НАТО и САД но не запоставувајќи ги и регионалните организации кака што е Афричката Унија, која во даден временски период би можела да деплоира единици кои ќе ја продолжат мисијата започната од ЕУБГ.

ЕУ има потреба од политички партнери и воена поддршка. На скалата на концептот на БГ, стојат повеќе од тринаесет единици од по 1500 војници, значи дека тие како такви се јадрото на европска армија. Но постојат разлики меѓу воена ефикасност на ЕУБГ во споредба со НАТО силите за брза интервенција. Имено и концептот на НАТО, Силите за брза реакција (NRF), преставува технолошки напредна сила, која вклучува копнени, морски и воздушни елементи, со степен на висока подготвеност за изведување на борбени дејствија. Мисиите и големината, сепак, се разликуваат драстично од ЕУБГ. NRF треба да е спремна за деплоирање за целиот спектар на мисии на Алиансата почнувајќи од мисии за демонстрација на сила, до мисии за одвраќање на агресорот како и самостојни мисии (чл 5 или Одговор на кризи). Во тој контекст копнениот дел содржи сила со големина на бригада со 5 баталјони со потребната борбена и логистичка поддршка. Притоа акцент е ставен на мобилноста поради фактот дека еден од баталјоните треба во сопствениот состав да има сертифицирани падобранци а двата останати треба да се оспособени за воздушен маневар. Воздушно борбениот дел треба да е оспособен за изведување на 200 борбени мисии за еден ден.

Прашањето за интероперабилноста и дуплирањето на капацитетите на НАТО со ЕУ преставува прашање кое може брзо да се реши поради фактот што многу нации веќе ги следат НАТО стандардите и процедурите. Покомплексно прашање за решавање е врзано за 'организацијата'. Постојат различни погледи и ставови околу двојната 'капа' на силите (NRF & EUBG). Односно, НАТО не сака да ризикува нејзините членки да ги доведе во

позиција да ги повлечат своите сили од NRF, поради нивно ангажирање на друга задача од друга организација. Од друга страна ЕУ не сака да ги ‘замрзне’ своите сили и капацитети само за нивните потреби. Отука, сепак се доаѓа до дуплирање во земјите членки на ЕУ и на НАТО. Со цел да се избегнат проблемите кои можат да настанат, потребно е земјите да поседуваат два ‘сета’ на сили за брза интервенција, а нивната употреба мора да биде времено синхронизирана. Со добра синхронизација би можело да се одговори и на двата “позива”, така што еден национален баталјон може да го формира јадрото на борбената група (БГ) во времето кога не е назначен како NRF. Како и да е ЕУ сака сопствените членките кои се дел и од НАТО, да ги одржат и насочат своите ресурси и можности според побарувањата на ЕУБГ концептот за да се одбегне можноста дека нема да се постигнат добри резултати при искажаната потреба и дека нема да има одложување или задоцнување при одобрување на достапноста на силите.

2.5. Процес на планирање и одлучување за ангажирање на ЕУБГ

2.5.1. Процес на планирање и донесување на одлуки на стратегиско ниво

На целиот процес на планирање му предходуваат одредени чекори кои мора да се направат пред да се започне со самиот процес на планирање. За да започне целиот процес потребно е во Концептот на менаџирање со кризи (КМК) кој се користи од страна на ЕУ, да се одредат во целост главните цели за изведување на операцијата. Притоа, Генералниот секретар на Советот го подготвува Концептот за менаџирање со кризата со конкретни влезни информации добиени од страна на Генералниот секретар/Високиот претставник на ЕУ. Целиот процес се одвива во координација со Европската комисија. Политичко безбедносниот комитет ПБК(PSC) разработува и развива концепт за менаџирање со кризата, истиот врши проценка на концептот за справување со дадената криза, врз основа на примените препораки и насоки од страна на Европскиот воен Комитет (EUMC) и од Комитетот за менаџирање со кризи гледано од цивилен аспект, кој потоа се проследува на одобрување до Советот на ЕУ.

Откако концептот ќе биде одобрен тој станува формален документ врз основа на кој почнува процесот на планирање на здружената мисија. Пред да се одобри концептот, мора да се развијат стратегиските воени опции (MSOs), каде се предвидуваат ризиците, потребната, неопходна, сила за остварување на задачите и се одредува структурата на командување и контрола. Понатаму, Политичко безбедносниот Комитет (ПБК) го задолжува Европскиот воен комитет да побара од европскиот воен штаб стратегиски воени опции, и доколку операцијата побарува инволвирање на цивилни аспекти, во тој случај се побарува да се разработат одделни цивилни стратегиски опции или полициски стратегиски опции. Политичко безбедносниот комитет ги разгледува и анализира сите опции и врши препорака за само една од нив и истотака предлага командант на силите, структура на силите и штабовите на Советот.

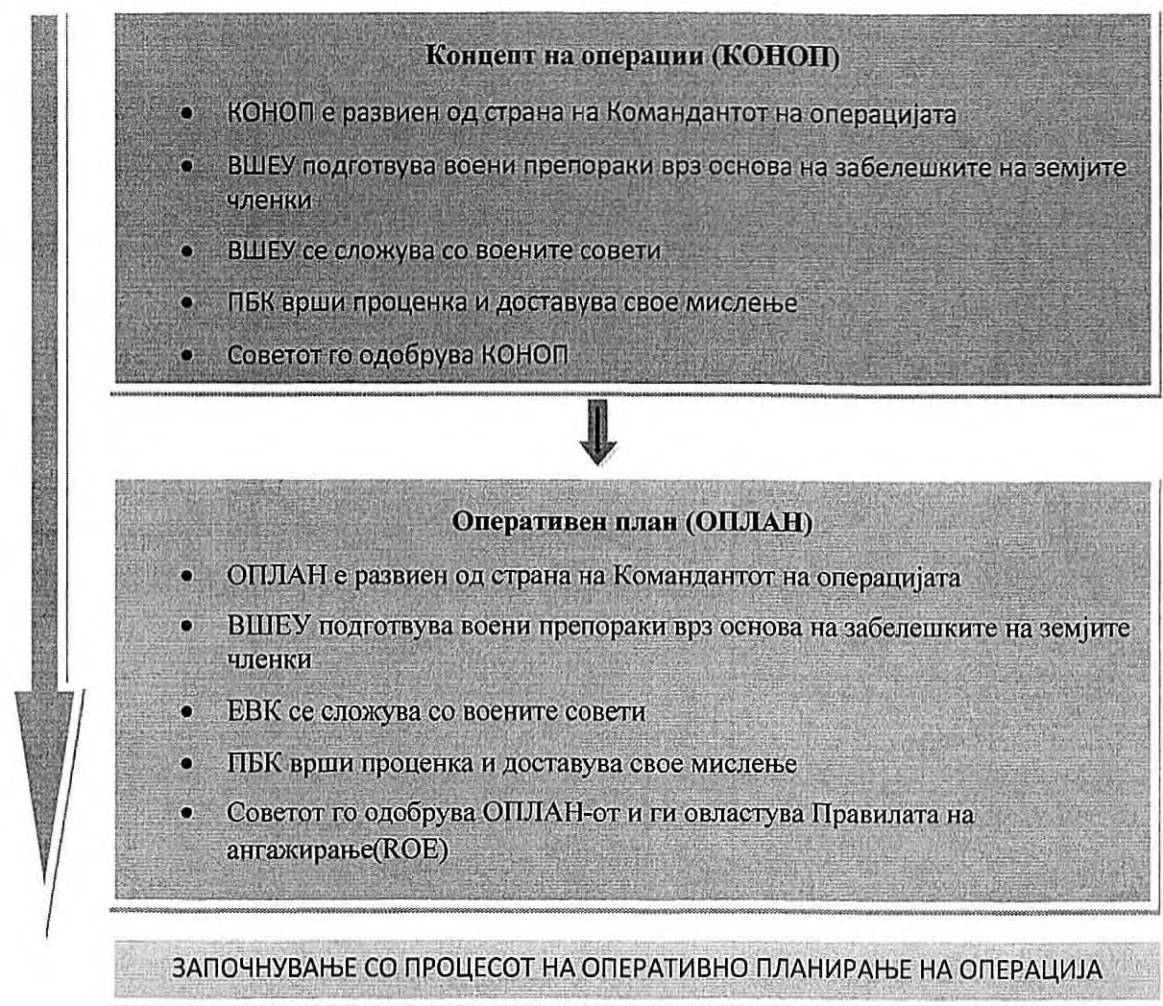
Шема бр. 4 Начелен преглед на процесот на стратегиско воено планирање⁶³

Откако Советот ќе избере соодветната стратегиска воена опција (СВО), Политичко безбедносниот комитет (ПБК) побарува од Воениот Комитет на Европската Унија (ВКЕУ) да произведи иницијални воени директиви (ИВД) со цел да му се дадат специфични инструкции и насоки на веќе одредениот командантот на силите за извршување на мисијата. Во тој момент ВКЕУ му издава задача на Воениот штаб на Европската Унија (ВШЕУ) да ги изработи директивите, кои директиви првин мора да бидат одобрени од страна на ПБК. Во овој период започнува оперативниот планирачки процес (ОПП), кој во зависност од временската рамка може да се одвива во целост или може да биде реализиран делумно, согласно потребите и побарувањата на мисијата.

⁶³ Gustav Lindstrom, Enter the EU Battlegroups, Chaillot Paper, 2007, str.20

2.5.2. Процес на планирање и донесување на одлука на оперативено ниво

Оперативен планирачки процес (ОПП), содржи повеќе чекори и побарува инволвираност на повеќе засегнати страни, но истиот започнува со “обликувањето“ на оперативниот план од страна на командантот на операцијата и воениот штаб на Европската унија (ВШЕУ) како што е прикажано на шема бр 5.

Шема бр. 5 Процес на оперативно планирање на БГ на ЕУ⁶⁴

⁶⁴ Gustav Lindstrom, Enter the EU Battlegroups, Chaillot Paper, 2007, str.21

Процесот продолжува штом се заврши со обработка на КОНОП и тогаш Европскиот воен комитет (ЕВК) ги изнесува своите насоки и инструкции, пред да биде КОНОП евалуиран од страна на ПБК. Откако ќе се разгледа, КОНОП се проследува на одобрување до Советот на ЕУ. Откако ќе се одобри КОНОП, ПБК побарува од ЕВК да му издаде задача на командантот на операцијата да започне со процесот на генерирање на сили. Командантот на операцијата тогаш развива ОПЛАН и побарува да му се разјаснат правилата на ангажман (ROE). Консеквентно на предходните чекори ВШЕУ предлага насоки согласно примените забелешки од земјите членки. Одлуката е на ВКЕУ дали ќе се согласува со препораките или не, пред истите да бидат презентирани пред ПБК каде треба да бидат изложени на проценка и евалуација. Откако ПБК ќе донесе своја “мислење”, целата документација се проследува до Советот на ЕУ (СЕУ) на одобрување. СЕУ штом го одобри ОПЛАН и ги овласти Правилата на ангажирање (РА), операцијата може да започне. За време на планирањето, во зависност од времето и побарувањата на операцијата некои чекори од планирачкиот процес може да се изземат и да се скрати процесот.

Земајќи во предвид дека ЕУБГ се сили кои се на состојба на готовност, при процесот на планирање чекорот на генерирање на сили може да биде изземен бидејќи силите се веќе генерирани. Стратегиската воена опција СВО/(MSO) нема потреба да се развие одделно бидејќи процесот е забрзан и скратен и релевантните елементи кои се неопходни за развивање на СВО се придодадени во Концептот за менаџирање со кризи(КМК). Напоменуваме дека неможе однапред да се одреди кој чекор ќе биде скратен од причина што секој случај сам по себе е посебен и мора СЕУ да одлучува поединечно “од случај до случај”.

Политичко-безбедносниот комитет (ПБК) игра многу важна улога во политичката контрола и давањето на стратегиски директиви за време на изведувањето на операции за справување со кризи. Една класична операцијата се спроведува под ингеренции и надлежности на Комитетот. Политичко безбедносниот комитет ги евалуира есенцијалните документи како што се стратегиските воени опции (СВО) вклучувајќи го тука и ланецот на командување и контрола (КиК), концептот на операцијата (КОНОП) и самиот План за изведување на Операцијата (ОПЛАН). ПБК се справува со сите задачи кои

произлегуваат од членот 25 од договорот на Европската Унија. ПБК се состои од амбасадорите преставници на секоја земја учесничка и делумно се фокусирани на следните задачи:

- Следење на меѓународната ситуација;
- Помага при изготвување на препораки за Советот;
- Врши надзор на имплементирањето на договорот;
- Дава насоки на другите Комитети за прашања поврзани со ЗНБП (CFSP);
- Испраќа насоки до Воениот Комитет

Во случај на криза улогата на ПБК е да се справи со кризната ситуација и да ги разгледа сите можности кои се на располагање. Оваа вклучува развивање на нацрт план за справување со кризата, притоа предлагајќи му на Советот кои политички цели да ги превземе и која насока за развој ќе ја превземе. ПБК има сила да го измени оперативниот план, КиК и Правилата на ангажирање (ROE). Одлуката за целта и детерминирањето на оперативниот план останува задача на Советот. За да се достигне политичката компактност, ПБК му предлага на Советот да заземе многу важна улога. Одлуките за целите и определувањето на заземениот правец на акција останува во надлежност на Советот. Советот за општи и надворешни работи (GAERC) кој се состои од министрите за одбрана и министри за надворешни работи, сака да има целосна контрола врз силите за време на криза или изведувањето на операции. Со цел избегнување на несогласувањата кои може да се појават помеѓу комитетите, соработката помеѓу агенциите, учеството, делењето на информации и контактите мора да биде приоритет број еден кој треба да се спроведе од страна на сите земји членки. Важна улога има ПБК (PSC) во планирањето и развивањето на концептот на БГ и проценувањето на капацитетите за справување со кризата.

Највисокото воено тело се состои од шефовите на одбраната на државите членки или од нивните овластени преставници во Воениот комитетот на ЕУ. Овој комитет се очекува да му дава совети на ПБК (PSC) за сите воени прашања кои се однесуваат за ЕУ и истиот дава проценки и препораки врз основа на своето воено искуство, а се состојат од:

- ❖ Препораки од аспект на целовкупниот развој на Концептот за справување со криза гледан од воен аспект
- ❖ Воените аспекти поврзани со политичката контрола и стратегиската определба за справување со дадената криза
- ❖ Проценка на ризикот од потенцијалната криза
- ❖ Воената димензија на кризната ситуација
- ❖ Ги елаборира, проценува и согледува сите можни цели
- ❖ Согледување на воените односи со земјите кои не се членки на ЕУ и НАТО
- ❖ Врши финансиска конструкција/ пресметка за операцијата

Во случај на кризна ситуација како што е опишано погоре ВКЕУ издава воени стратегиски директиви, дава иницијална ауторизирање и насоки на Генералниот директор на ВШЕУ за изготвување и презентирање на можните стратешки опции. Овие опции, потоа се разгледуваат од Комитетот и се проследуваат до ПБК (PSC). По донесената одлука од Советот за СВО, една Иницијална директива за операцијата се издава за командантот на силите, која ќе му служи на командантот да развие концепт за операцијата и операциски план. ВКЕУ (EUMC) го снабдува со совети и препораки ПБК (PSC). За време на операцијата Комитетот го наблудува спроведувањето на операцијата.

Комитетот за воени прашања го обезбедува/снабдува со воени директиви воениот штаб на европската унија (ВШЕУ)/(EUMS). Воениот персонал на ЕУ врши три главни функции: рано предупредување, проценка на ситуација и стратегиско планирање. Оваа го покрива целиот спектар на операции во кризни ситуации и сите останати операции водени од ВКЕУ (EUMC). Поконкрено, ВШЕУ врши планирање, проценка и дава препораки за концептот и стратегијата на изведувањето на операциите за време на кризите.

При развивање на БГ, **ВШЕУ (EUMS)** има клучна улога при изготвувањето на главните документи (пр. Концептот на БГ). ВШЕУ(EUMS) има воспоставено односи со НАТО во поглед на размена на информациите и меѓусебното консултирање. Во поглед на планирањето и спроведувањето на планот за справување со кризи, главни задачи се:

проценката на ризикот и безбедноста, развивање на концептот на операции и развивање на воено стратешките цели. Мора да се потенцира дека целосната одговорност за планирањето и изведбата на борбената операција, ја има командантот на операцијата.

ЕУ стратегискиот планирачки процес се состои од четири фази и произведува следни документи:

1. **Концепт за справување со кризата** – Во (СМС) ЕУ ги дефинира и одлучува за за спроведувањето на Концептот за справување со кризи. Овој документ се подготвува од Генералниот Секретар на Советот. Тој содржи еден ‘Преглед’ за ситуацијата базиран на проценка на ризикот и безбедноста (SRA).
2. **Воено стратегиските опции** ВСО/(MSO), ВШЕУ (EUMS) развива стратешки воен план според примените насоки од концептот на кризен менаџмент (ККМ)/ (СМС). СВО(MSO) го разгледуваат барањето на ПБК(PSC) од воен аспект. Тие вклучуваат проценка на ризикот и физибилноста, хиерархијата на командување, побарувањата на силите, препораките за избор на Командант на операцијата, Штаб за операцијата и др.
3. **Иницијални воени директиви-ИВД/(IMD)** – ПБК (PSC) праќа препораки до ВКЕУ (EUMC) со цел насочување на ВШЕУ (EUMS) при процесот на развивањето на ‘Иницијални воени директиви’- при процесот на планирањето на операцијата за потребите на командантот на операцијата. ИВП (IMD) мора да бидат одобрени од страна на ПБК(PSC) пред да бидат пуштени на понатамошна употреба.
4. **Концепт на операции КОНОП (CONOPS) и Оперативниот план ОПЛАН (OPLAN)** Командантот на операцијата ги поготвува овие два документа кои се евалуираат од страна на ВКЕУ (EUMC) и ПБК (PSC). Концептот на операцијата и Оперативниот план ја опишуваат операцијата во детали. Тие се преставени преку “временската рамка за употребата на силите“ и “критичните моменти“ на што се посветува посебно внимание.

2.5.3. Штабови на ЕУБГ

Начелната линија на командување (КиК)на европската командна структура се состои од три нивоа на штабови (HQ) и тоа:

- ❖ Оперативен команден штаб (ОНQ)
- ❖ Команден Штаб на силите (FHQ)
- ❖ Компонентен Команден штаб (CHQ)

а) Оперативниот команден штаб (ОНQ)

Оперативниот штаб ги планира и ја следи реализацијата на европските одбранбено безбедносни политики на стратегиско ниво. Се ангажира според укажаната потреба на барање и одлука на Советот на европа, додека стратегиските директив ги добива од ПБК. Овој штаб со помош на одредени придодадени елементи од земјите членки на ЕУ, треба да е во состојба да реализира процес на оперативно планирање во рок од пет работни дена.

Стратегиско ниво	❖ Оперативен штаб (ОНQ)
Оперативно ниво	❖ Штаб на силите (FHQ)
Тактичко ниво	❖ Компонентен штаб (CHQ)

Табела бр.2 Приказ на начелната структура на планирачките штабови на ЕУБГ⁶⁵

⁶⁵ Lindstrom, The core of European military cooperation or a paper tiger, 2007, p 22

Земајќи го во предвид Каталогот на европските сили, поголем дел од земјите членки во ЕУ кои ги градат ЕУБГ имаат развиено сопствени национални оперативни штабови. Меѓутоа во Брисел, каде и се наоѓа Врховениот Штаб на Европските Сојузнички Сили - **SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe)** во 2007 година има формирано оперативен штаб кој во мирновремени состојби се состои од осум постојани

Земја	Местоположба
Англија	Northwood, London
Франција	Mont-Valerien, Paris
Германија	Postdam
Италија	Centocelle, Rome
Грција	Larissa

членови, додека во случај на ангажирање на истиот тој се зголемува и ја достигнува бројката од осумдесет припадници. Постојаната ќелија во SHAPE која врши оперативно планирање за ЕУ водените операции може да ги користат сите капацитети на НАТО, базирајќи се на 'Беринскиот + договорот'.

Табела бр. 3 Местоположба на оперативните командни штабови ⁶⁶

б) Команден Штаб на силите (FHQ)

Командниот штаб на сили вообичаено функционира како оперативна база на операциите-Центар за водење на операции, чија основна функција е да обезбеди правилно командување со силите при водење на операции. Големината на КШС варира и е во согласност со побарувањата на операцијата, но начелно се движи околу стотина припадници.

в) Компонентен Команден штаб (CHQ)

Компонентниот команден штаб во принцип се оформува и служи за да се сместат командниот кадар кој е распореден во зоната на извршување на операции. Во зависност од природата на операцијата во командата може да има преставници од воздухопловните сили, специалните сили, морнарица како и команден персонал на други специфични служби. Бидејќи ЕУБГ немаат класична командна структура на силите, за време на изведувањето на борбените операции, често доаѓа до здружување на некои од трите гореспоменати командни штабови.

⁶⁶ Gustav Lindstrom, Enter the EU Battlegroups, Chaillot Paper, 2007, str.15

2.5.4. Насоки за подобрување на процесот на донесување одлуки во Борбените групи на Европската Унија

Поранешниот Секретар (SG/HR) Хавиер Солана направи обид да го “забрза процесот на донесување на одлука за операциите на ЕУ“ и ја посочи важноста за упростување/ поедноставување на процедурите⁶⁷. Предлогот се состоеше од два чекори: Напредно планирање базирано врз одобрието на СМС и Оперативно планирање пред лансирањето на одлуката за операција од страна на Советот. Напредното планирање треба да ги следи процедурите и научените лекции од операцијата ‘АРТЕМИС’т т.е да се оформи Тим за координација во случај на криза и употреби шаблон при планирањето. Основните потребни документи “draft“ (незавршени, во фаза на обработка) како и Заедничкиот акционен план или СОФА (Status of Force Agreement) мора да се планираат во истовреме заедно со драфтот на концептот на менаџирање со кризи (КМК). Истотака draft КМК и ОПЛАН мора да се планираат во истовреме. Во рок од 5 дена истите мора да се финализираат и одобрат. Со оваа би се скратиле процедурите, а со овој чекор би се прескокнал Комитетот за воени одлуки и дискусијата за развојот на концептот на операцијата. Истите чекори може да се скратат со здружување на сесиите“ на ПБК и ВКЕУ. Досега ниту една операција неможеше да започне додека Советот не одлучи кој Штаб ќе биде оперативен за таа операција. Недостигот на оперативните штабови води кон губење на институционалната меморија, како што е примерот со оперативните штабови на единиците деплоирани на мировни задачи надвор од границите на ЕУ, кадешто при ротација доаѓа до неминовно губење на “институционалната меморија и искуство“ поврзано со трансферот на сознанијата и искуството за операциите. Научената лекција за воено оперативното ниво е тешко да се пренесе од едно место во друго. Можно е ЕУ да воспостави еден оперативен штаб кој ќе опстои за неколку наредни години. Со оваа би се обезбедило побрзо и паралелно планирање. Дополнително за функционалното планирање и за процесот на донесување на одлука, јасните односи при командување и контрола помеѓу учесниците се многу важни.

⁶⁷“Video message SG/HR Javier Solana- Prague Battle Group Seminar” op.cit.

Како и да е, Советот, не е единственото тело кое се справува со кризи. Европската Комисија треба да си го каже своето 'ДА'. Комисијата може да му постави на Советот било какво прашање поврзано со Заедничката надворешна безбедносна политика - ЗНБП (CFSP). Комисијата може да даде препораки на единицата за политика со цел работата да биде појасна. Нејзиното влијание е начелно за планирање на ЗНБП(CFSP) буџетот, фокусирајќи се на планирање на подолги релации кои би можеле да доведат до превенција на конфликти или задржување на исто ниво. Комисијата е активна за време на донесувањето одлуките по сите фази.

Во претходно спомнатото Оперативно планирање на справување со криза, Советот го кани Комитетот да даде предлози, усвои своите мерки, насочува, повторно провери или ги насочува своите активности кон целите и приоритетите поставени од Одлуката на Советот. Комитетот го информира ПБК (PSC) за својот дел, за превземените мерки и подготовки за операцијата. Комитетот на постојани претставници КПП(COREPER) во својот дел врши контрола врз политичката агенда на интервладините односи. Тој преставува еден форум на амбасадрско ниво, за развивање на дијалог, преговарање и пружање помош и асистенција на Советот. Тој го одобрува концептот за менаџирање со кризи(КМК), Здружената Операција, OPLAN, правилата на војување (ROE) пред тие да бидат разгледани и одобрени од Советот. Учеството на заседавачот на ПБК(PSC) во работата на КПП(COREPER) е неопходно поради помагањето на ПБК(PSC) и оската на секретаријатите, со цел да се разбере што дотогаш е постигнато. Треба да е напомене дека COREPER постои за да ја одржи својата улога дури и во ситуација кога предлозите од генералниот секретар (SR/HG) се усвоени.

Есенцијален дел од документот преставува делот за правилата на ангажирање/војување(ROE) . Тие обезбедуваат насоки и инструкции за донесувачите на одлуката, командирите и трупите во целина по сите нивоа во начин на кој една сила може но и не мора да биде употребена. ROE се спроведуваат во рамките на поестоечките политички директиви, правните аспекти и побарувањата на мисијата. Нивната функција е да обезбедат политички насоки, да обезбедат политичка и правна контрола, да ги дефинираат ограничувањата на оперативен план и да ги дефинираат личните одговорности на целокупниот вклучен персонал. Иако често се смета дека ROE

преставуваат ограничување на слободата на дејствување, ROE може да се гледа како загарантиран авторитет на еден акт на легитимирање на претходно одреденото однесување и постапки и процедури. Треба да се напомене дека правото на самозаштита е неделив и некомпромитиран од ROE. Проблемот се појавува при дефинирањето и интерпретирањето на правото за самозаштита. ROE покрива реакција на согледувањс на непријателските намери, како непријателски чин.

Командирите на тековните операции за поддршка на мирот или за справување со кризна ситуација, често се соочуваат со ситуација каде некои контигенти поради ограничувањата кои ги имаат од националната легислатива, не може да бидат употребени за сите видови на операции. Некои неможе да учествуваат во операции за спроведување на мирот додека некои неможе да учествуваат на операции за контрола на немири. Земјите учеснички ке мора да си ги хармонизираат своите законски норми и ROEсо цел да им се даде цел спектар на можности при извршување на дефинираните задачи од ЕУ.

ЕУ во својата употреба на сила ја има дефинирано својата позиција, а таа е дека одговорот мора да биде пропорционален со силата која преставува закана, и штетата која може да биде причинета. Исто така, мора да биде ограничена употребата на сила до степенот, интензитетот и времетраењето за неопходна елиминација на заканата.

2.5.5. Обука и оценување на борбената готовност на БГ на ЕУ

Процесот на оценување им овозможува на офицерите за обука и планирање да извршат потполна проценка на зададената единица дали таа е подготвена, обучена, извежбана за да ја изврши мисијата. Со цел да се стандардизираат одредени постапки и процеси во однос на оценувањето на ЕУ БГ, земјите членки на европските борбени групи се согласија на развивање на “Стандарди и критериуми “ кои ке важат за сите борбени групи на европските земји. Со можност, секоја земја која ке процени дека одредени нормативни процеси или прашања се премногу големи или не се соодветни со нивните национални процеси и методи на работа, да имаат за право да развијат три начини на стандардизација и оценување на процесот на БГ на ЕУ, и тоа:

- Да се потпираат на веќе постоечките стандарди и процеси на оценување кои постојат на национално ниво или меѓународно ниво (пример НАТО);
- Да развијат подетални и поспецифични стандарди за оценување на БГ на ЕУ;
- Земјите “контрибутори“ на ЕУ БГ да се договорат за стандардите, оценувањето и планот за подготовка и вежби кој ќе се применува исклучиво за таа БГ каде што учествуваат нивните трупи.

Начелно, не постојат заедничко прифатени критериуми и услови од сите земји на ЕУ, меѓутоа во суштина ЕУ дава насоки во однос на следните девет категории на стандарди, критериуми и препораки⁶⁸:

1. Достапност
2. Флексибилност
3. Применливост
4. Распоредливост
5. Готовност
6. Поврзуваност
7. Стабилност
8. Санитетско обезбедување
9. Интероперабилност

Во суштина во голема мера зависи од “контрибуторите“ до која мера ќе ги интерпретираат и спроведат овластените стандарди на ВКЕУ. Тие се должни да обезбедат стандарди за оценување на сопствените состави/единици, додека водечката земја има за задача да се погрижи за оценувањето на целиот состав на БГ на ЕУ. Улогата на ВКЕУ за време на целиот процес е да го надгледува целиот процес на оценување со пружање на стручна помош од лица во составот на ВШЕУ.

Во пракса, најчесто искусните планери претпочитуваат целиот процес на оценување да се базира на веќе постоечките НАТО стандарди и критериуми со цел да се охрабри интероперабилноста помеѓу земјите и да се избегне моментот на дуплирање на процедури и стандарди. Меѓутоа земјите контрибутори ја имаат целосната слобода да го кројат

⁶⁸ Enter the EU Battlegroups, Gustav Lindstrom, Institut for Securitz Studies, fev 2007.

планот и да создадат критериуми според нивно мислење и толкување со цел да се дојде до успешно оценување на нивниот состав во ЕУБГ.

2.6. Финансирање на Борбените групи на Европската Унија

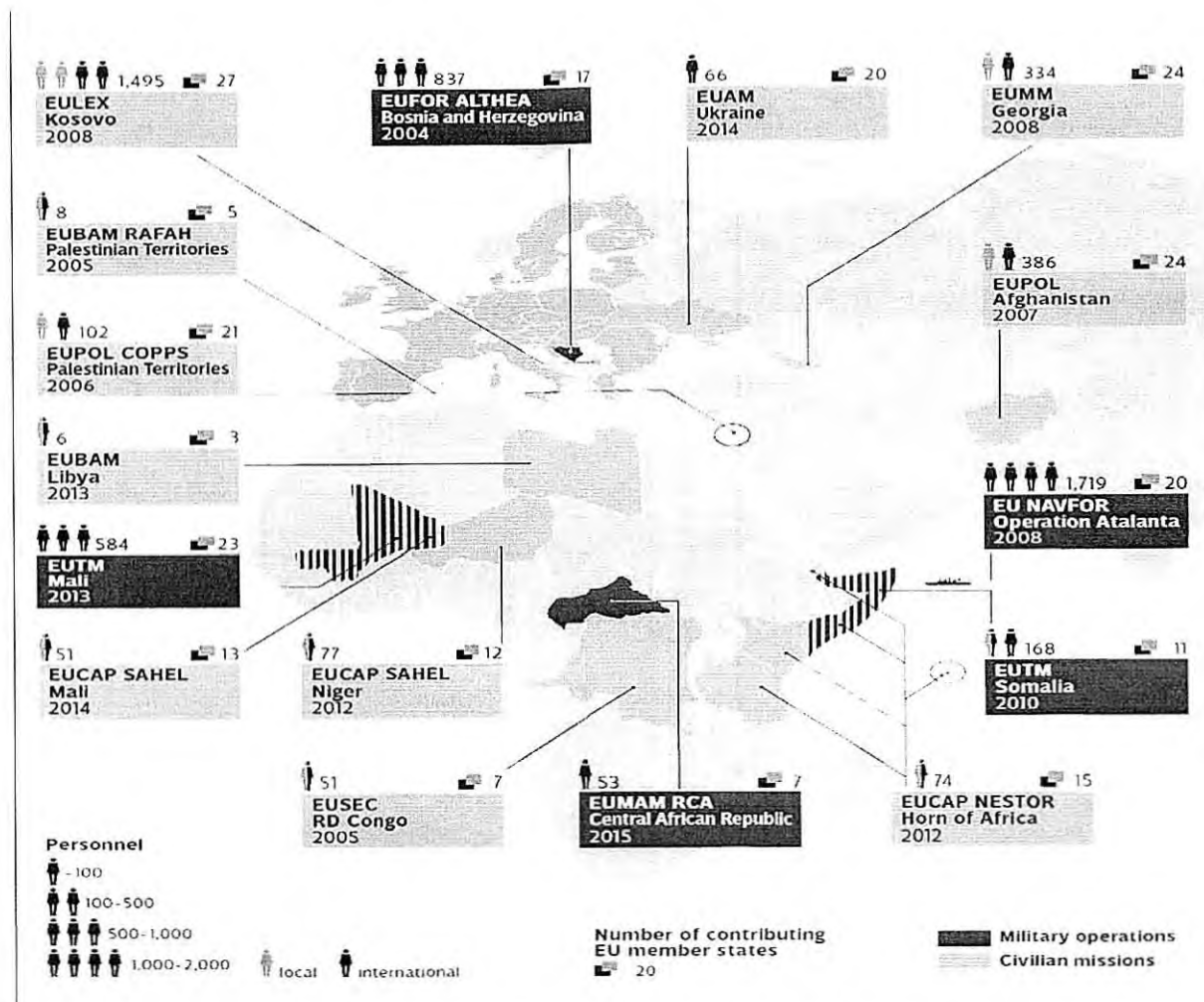
За сите воени операции каде се инволвирани борбените групи на европската унија се применува т.н “АТЕНА “(Athena mechanism)⁶⁹ кој преставува стандардна процедура за покривање на трошоците кои произлегуваат од воени операции на ЕУ поврзани со ЗНБП на ЕУ. Трошок поврзан со превезување на единиците од сопствената земја до зоната на операции, е на сметка на самата земја учесник, но и останатите трошоци поврзани со подготовките за “приправност“ на БГ на ЕУ паѓаат на терет на земјата која учествува. Поедноставно кажано, колку повеќе персонал земјата испраќа поголеми ќе бидат трошоците за неа.

2.7. Операции на Европска Унија

Операциите на ЕУ преставуваат најзначаен дел на ЗБОП во рамките на меѓународниот домен на безбедноста и одбрана на ЕУ. Според природата, кога се разговара за ЗБОП, воените активности се именувани како “операции“ додека цивилните активности се именуваат со терминот “мисии“.

Долу прикажаната карта како и прилогот бр.2 од овој труд, ги презентира тековните операции и мисии на европската Унија, со број на ангажиран персонал како и нивна локација и време на започнување на истата, заклучно со 30 април 2015 година.

⁶⁹ Council Decision establishing a mechanism to administer the financing of the common costs of European Union operations having military or defence implications, Council of the European Union, doc.5770/04, Brussels, 17 February 2004.

Шема бр.6 Приказ на воените операции и мисии на ЕУ⁷⁰

Според Лисабонскиот договор(чл.42.1) ЗНОП на ЕУ треба да обезбеди доволни оперативни капацитети (воени и цивилни) кои ќе можат да бидат испратени на мисии надвор од ЕУ за мировни операции, за операции за превенција на конфликти со цел зајакнување на меѓународниот мир во согласност со Повелбата на ОН. Операциите на ЕУ се спомнуваат и во член 43.1 од ДЕУ кадешто низ Петербуршките задачи се дефинираат поконкретно кои видови на операции може да бидат упатени сили од ЕУ.

ЕУ досега има спроведено 32 операции и мисии, од кои 10 се воени а 21 цивилни како и една комбинирана мисија во Дарфур.

⁷⁰ Thierry Tardy, "CSDP IN ACTION – WHAT CONTRIBUTION TO INTERNATIONAL SECURITY"?, *Institute for security studies, CHAILLOT PAPERS May 2015, European Union, p. 18*

По 2009 година со стапувањето на сила на Лисабонскиот договор, ЕУ ги има реализирано следниве воени и цивилни мисии:

	DATE OF LAUNCHING (mandate until)	ACTUAL DEPLOYMENT (incl. local staff)
MILITARY OPERATIONS		
Althea Bosnia and Herzegovina	Dec 2004 (<i>Dec 2015</i>)	837
EUNAVFOR Atalanta Gulf of Aden	Dec 2008 (<i>Dec 2016</i>)	1,719
EUTM Somalia	April 2010 (<i>Dec 2016</i>)	168 (11)
EUTM Mali	Feb. 2013 (<i>May 2016</i>)	584
EUMAM RCA	March 2015 (<i>12 months as of full operational capability</i>)	53
<i>Total military personnel</i>		3,361
CIVILIAN MISSIONS		
EUBAM Rafah	Nov 2005 (<i>June 2015</i>)	8 (5)
EUPOL COPPS/Palestinian Territories	Nov 2005 (<i>June 2016</i>)	102 (42)
EUSEC RD Congo	June 2005 (<i>June 2015</i>)	51 (25)
EUPOL Afghanistan	June 2007 (<i>Dec 2016</i>)	386 (182)
EUMM Georgia	Oct 2008 (<i>Dec 2016</i>)	334 (111)
EULEX Kosovo	Dec 2008 (<i>June 2016</i>)	1,495 (753)
EUCAP Nestor Horn of Africa	July 2012 (<i>Dec 2016</i>)	74 (29)
EUCAP Sahel Niger	July 2012 (<i>July 2016</i>)	77 (32)
EUBAM Libya	May 2013 (<i>Nov 2015</i>)	6 (3)
EUAM Ukraine	December 2014 (<i>Dec 2016</i>)	66
EUCAP Sahel Mali	Jan 2015 (<i>Jan 2017</i>)	51 (10)
<i>Total civilian personnel</i>		2,650
<i>Total of personnel deployed in military and civilian operations</i>		6,011

Табела бр. 4 Мисии на ЕУ по стапување на сила на Лисабонскиот Договор⁷¹

⁷¹ Thierry Tardy, "CSDP IN ACTION – WHAT CONTRIBUTION TO INTERNATIONAL SECURITY"?, *Institute for security studies*, CHAILLOT PAPERS May 2015, European Union p.19

2.8. Воени операции на ЕУ

Во изминатите години активностите на ЗБОП на ЕУ бележи едно конкретно физичко манифестирање на сопствените заложби и политики. Имено од сите спроведени операции, две се од карактер на мисии за обука и една е од советодавен карактер, додека **EUFOR RCA** (EU Military Operation in the Central African Republic) преставува единствената борбена мисија на БГ на ЕУ. ЕУНАФОР Аталанта мисијата која се одвива во крајбрежието на Сомалија преставува класична поморска мисија.

Тие операции се⁷²:

- **Операцијата EUTM Somalia**

EUTM Somalia беше иницирана во април 2010 година и преставуваше прва воена мисија за обучување на сомалиските армиски сили, која првично се спроведе во Уганда но подоцна се помести во Могадишу во текот на 2014 година. Во рамките на операцијата **EUTM** вкупниот број на обучен сомалиски персонал достигна бројка од 4000 војници. Мандатот на операцијата вклучуваше менторирање и советување на сомалиските копнени сили.

- **Операцијата на ЕУ во Мали (EUTM Mali)**

EUTM Mali мисијата на ЕУ во Мали беше иницирана во февруари 2013 година со задача да ги обучи копнените сили на Мали. Нивниот мандат вклучуваше и давање на советодавни насоки во процесот на трансформација на воениот сектор на Мали. Распоредувањето на силите беше врзан со главниот град Бамако, кадешто и беше лоциран главниот штаб на силите на ЕУ додека мобилните тимови за обука беа во Куликоро. Во оваа операција учествуваа 23 земји од европската унија. Заклучно со мај 2015 година шест баталјони со јачина од по 600 припадници се обучени од страна на ЕУТМ.

⁷² *Thierry Tardy, "CSDP IN ACTION – WHAT CONTRIBUTION TO INTERNATIONAL SECURITY"?, Institute for security studies, CHAILLOT PAPERS May 2015, European Union, p. 18*

- **Операцијата на ЕУ во Централна Африканска Република EUFOR RCA**

EUFOR RCA започна во април 2014 година со цел да обезбеди стабилност во Бангуи во Централната Африканска Република, како и да го обезбеди аеродромот за првите шест месеци, задача која подоцна беше доверена на ООН. Иницирањето на оваа операција се одвиваше во отежнати услови и имаше мандат за користење на сила со цел заштита на цивилите во Централна Африканска Република, и создавање на услови за да се предаде мандатот на Африканската Унија.

- **Операцијата на ЕУ во БиХ (Althea)**

Оваа операција започна во 2004 година со цел да изврши мониторирање на имплементирањето на Дејтонскиот мировен договор, откако НАТО силите се повлекоа од Босна и Херцеговина. Таа преставува единствена операција која се води под договорот “Берлин плус“ според кој ЕУ може да искористи дел од капацитетите на НАТО кога тие се под КиК на заменик командантот врховните сојузнички сили за Европа. Мандатот на ова операција еволуирал и сегашниот е со цел да ја подржи стабилноста во Босна и Херцеговина. При првичното распоредување бројот на сили изнесуваше 7000 војници, денес таа бројка изнесува околу 800 војници.

- **Операцијата на ЕУ EUNAVFOR Atalanta во Сомалија**

Оваа операција започна во декември 2008 година покрај крајбрежието на Сомалија со основна цел да одговори на заканите кои произлегоа од присуството на пиратите во крајбрежното море на Сомалија, кои им се закануваа и ги киднапираа бродовите на ООН и комерцијалните бродови. За реализирање на оваа операција распоредени се седум бродови, со вкупен персонал од 1700 луѓе, нивниот штаб е лоциран во Northwood UK. Операцијата Аталанта се одвива паралелно со НАТО поморската операција и поморската сојузничка мисија предводена од САД (EUTEM Somalia, EUCAP Nestor)

- **Останати Операции/мисии на ЕУ**

Во текот на 2003 година се лансираше **операцијата/мисијата “КОНКОРДИЈА”** која беше започната на барање на македонската влада, да ја замени предходната мисија **“Allied Harmony”** која имаше за цел да задржи стабилноста и безбедноста како и да се создадат услови за развивање и имплементација на Охридскиот Договор⁷³.

Во Јуни 2003 година следеше практична проверка на капацитетите и можностите на ЕБОП со лансирањето на операцијата **“АРТЕМИС”** во Африка. На покана на Советот за безбедност на Обединетите нации со цел да се спречи хуманитарна криза на северниот дел од Конго, Европската Унија ја започна операцијата за стабилизација и безбедност во непосредна близина на градот Буниа.

⁷³ http://www.siofa.gov.mk/data/file/Ramkoven_dogovor_mk.pdf

ГЛАВА III

3. ИНТЕГРАЦИЈАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ЕУ ПРЕКУ НЕЈЗИНИОТ ПРИДОНЕС ВО РАМКИТЕ НА ЗАЕДНИЧКАТА БЕЗБЕДНОСНО ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА

3.1. Концептуален пристап

Република Македонија учествува во Заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП) на Европската унија врз основа на својата политичка определба да ги сподели целите и приоритетите со земјите членки на Европската унија и пред членството во Унијата. Република Македонија, врз основа на идентични вредности на надворешно - политички план со Европската унија, сака да даде свој придонес во промоцијата на мирот и стабилноста на глобален план и колку што е тоа можно и да учествува во изградба на мирот и пост - конфликтна стабилизација преку учеството во Заедничката безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП) на ЕУ.

Во изминатите неколку години, Република Македонија остварува континуиран напредок во подготовките за пристапување во рамките на Поглавјето 31 врзано за надворешната, безбедносна и одбранбена политика. Нашите заложби и напори се признати од страна на Европската комисија во последниот извештај за напредокот на Република Македонија, во кој се констатира дека подготовките во областа на надворешната, безбедносна и одбранбена политика напредуваат со добро темпо .

Учеството на Република Македонија во Заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската унија е базирано врз концептот на покривање на повеќе сфери на ЗНБП на ЕУ⁷⁴.

⁷⁴ Талат Џафери, Имплементација на стратегиските определби на Р.М во однос на заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската Унија, стр 103.

Во доменот на политичкиот дијалог формализиран преку состаноците на Советот за стабилизација и асоцијација Република Македонија и ЕУ, редовно се дискутира за прашања од доменот на ЗНБП и се утврдуваат заеднички позиции во однос на актуелни прашања од меѓународната политика. Политичкиот дијалог се одвива и преку учеството на неформалните состаноци на министрите за надворешни работи на ЕУ; потоа неформалните состаноци на министрите за одбрана на ЕУ, односно состаноците меѓу ЕУ (Високиот претставник на ЕУ) и европските земји кои се членки на НАТО, а не се членки на ЕУ, како и земјите-кандидати за членство во ЕУ; преку консултациите помеѓу ЕУ и земјите-кандидати во однос на мултилатерални прашања; како и преку учеството на редовните состаноци организирани од телата на Европската служба за надворешни работи (ЕСНР) кои се одговорни за ЗНБП/ЗБОП.

Р. Македонија во текот на изминатиот период, учествуваше во политичкиот дијалог со европските земји кои се членки на НАТО но не се членки на ЕУ, како и на земјите кандидати за членство во ЕУ, како и на неформални состаноци на министрите за надворешни работи на земјите-членки на ЕУ. Предметот на дискусија беше поврзан со напредокот за воспоставувањето на Европската служба за надворешни работи, потоа односите ЕУ-НАТО, развојот на воените капацитети на ЕУ, операцијата EUFOR Libya, мисијата EUFOR Althea во БиХ, Операцијата ATALANTA, одржувањето на воената вежба на ЕУ за управување со кризи MILEX 11, развојот на капацитетите за управување со кризи, како и прашања од заеднички интерес поврзани со случувањата во Авганистан, Пакистан и јужното соседство на Европската унија

Значаен аспект на соработката во доменот на ЗНБП е и **придружувањето** на Република Македонија кон заедничките декларации, изјави и позиции на Европската унија. Советот на Европската Унија, во октомври 2003 година, врз основа на заклучоците на Самитот во Солун, усвои посебен документ за имплементација на одредбите на политичкиот дијалог и соработката меѓу ЕУ и земјите од Процесот за стабилизација и асоцијација (ПСА) во областа на ЗНБП. Врз основа на овој документ ЕУ ги поканува земјите од ПСА да се придружуваат кон декларациите/изјавите и заедничките позиции во врска со актуелни прашања од меѓународните односи. Покрај земјите од ПСА, на покана на Европската унија, кон декларациите се придружуваат и земјите од ЕФТА -

Лихтенштајн, Исланд и Норвешка, членки на Европскиот економски простор, а во одредени случаи и други земји.

Република Македонија во изминатиот период, на покана на Европската унија, редовно се придружуваше кон декларациите, изјавите, заедничките позиции и обраќања на ЕУ во рамките на меѓународните организации во кои Република Македонија е членка. Со прифаќањето на документите, Република Македонија во пракса се придружува кон ставовите на ЕУ за актуелните меѓународни прашања. Во одреден број на случаи, со прифаќањето на документите, особено во доменот на меѓународните рестриктивни мерки, Република Македонија презема обврска да обезбеди примена на конкретни мерки за нивна имплементација од страна на надлежните институции, најчесто Министерството за надворешни работи, Министерството за економија, Министерството за внатрешни работи, Министерството за одбрана, Министерството за финансии, Народната банка и други институции. Изминатиот период беше многу интензивен во контекст на придружување кон одлуки на Советот на ЕУ кои предвидуваат воспоставување на рестриктивни мерки кон трети земји во поглед на случувањата во арапскиот свет. Во март 2011 год. беше усвен нов Закон за имплементација на меѓународни рестриктивни мерки којшто има за цел поефикасна примена на санкциите на ОН и автономните рестриктивни мерки на ЕУ. Во октомври 2011 беше воспоставено и Координативно тело за надзор на имплементацијата на меѓународни рестриктивни мерки, со кое претседава Министерството за надворешни работи.

Република Македонија, споделувајќи идентични цели со земјите-членки на Европската унија, во 2004 година отпочна и процес на придружување кон инструменти на Заедничката надворешна и безбедносна политика. Во оваа смисла, во ноември 2004 унилатерално се придружи кон принципите и критериумите на Кодексот на ЕУ за однесување при извоз на оружје (подоцна и кон Заедничката позиција на Советот 2008/944/CFSP од 8 декември 2008 за правилата за контрола на извозот на воена технологија и опрема). Врз основа на овој документ Република Македонија доставува редовни годишни извештаи до Советот на ЕУ за извозот на оружје и воена технологија, кои потоа стануваат интегрален дел на годишните извештаи на ЕУ во поглед на имплементацијата на Кодексот и на Заедничката позиција на Советот 2008/944/CFSP. Во

мај 2005 Владата на Република Македонија се придружи и кон Заедничката позиција за контрола на посредувањето во трговијата со оружје, а во јуни истата година и кон Програмата на ЕУ за превенција и борба против нелегалната трговија со конвенционално оружје. Со придружувањето кон овие инструменти, Владата пристапи и кон адаптирање на релевантната национална регулатива, со цел истата да ги отслика преземените обврски.

Земјавата посветува големо внимание на зајакнувањето на административните капацитети, со цел успешно да одговори на задачите кои произлегуваат од учеството во ЗНБП. Во Министерството за надворешни работи функционираат одделенијата за Заедничка надворешна и безбедносна политика и за Контрола на оружјето, како важни организациони компоненти на ЗНБП.

Во областа на **контролата на оружје и непролиферацијата**⁷⁵, Македонија во континуитет превзема активности за реализирање на обврските кои што произлегуваат од релевантните конвенции. Ние бевме меѓу првите 30 земји кои што ја ратификуваа Конвенцијата за забрана на касетна муниција (Oslo Convention - CCM), со што придонесе за нејзиното влегување во сила. Македонија заведе проактивна улога во спроведувањето на обврските кои произлегуваат од оваа Конвенција, посебно на чл. 6 кој се однесува на меѓународна соработка, и ги понуди своите капацитети за подобрување на регионалната соработка на полето на олеснување на уништувањето на одреден дел од складираната касетна муниција во регионот.

Министерството за надворешни работи продолжува со праксата за подготовка на национални извештаи во однос на Кодексот на ЕУ за однесување при извоз на оружје, како и за спроведување на Акциониот план на ОН за превенција, искоренување и борба против илегална трговија со мало и лесно оружје во сите негови аспекти. За планирање, следење и анализирање на состојбата со контрола на мало и лесно оружје и координирање

⁷⁵ Талат Џафери, Имплементација на стратегиските определби на Р.М во однос на заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската Унија, стр 88.

на активностите на надлежните институции, формирана е Национална комисија за мало и лесно оружје.

Во однос на контролата на конвенционално оружје и стоки и технологии со двојна употреба, беа отпочнати активности за членство во Аранжманот Васенар. На 1 декември 2010, Македонија достави писмо за намера до Секретаријатот на Аранжманот Васенар и тогашниот претседавач, за зачленување во аранжманот, а на 25 февруари 2011 побара вклучување во програмата на Придружната група на Васенар Аранжманот (Wassenaar Arrangement Outreach programme), како меѓуетапа пред полноправното членство. Во рамките на предвидените активности за членство во Аранжманот, Македонија учествуваше на техничкиот брифинг наменет за државите кои не се членки на Васенар Аранжманот кој се оддржа во седиштето на Васенар во Виена на 15 јуни 2012 година. Паралелно, согласно предвидената динамика, се одвиваат и активности за членство на Република Македонија во Австралиската група и Групата на нуклеарни снабдувачи.

Македонија официјално ја поддржа иницијативата на Европската комисија за создавање на центри на извонредност за хемиски, биолошки, радиолошки и нуклеарни материјали и постројки во регионот од Балканот до Кавказот, со писмо од страна на министерот за надворешни работи на Република Македонија до европската комисија(ЕК) на 2 јуни 2011 година. Предлог проекти на Македонија за оформување на центри за нуклеарно-хемиско-биолошка одбрана(CBRN), исто така беа поднесени во почетокот на јуни. На покана на Европската Комисија, претставници од Министерството за надворешни работи и министерството за одбрана учествуваа на Конференција за формирање на Регионален центар за управување со ризици и закани поврзани со хемиски, биолошки, радиолошки и нуклеарни материјали и постројки за регионот од Балканот до Кавказот, која се одржа во Грузија, Тбилиси во февруари 2011 година.

Во однос на областа за **класифицирани информации**⁷⁶ продолжуваат активностите за потпишување на билатерални спогодби со бројни земји за размена и взаемна заштита на

⁷⁶ Талат Џафери, Имплементација на стратегиските определби на Р.М во однос на заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската Унија, стр 97.

класифицирани информации. Во февруари 2012 година, Република Македонија ги прифати измените на Спогодбата во врска со безбедносните процедури за размена на класифицирани информации меѓу Република Македонија и Европската унија, кои беа воведени како резултат на стапувањето на сила на Лисабонскиот договор и воспоставувањето на нови институции на ЕУ. Република Македонија како кандидат за членство во Европската Унија, дава долготраен придонес во заедничката одбранбена политика на ЕУ и постојано вложува напори за интензивирање на соработката со Унијата на ова поле.

Република Македонија својата посветеност и определеност за интеграција во ЕУ јасно и конкретно ги искажува во Националната концепција за безбедност и одбрана од 2004 година, Стратегијата за интеграција на Р.Македонија во ЕУ од 2004 година, Стратегијата за национална безбедност од 2008 година, Стратегијата за одбрана од 2010 година, Белата книга на одбраната на Р.Македонија од 2012 година.

Р. Македонија “во потполност ги прифаќа целите и принципите на Заедничката надворешната и безбедносна политика на ЕУ и безрезервно ја подржува надворешната политика на Унијата во духот на лојалноста и меѓусебната солидарност, односно целосно и безрезервно ќе ги прифати идното уредување, структура, механизми и инструменти на ЗНБП, вклучувајќи ја и воената димензија”⁷⁷

Правната рамка за учество на Р.Македонија во ЗНБП ја сочинуваат Уставот на Р.Македонија, Законот за организација и работа на органите на државната управа, Законот за надворешни работи, Законот за одбрана, Законот за класифицирани информации, Законот за меѓународни рестриктивни мерки, Законот за производство и промет на вооружување и воена опрема, Законот за полиција, Законот за упатување на лица во меѓународни организации и Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Р.М и ЕУ и билатералните спогодби за размена и заштита на заштитени класифицирани информации

⁷⁷ “Заедничка надворешна и безбедносна политика “ Одговори на прашалникот на ЕК за Поглавјето ЗНБП-ЗОП, Министерство за надворешни работи на Р.М,
<http://mfa.neotel.mk/Upload/ContentManagement/Files/MNR-Odgovor%20na%20prashalnikot%20na%20EK-del%20za%20ZNBp.pdf>

со ЕУ, НАТО, Словенија, Полска, Франција, Хрватска, Естонија, Бугарија, Украина, Албанија, Чешка, Словачка и Германија⁷⁸.

Во сферата на соработка на Р. Македонија со ЕУ во однос на ЗНБП, значаен момент преставува придружувањето на нашата држава кон заедничките декларации, изјави, заложби, ставови и позиции на Европската унија. Како кандидат за членство во ЕУ, нашата држава ги следи и ги поддржува политиките на Европската Унија во рамките на заедничката надворешна и безбедносна политика, а пример за нашата посветеност на овој процес е и поведувањето иницијатива за интензивирање на соработката со Европската одбранбена агенција (ЕДА).

Во правец на зајакнување на воените капацитети на Европската унија нашата држава во октомври 2006 година декларираше персонал за учество во меѓународни цивилни мисии за управување со кризи, и тоа вкупно 51 лице распоредени во пет сфери: полициски задачи 15 лица, од областа на владеење со правото 16 лица, од областа на јавна администрација 8 лица, од доменот на цивилна заштита 8 лица и од областа на мониторинг 4 лица⁷⁹.

Со цел утврдување на постапката за упатување на лица во меѓународни организации и мисии, во декември 2007 година е усвоен Законот за упатување на лица во меѓународни организации. Во 2008 година беа донесени и Правилникот за упатување на лица во краткорочни меѓународни мисии, додека во 2009 година е за прв пат избрана меѓуресорската комисија за спроведување на политиката на упатување лица во меѓународни организации.⁸⁰

Во 2008 година потпишана е Спогодбата со Европската унија за учество на Република Македонија во Механизмот на Заедницата за цивилна заштита и Финансискиот инструмент за цивилна заштита, додека за прв пат во нашата држава во Охрид, во

⁷⁸ Национална Програма за усвојување на правото на Европската унија-ревизија 2013, Влада на Р.М, декември 2013 година, стр.485

⁷⁹ Национална програма за усвојување на правото на Европската Унија, Влада на Р.Македонија, декември 2009 година, стр.355

⁸⁰ Исто стр.401

септември 2008 година се одржа Регионална конференција за Европска безбедност и одбранбена политика, настан кој остави белег и даде јасни пораки за нашата посветеност и залагање на нашата безбедносно учество во рамките на ЗНБОП на ЕУ.

На 29 октомври 2012 година беше потпишана Спогодбата помеѓу Европската унија и Република Македонија за воспоставување рамка за учество на Р. Македонија во операциите на ЕУ за управување со кризи и поефикасен придонес во Заедничката безбедносна и одбранбена политика на Европската унија⁸¹.

3.2. Капацитети и способности на АРМ за придонес во меѓународните операции

Примарна мисија на Армијата е одбрана и заштита на територијалниот интегритет и независноста на Републиката и заштита на населението од надворешни закани во сите услови – во мир, во кризна состојба и во војна. Исто така, Армијата е подготвена за исполнување на меѓународните обврски – придонес во колективната одбрана на НАТО, учество во меѓународните операции и заштита на пошироките национални интереси⁸².

Армијата на Република Македонија во меѓународните операции демонстрираше висока оперативна способност и посветеност. Околу 3.000 мажи и жени воен персонал учествуваа во меѓународните операции, а 11 од нив ги положија и своите животи. Воениот персонал на Армијата покажа високо ниво на обученост и на квалитет, но континуираната одржливост на нашите контингенти во меѓународните операции претставува голем предизвик⁸³.

За исполнување на стратегиските одбранбени мисии, АРМ постојано се надоградува и развива во соогласност со новите оперативни побарувања кои произлегуваат од новите закани и предизвици. АРМ поседува капацитети за учество во широк спектар на воени операции, од хуманитарни операции (помош во несреќи), операции за градење на мирот,

⁸¹ Талат Џафери, Имплементација на стратегиските определби на Р.М во однос на заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската Унија, стр 104.

⁸² Бела Книга на Одбраната, Министерство за Одбрана, Скопје, 2012г, стр.36

⁸³ исто

до операции за колективна одбрана на Алијансата и ЕУ. АРМ денес е модерна, мобилна и целосно интероперативна со силите на земјите-членки на НАТО. АРМ е дизајнирана како единствен сет на ефективно структурирани, повеќенаменски, интероперативни и распоредливи сили за исполнување на националните и меѓународните обврски. Армијата продолжува со вложувањето напори за изградба на интероперативни распоредливи воени сили, со флексибилна структура, соодветно пополнети со квалитетен воен персонал, добро опремени и добро обучени со цел да ги одржува своите капацитети и способности во ниво на готовност кое ќе овозможи рапидно ангажирање на истите во склоп на организациите за колективна безбедност и одбрана во регионот и светот.

Со политичкиот консензус на сите политички субјекти во РМ како и на целокупната македонска јавност во поглед на подршката на мировните операции во рамките на организациите за колективна безбедност, Република Македонија зема активно учество со испраќање на свои единици во мисиите „Слобода за Ирак” , „ИСАФ”, „АЛТЕА” и „УНИФИЛ”

Правна основа за донесување на Одлуката за испраќање на единиците на Армијата на Република Македонија за учество во мировните операции е членот 41 став 3 од Законот за одбрана според кој одлуката за испраќање на единица на АРМ надвор од територијата на Републиката за учество во мировни мисии донесува Собранието како и Правилникот за упатување на работа надвор од РМ од МО на Р.М.

Врз основа на своите законски овластувања Собранието на Република Македонија донесе одлуки за испраќање на свои единици во следните мировни мисии: мировната мисија „Слобода за Ирак”, мировната мисијата „ИСАФ”, мировната мисијата „АЛТЕА” и мировната мисијата „УНИФИЛ” и тоа за периодот од јануари 2003 до денес и тоа за секоја мисија посебно на секој 6 месеци од времетраењето на мандатот на мисиите.

Во мај 2006 година со измените и дополнувањето на Законот за одбрана се направи измена во делот за испраќање на единици за учество во мировни операции. Во согласност со ратификуван меѓународен договор, одлука за испраќање на единици на Армијата за учество во мировни операции за колективна одбрана надвор од територијата на РМ предводени од НАТО, донесува Владата на РМ.

Правната рамка за учество на РМ во ЕБОП ја сочинуваат Законот за одбрана, Законот за полиција, Законот за упатување лица во меѓународни мисии и меѓународни организации, како и подзаконските акти: Деловник за работа на меѓуресорската комисија и Правилник за упатување лица во краткорочни меѓународни мисии.

Институционалната рамка ја сочинуваат (1) Одделението за ЗНБП во рамките на Директоратот за Европска унија во Министерството за надворешни работи, екипирано со 4 извршители и раководител (2) Одделението за ЕБОП во Министерството за одбрана, екипирано со 2 извршители и раководител и (3) Одделението за планирање имплементација и обука за НАТО активности во склоп на Секторот за соработка со НАТО и класифицирани информации во Министерството за внатрешни работи, екипирано со 3 извршители и раководител⁸⁴.

Формирана е Меѓуресорска комисија за спроведување на политиката за упатување лица од РМ во меѓународни мисии и меѓународни организации.

Република Македонија продолжи со свој придонес кон воената мисија на ЕУ во БиХ Алтеа. Во моментот придонесува со медицински тим за ROLE 1 медицинска поддршка на кампот во Бутмир, едно лице помошник правен советник во Командата на ЕУФОР, и еден подофицер за превентивна медицина во Командата на ЕУФОР, со вкупно учество на 12 лица.

Во рамките на веќе декларираниот придонес кон воените капацитети на ЕУ и искажаниот интерес за вклучување на Република Македонија во Концептот на ЕУ за борбени групи, на Координативната конференција за борбените групи, одржана во октомври 2008 се објави намерата на Република Македонија за учество во ЕУ БГ II/2012, во која учествуваат Германија, Австрија, Чешка, Ирска и Хрватска.

ГШ на АРМ во текот на јуни 2009 година пополни и достави формулар за „понудени капацитети“ за конкретниот придонес на РМ во ЕУ БГ II/2012.

⁸⁴ www.npaa.sep.gov.mk/npaaportal/dokumenti/.../3.31.2.doc

Во текот на 2009 година беше усогласено Писмото на намери за соработка во Борбените Групи на ЕУ. Република Македонија учествува во Тренинг програмата за ЕБОП наменета за земјите од Процесот за стабилизација и асоцијација, иницирана од страна на Австрија, СР Германија, Словенија и Унгарија.

Ние учествувавме во вежбите на ЕУ за кризно управување СМЕ 08 и СМЕ 09. Република Македонија во 2008 изрази интерес за учество во полициската мисија на ЕУ во Авганистан (EUPOL AFGHANISTAN), за што официјално го извести ГС/ВП за ЗНБП на ЕУ.

Република Македонија редовно учествува на неформалните состаноци на министрите за одбрана во Тројка формат, како и на ниво на министри за надворешни работи и на состаноците на Воениот комитет на ЕУ.

Меморандумот за разбирање за учество во ЕУ БГ II/2012 е усогласен и потпишан во текот на 2010 година⁸⁵.

Република Македонија, со свои претставници ќе продолжи да учествува во новиот циклус на Програмата за обука за ЕБОП наменета за земјите од ПСА и во 2017 година, се разбира доколку однапред биде донесена одлука за продолжување на програмата.

Со цел зајакнување на капацитетите за учество во мировни мисии, ќе биде извршена соодветна обука и подготовка на декларираниот персонал низ евалуација на нивната борбена подготвеност преку процесот CREVAL⁸⁶.

Во идните меѓународни мировни операции, Армијата на Република Македонија ќе превземе мерки, активности и постапки да организира, планира, обучува, опремува сили и состави за извршување на операции во рамките на коалициските/организациите за колективна безбедност со цел поддршка и реализација на оперативно/тактичкиот концепт на мисиите на ЕУ. Видот и форматот на единицата (намена/јачина/состав) која ќе биде упатена на мисија надвор од територијата на Р.М ќе зависи од политичките околности,

⁸⁵ www.npa.gov.mk/npaaportal/dokumenti/.../3.31.2.doc

⁸⁶ CREVAL=Combat readiness evaluation

ситуацијата, побарувањето на боиштето, нивото на ризик како и исплатливоста на побарувањето.

3.3. Придонесот на АРМ кон воените операции на ЕУ

3.3.1. Придонесот на АРМ во мисијата “АЛТЕА”

Република Македонија ја потврдува стратегиската определба за достигнување членство во Европската Унија преку цврстата политичка определба за поддршка на Заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП/CFSP) и со декларирање конкретен придонес кон цивилните и воените операции во рамките на Заедничката безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП/CSDP) на Унијата.

Учеството на Република Македонија во воената операција на ЕУ за кризен менаџмент во БиХ Алтеа го означува првиот од серијата конкретни и значителни придонеси кои Република Македонија ќе ги даде во рамките на цивилните и воените операции на ЗБОП а во правец на зајакнување на капацитетите на Унијата.

Спогодба помеѓу Република Македонија и Европската Унија за учество на Република Македонија во рамките на операцијата Алтеа беше потпишана на 3 јули 2006 во Брисел. Придонесот на Република Македонија кон операцијата на ЕУ Алтеа го потврди нејзиниот напредок од земја корисник на првата воена операција на Унијата (Конкордија 2003) до земја активен придонесувач кон ЗБОП(Алтеа 2006).

Првиот придонес на Република Македонија кон операција предводена од Европската Унија започна во јули 2006 со декларирање АРМ хеликоптерски детачман, составен од два хеликоптери Ми-8/17 и персонал од 21 лице.

Во ноември 2006 година, Република Македонија го зајакна сопствениот придонес кон операцијата на Унијата во БиХ Алтеа, декларирајќи медицински тим составен од 10 лица за ROLE I медицинска поддршка на кампот во Бутмир.

Поради значењето на хеликоптерската поддршка во исполнувањето на мисиите на операцијата Алтеа, особено во периодот на актуелната трансформација на ЕУФОР, беше

побарано продолжување на мисијата на македонскиот хеликоптерски деташман која продолжи во истиот состав во втората и во третата ротација.

Дополнително, придонесот на Република Македонија кон Алтеа беше зајакнат и со декларирање на дополнително 1 лице воен правник – помошник правен советник во HQ EUFOR (од 20 јуни 2007 година). Со тоа вкупниот придонес на Република Македонија кон операцијата Алтеа, вклучувајќи го хеликоптерскиот и медицинскиот капацитет, беше составен од 2 Ми-8/17 и вкупен персонал од 32 лица.

Република Македонија во однос на четвртата ротација на хеликоптерскиот деташман (јануари- јуни 2008), а врз основа на претходно извршените анализи и проценки, донесе одлука која ја одрази потребата за повлекување на едниот хеликоптер Ми-8/17, во насока на достигнување на неопходното ниво на оперативност заради идни придонеси. Согласно Одлуката, четвртата ротација на хеликоптерскиот деташман во мисијата Алтеа во БиХ се состоеше од еден транспортен хеликоптер Ми-8/17 и 12 лица во состав на хеликоптерскиот деташман.

На 12 јануари 2008 година се случи трагична хеликоптерска несреќа кај катлановско Блаце во која животот го загубија 11 припадници на АРМ на самото враќање од успешно завршената мисија во БиХ кои беа дел од третата ротација на хеликоптерскиот деташман.

Во февруари 2008 година Република Македонија дополнително упати едно лице-подофицер за превентивна медицина во HQ EUFOR, со што вкупниот придонес на Република Македонија во операцијата Алтеа изнесуваше еден транспортен хеликоптер Ми-8/17 и вкупен персонал од 24 лица.

Со завршувањето на четвртата ротација на хеликоптерскиот деташман во јули 2008 година, донесена е одлука Република Македонија да го заокружи и заврши сопствениот придонес со хеликоптерски капацитети во операцијата на ЕУФОР во БиХ, Алтеа, со вкупно направени четири ротации (јули 2006 – јули 2008 година).

По повлекувањето на хеликоптерскиот деташман, Република Македонија продолжи да придонесува со медицински тим за ROLE 1 медицинска поддршка на кампот во Бутмир составен од 10 лица, едно лице помошник правен советник во Командата на ЕУФОР во

БиХ, и еден подофицер за превентивна медицина во Командата на ЕУФОР, со вкупно учество на 12 лица.

Во текот на 2009, 2010 и 2011 година Република Македонија го продолжи учеството со истиот капацитет. Во тек е единаесеттата ротација на медицинскиот тим, деветтата ротација на помошникот правен советник и осмата ротација на подофицерот за превентивна медицина.

Согласно новата структура на силите на ЕУФОР во операцијата Алтеа, истите се намалени, а како резултат на тоа се укина и позицијата подофицер за превентивна медицина од јануари 2012 година.

Република Македонија во 2012, 2013 и 2014 година го продолжи придонесот во операцијата Алтеа со вкупно учество од 11 лица (10 лица во медицинскиот тим и 1 лице воен правник, помошник правен советник во Командата на ЕУФОР).

Придонесот на Република Македонија кон операцијата Алтеа претставува потврда на цврстата определба на Република Македонија за силен придонес кон Заедничката безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП) и Заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП) на Унијата, како и потврда на севкупните напори на Република Македонија за интеграција во Европската Унија.

Придонесот на Република Македонија во мировната операција „Алтеа“ со медицинскиот тим заврши на 31 мај 2015 година, со враќање на седумнаесеттата ротација на медицинскиот тим.

Согласно плановите, Република Македонија донесе одлука за продолжување на учеството во операцијата Алтеа со две нови штабни позиции, од месец мај 2015 година.

На 23 јуни 2015 година заврши и 16-та ротација на помошникот правен советник во Алтеа која беше последна ротација на Република Македонија на оваа позиција.⁸⁷

⁸⁷ http://morm.gov.mk/?page_id=701

3.3.2. Поддршка на KFOR

Земајќи ги во предвид приоритетите во делот на логистика не само во национални рамки, но и повеќе во сооднос со побарувањата и потребите на Алијансата, Координативниот центар за поддршка од земја домаќин започна со работа во април 2005 како дел од НАТО седиштето во Скопје, проект имплементиран за прв пат со земја членка на Партнерството за мир. На почетокот, проектот вклучуваше 11 офицери на АРМ, кои успешно ја завршија обуката за обврските поврзани со давање поддршка од земјата домаќин. Промовирајќи ја сопствената стручност и постигнувања, во 2006 година овие офицери станаа основата на Координативниот центар, кој постепено ги започна подготовките за превземање на задачите за поддршка на КФОР. Во јуни 2007, со оглед на големото значење и на проектираните цели, Координативниот центар беше вклучен во формацијата на Командата за логистичка поддршка при ГШ на АРМ. На овај начин како додаток на учеството во Мисијата во Ирак, Авганистан, БиХ и Либан, АРМ учествува и во мисија за поддршка на Косово⁸⁸.

До сега повеќе од дваесет офицери на АРМ се обучени да работат во Координативниот центар, што е од голема корист за планирањето и поддршката на слични мисии во блиска иднина за нас. По својата мисија, дефинирана во областа на логистичките задачи, Координативниот центар треба да обезбеди поддршка на НАТО здружените операции на Балканот. Основната задача на центарот се⁸⁹:

- да ги надгледува и следи извршувањето на сите логистички активности во областа на одговорноста во координација со силите на КФОР.
- олеснувањето на протоколот на информациите како и на логистичките активности на НАТО ќе биде основна цел на Координативниот центар за ПЗД, а согласно законската легислатива на Р.Македонија.

⁸⁸ http://morm.gov.mk/?page_id=701

⁸⁹ http://morm.gov.mk/?page_id=701

- ги надгледува Комуникациските врски во областа на заеднички операции на Балканот во однос на воздушен, патен и железнички сообраќај и конвои кои минат низ Р. Македонија.
- ги координира сите царински и гранични процедури за полесно и побрзо извршување на сите планирани активности во зоната на одговорноста.
- задолжен е за решавање на сите царински проблеми кои се појавуваат на граничните премини како и за олеснување на побрз премин и транзит низ територијата на Р. Македонија.
- обезбедува и изработува податоци за оперативни и логистички извештаи и повратни информации побарани од страната на силите за поддршка на мисијата на КФОР.
- овозможува брза размена на информации
- обезбедува полесен и брз пристап до сите медицински установи согласно договорот помеѓу НАТО Штабот во Скопје и КФОР.
- координирање и менаџирање на сите НАТО воени летови.
- координирање помеѓу Јавното претпријатие за аеродромски услуги, Гранична полиција, Царината на аеродромот Петровец со националните елементи за поддршка на Нациите за олеснување на логистичките операции кои се одвиваат во воздушен сообраќај.
- развивање на политика за интегрирање на земјата во НАТО семејството.
- целосна цивилна и воена поддршка во мир или во војна на НАТО или други сили за поддршка од страна на Координативниот центар.

3.4. Учество и декларирани сили на АРМ во БГ на ЕУ

Министерството за одбрана како потврда на посветеноста кон процесот на евроинтегрирање на Р.Македонија, во делот на Заедничката безбедносна и одбранбена политика, иницираше за прв пат сопствено учество во Концептот на Борбените групи.

Согласно искажаниот интерес за вклучување на РМ во Концептот на ЕУ БГ, на Координативната конференција одржана во октомври 2008 година, Германија ја објави намерата на Република Македонија да учествува во ЕУ БГ 2/2012. Во декември 2008 година, Владата на Република Македонија ја усвои информацијата за учество на земјава во ЕУБГ2 /2012 при што во заклучоците го овласти министерот за одбрана да го потпише Писмото на намери и Меморандумот за разбирање на земјите учеснички во европските борбени групи за 2012 година. Писмото на намери е потпишано од страна на: Германија, Австрија, Хрватска, Чешка, Македонија (24.04.2010г) и Ирска (06.08.2010г), но бидејќи во Писмото на намери и Меморандумот за разбирање на земјите учеснички во европските борбени групи е користена привремената референца на Обединетите Нации, наместо уставното име на Р.Македонија, тогашниот министер за одбрана не го потпиша истото, туку потпиша писмо со согласност, изготвено од страна на министерството за одбрана на Р.Македонија.

➤ **Учество и декларирани сили на АРМ во БГ на ЕУ 2012/II**

На 12 Август 2011 година беше потпишан Меморандумот за разбирање во врска со начелата за формирање и работа на борбената група на располагање на ЕУ во втората половина на 2012 година.

Република Македонија декларираше сили и капацитети во ЕУ БГ II/2012 од максимален број 150 лица и тоа:

- Во составот на командата на силите на ЕУ БГ:
 - офицер за инжинерија,
 - офицер за цивилно воена соработка
- Во состав на јадрото на командата на ЕУ БГ:
 - офицер за разузнавање
 - офицер за логистика
 - офицер за врски
 - подофицер за врски
- Средна пешадиска чета во составот на мултинационалниот баталјон на ЕУ БГ, составена од 125 лица.

- Тим за разузнавање во состав на ИСТАР четата од Ирска составен од:
 - офицер за разузнавање
 - двајца подофициери за разузнавање
- Мешовито АБХО одделение од 9 лица, во составот на четата за АБХО од Чешка.
- Медицински техничар, во составот на медицинската единица.
- Национален елемент за поддршка, составен од 5 лица.

Врз основа на определба за учество во борбените групи на ЕУ во втората половина на 2012 Република Македонија учествува во **Борбената група ЕУ, БГ II/2012**, во која е Германија е земја лидер како и Австрија, Чешка, Ирска и Хрватска.

На 29 октомври 2012 година беше потпишана **Спогодбата помеѓу Република Македонија и Европската унија за воспоставување рамка за учество на Република Македонија во операциите на ЕУ за управување со кризи**. Потпишувањето на ова Спогодбата придонесува за градење на партнерските односи во рамките на Заедничката безбедносна и одбранбена политика на Европската унија, во која нашата земја директно придонесува преку учеството во мировните операции предводени од ЕУ.

➤ **Учество и декларирани сили на АРМ во БГ на ЕУ 2014-2**

Европската Унија континуирано планира, подготвува и организира сопствени борбени капацитети кои на укажана потреба и согласно интересите на Европската Унија би можеле да се употребат за справување со безбедносни предизвици. Следејќи ги политиките на ЕУ, Република Македонија за втората половина на 2014⁹⁰ година декларираше една Средна пешадиска баталјонска група (СПНГ) согласно концептот за оперативна способност. Борбената група на Европската Унија - ЕУБГ 2014-II, беше предводена е од Кралството Белгија и сочинета од шест земји учеснички: Холандија, Луксембург, Шпанија, СР Германија, Белгија и Република Македонија.

⁹⁰ http://www.arm.mil.mk/vesti/pocetna/2014/11/vk_eu_poseta_pretsedavac.html

Со цел задоволување на побарувањата кои произлегоа од декларирањето на средната пешадиска баталјонска група (СПБГ) од составот на Армијата на Република Македонија за ЕУБГ 2014-II, Армијата на Република Македонија ги превзеде следните чекори:

- Во процесот на подготовка на ЕУБГ 2014-II, Република Македонија учествуваше на повеќе меѓународни вежби и други активности (конференции, семинари и слично) во функција на подготовка на силите и во согласност со календарот за обука и доставените покани од страна на Кралството Белгија како земја лидер.
- Националното оценување на декларираните сили на АРМ кои беа дел од ЕУБГ 2014-2 (самооценување ниво 2) се реализира на национална вежба во текот на месец мај 2014 година, во присуство на претставници од командата на силите на ЕУБГ 2014-2.
- Завршното сертифицирање на сите сили на ЕУБГ 2014-2 се изврши на меѓународна вежба во Кралството Белгија.

По завршената успешна евалуација на единиците на ЕУБГ 2014-2, започна фазата на готовност на единиците, „stand by” фазата, во периодот од 1 јули до 31 декември 2014 година.

Учеството на Република Македонија во ЗНБП преставува важна алатка за интензивирањето на политичкиот дијалог со ЕУ и преставува суштински столб при оценката на Европската комисија за исполнувањето на критериумите за членство во ЕУ. Воедно, придонесува за натамошно засилување на партнерските односи со ЕУ, што е посебно значајно во процесот на европската интеграција.

3.4.1. Обука и вежби на декларираните сили

Обуката и подготовката на декларираните сили претставува национална обврска на секоја земја учесник и опфаќа одреден процес на оценување на борбената способност на декларираните единици. На силите на АРМ декларирани во ЕУ БГ II/2012, најпрвин им претходеше сертифицирање на национално ниво во согласност со планот за вежби на АРМ, при што вежбите “Македонски Блесок 7/8/9“ беа искористени за национално оценување на ниво 1 и 2 како и за НАТО оценување ниво I и II.

Завршното сертифицирање на декларираните сили кои ја сочинуваат ЕУ БГ II/2012 се реализираше преку учество на мултинационалната командно-штабна вежба “European Endeavour 2012“ која се реализираше во период од 29.05-08.06.2012 година во Вилдфлекен, Германија. На самата вежба беа верифицирани процедурите, интероперативноста како и интеракцијата помеѓу оперативното и тактичкото ниво.

Генералштабот на Армијата на Република Македонија има разработено соодветен план за подготовка и изведување на индивидуална и колективна обука во земјата и во странство за периодот 2011-2012 година, како и План за учество на вежби согласно распоредот на активности за обука и вежби на земјите учеснички во ЕУ БГ II/2012.

Финансиските средства издвоени за учество на силите од АРМ во составот на ЕУ БГ II/2012 во странство по основ на подготовка, обука и вежби изнесуваа 151.970 евра, додека дополнителните трошоци за подготовка, обука и извежбување на декларираните сили изнесуваа 16,320 евра.

Со цел зајакнување на капацитетите за учество во мировни мисии, Армијата на Република Македонија, со свои претставници ќе продолжи да учествува во новиот циклус на Програмата за обука за ЕБОП наменета за земјите од ПСА, ќе бидат преземени активности за обезбедување на учество во програмите за обука на Генералниот секретаријат на Советот на ЕУ наменети за ЕБОП.

Декларираните 150 лица од составот на АРМ за учество во ЕУ БГ II/2012 беа во состојба на приправност (stand by) во втората половина на 2012 година (01 јули до 31 декември 2012г) и беа стационирани во Република Македонија. За нивно евентуално упатување на мисија согласност дава Советот на ЕУ (со консензус), додека на национално ниво,

Собранието на Р. Македонија. Доколку беше донесена таква одлука за упатување во операција согласно концептот на БГ, мисијата требаше да започне 10 дена по донесувањето на одлуката од страна на Советот на ЕУ. Со оглед на фактот дека во Нацрт записникот на 228 седница на Владата на Р. Македонија од 19.04.2011 година беше посочено дека за 2012 година нема да има обезбедено средства за оваа намена и дека доколку е неопходно учеството на Р. Македонија во мисиите на ЕУ, дополнително ќе се разгледа можноста за ребаланс на буџетот и ќе се обезбедат средствата. Инаку финансиските проекции потребни за учеството на АРМ во ЕУ БГ II/2012 изнесуваа 288 милиони денари или 4.7 милиони евра за шестмесечно учество со максимум 134⁹¹ лица. Учеството на АРМ во Концептот на ЕУ БГ II/2012 покрај политичкото значење има и реална придобивка бидејќи на тој начин ние би имале обучени сили кои ќе бидат во состојба на готовност и истите според досегашното искуство би биле стационирани во наша земја во состојба на припавност.

Учеството на Р. Македонија во ЗБОП покрај политичкото значење, има и реална придобивка. Заедничката подготовка и учеството на мултинационалните активности за подготовка на ЕУ БГ 2014-2, претставува исклучителна можност за запознавање со процедурите на планирање и практиките на европските сили, кои за Армијата на Република Македонија се од големо значење во насока на нивно имплементирање во редовната обука и во процесот на подготовка за учеството во ЗБОП на ЕУ. Како заклучок од искуствата од учеството во ЕУ БГ 2012-2 и 2014-2 може да заклучиме дека заедничката обука е клучот на успехот на Борбената група како мултинационална формација.

⁹¹ <http://vesti.mk/read/news/2100772/687552/talat-djaferi-ja-precheka-makedonskata-borbena-grupa-vo-brisel>

3.5. Иден придонес на Република Македонија во рамките на ЗНБП

Република Македонија редовно се придружува кон декларациите, изјавите и одлуките на ЕУ, со кои се воведуваат рестриктивни мерки и санкции против држави, ентитети и лица. Република Македонија учествува во операцијата на ЕУ во БиХ ЕУФОР „Алтеа“, НАТО мисијата „Одлучна поддршка“ во Авганистан, мисијата на ОН „Унифил“ во Либан како и со поддршка на НАТО мисијата „КФОР“ во Косово, преку Координативниот центар на Република Македонија за поддршка на силите на КФОР во Косово. Во наредниот период, државата ќе продолжи да придонесува за унапредување на билатералниот политички дијалог со ЕУ преку учеството на состаноците на ЕУ за политички дијалог со земјите-кандидати и европските НАТО членки кои не се членки на ЕУ⁹².

Во однос на контролата на оружјето, како обврска од меѓународните инструменти за контрола на оружје, разоружување и непролиферација, земјата редовно подготвува извештаи за извоз на оружје во согласност со заедничката позиција на Советот 2008/944/ЗНБП, но и за сите други меѓународни договори/документи во рамките на ОН и ОБСЕ. Националното координативно тело (НКТ) за хемиско, биолошко радијационо и нуклеарно оружје со свој претседавач од Министерството за надворешни работи, редовно учествува во иницијативата на Европската комисија за центрите за извонредност за превенција и намалување на ризиците од хемиско, биолошко, радиолошко и нуклеарно оружје и направи, како и имплементација на проектите во рамките на Иницијативата.

Република Македонија го има потпишано Договорот за трговија со оружје (Arms Trade Treaty - АТТ), ратификуван од Република Македонија во јануари 2014 година⁹³. Како резултат на таа иницијатива оформена е Националната комисија за мало и лесно оружје која продолжува со извршување на своите активности за планирање, следење и анализирање на состојбата за контрола на мало и лесно оружје.

⁹² НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА УСВОЛУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА (НПАА) РЕВИЗИЈА 2016 – 2018, Скопје 2015 година, стр 323

⁹³ Исто ,стр.324

Република Македонија е членка на Бордот на гувернери на Меѓународната агенција за атомска енергија (МААЕ) со седиште во Виена за што постои зајакнат ангажман во оваа меѓународна организација.

Република Македонија се очекува да продолжи да придонесува за унапредување на билатералниот политички дијалог со ЕУ и да биде активен учесник во мултилатералниот политички дијалог со ЕУ. Во 2017 година, земјата треба да продолжи со прифаќање на декларациите, изјавите и правните акти на ЕУ во доменот на ЗНБП, со кои се воведуваат рестриктивни мерки и санкции против држави, ентитети и лица. Исто така во 2017 година Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации (ДБКИ) треба да преземе активности за утврдување на потребата за измена на постојните подзаконски акти за регулирање на надлежностите во однос на сајбер заштитата во рамките на националната стратегија за сајбер одбрана, процес кој е започнат во 2016 година.

Во однос на тековната ЗБОП, во духот на стратегиските определби на Република Македонија за членство во ЕУ и НАТО и за континуиран придонес кон Евроатланската безбедност и стабилност, земјата континуирано придонесува кон операциите предводени од ЕУ, НАТО и ООН.

Во јуни 2015 година Република Македонија ги потврди декларираниите сили од копнената структура на АРМ кои ќе бидат дел од додатокот на Каталогот на сили на ЕУ 2015/16, и тоа: 1) Една механизирани пешадиска чета; 2) Еден вод на воена полиција; 3) Еден медицински тим на Ниво 1.

Ние на покана на ЕУ учествуваме на неформалните состаноци на министрите за одбрана на ЕУ во формат за министрите за одбрана на земјите кандидати и европските НАТО членки кои не се членки на ЕУ (ЕУ + 7), на состаноците на Политичкиот безбедносен комитет на ЕУ, на состаноците на Воениот комитет на ЕУ, во формат ВК на ЕУ + 7, но и со учество на работната сесија за операцијата „АЛТЕА“ во рамките на Глобалната конференција за генерирање сили на ЕУ и на координативните конференции за борбените групи на ЕУ.

Земјата континуирано и активно спроведува одбранбена соработка на билатерално, регионално и мултилатерално ниво, преку учество во регионалните иницијативи, А-5 Јадранската повелба, процесот на соработка на министрите за одбрана на земјите од

Југоисточна Европа (СЕДМ) и Мултинационалната бригада од Југоисточна Европа (СЕЕБРИГ)⁹⁴.

Земјата продолжува со одбранбените реформи во насока на зајакнување на капацитетите на Министерството за одбрана и за развој на интероперативни воени способности на Армијата на Република Македонија, со цел имплементација на ЗНБОП на ЕУ и следење на начелата и принципите на функционирање на истата.

⁹⁴ НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА УСВОЈУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА (НПАА) РЕВИЗИЈА 2016 – 2018, Скопје 2015 година, стр 326

4. ЗАКЛУЧОК

Глобализацијата, тероризмот, миграцијата, пролиферацијата на оружјето за масовно уништување, регионалните конфликти, пропаѓањето на одредени држави, како и организираниот криминал преставуваат дел од содржините на новите закани кои Европа треба да ги третира во иднина. Соработката помеѓу меѓународните институции има придонесено за успешноста на борбата против тероризмот и пролиферацијата на оружјето и истиот тренд бележи раст, но простор за подобрување сеуште има. Регионалните конфликти и проблемот со пропаѓањето на системите на државите не секогаш се решаваат со преговори и на мирен начин. Денешното време покажа дека новите закани бараат нов, поинаков пристап, каде што првата линија на одбрана често е надвор од границите на државата. Затоа ЕУ треба да е во готовност да делува пред кризата да дојде на европско тло. Овој концепт ги поврзува меѓусебно, потенцијалот кој ЕУ го има, околу 503 милиони жители, една четвртина од светскиот ГДП (производ по глава на жител), со придонесот кон светскиот мир, кој мора да биде поактивен, покохерентен и поефикасен.

Со Договорот од Мастрихт(1993г) се воспостави и вториот столб на ЕУ, а тоа е Заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП). Примарната цел на заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ е јакнење на заедничките вредности, темелните вредности на ЕУ, јакнење на безбедноста на ЕУ и на државите-членки, зачувување на мирот и јакнење на меѓународната безбедност, промовирање на меѓународна соработка, јакнење и развивање на демократијата и владеењето на правото, почитување на човековите права и основните слободи и зајакнување на идентитетот на ЕУ на меѓународна сцена. Следниот чекор ја наметна потребата за градење на капацитети на Унијата кои би биле ангажирани за превенција наместо за реакција. Според тој принцип, со Договорот од Амстердам(1999г) даден е приоритет на развивање на воени и цивилни капацитети за управување со кризи. Тоа придонесе да се развие и Заедничката безбедносна и одбранбена политика на ЕУ (ЗБОП), како составен дел на Заедничката надворешна и безбедносна политика на Унијата. Во Хелсинки (1999г) Европскиот Совет донесе одлука дека “Европската Унија мора да поседува капацитет за автономна акција, подржана од воени сили, која ќе биде во состојба да ги спроведе Петерсбушките задачи, со цел да одговори на меѓународни кризи независно од акциите на НАТО“. Тоа

настојување за создавање на сопствена европска војска започна да се реализира во 1999 година кога Европскиот Совет во Хелсинки ја постави тн. Хелсиншка Главна воена цел 2003- со која наметна обврска дека до 2003г. Европската Унија мора да биде подготвена во рок од 60 дена да распореди борбени сили од 50.000-60.000 војници способни за извршување на Петерсбушките задачи во период од една година. Следен чекор кон реализација на оваа идеја беше усвојувањето на Европска безбедносна стратегија. Со овој документ, за прв пат во историјата, ЕУ постави јасна и остварлива визија за својата улога на меѓународната сцена. Во јуни 2003 година ЕУ го разви концептот на сили за брзо распоредување, а истата година беше лансирана и првата самостојна воена операција за управување со кризи - "Операцијата Артемис". Овој концепт на ЕУ не заживеа во целост и во 2004 година беа промовирани „Хелсиншките Цели 2010“ кои се засновуваа на концептот на борбени групи со јачина до 1500 персонал. Овие борбени групи се концепирани да можат самостојно да дејствуваат на растојание од 6 000 км од Брисел. ЕУ го разви концептот на БГ на ЕУ со цел да може брзо да реагира доколку се појави криза која бара брза реакција. Операциите на БГ на ЕУ вообичаено се изведуваат под чадорот на резулциите на Советот за Безбедност на ООН.

Борбените групи преставуваат најмала ефективна, кредибилна, брзо распоредувачка, кохерентна воена сила, способна за самостојни операции, кои би се користиле за почетна фаза на поголеми операции. Таа воена сила се состои од комбинирани вооружени формации, со јачина на баталјон засилени со елементи за борбена и борбено сервисна поддршка. Тие се базираат врз принципот на мултинационалност односно може да се формираат од водечка нација или од мултинационална коалиција на земјите членки за некоја независна операција на ЕУ. Во сите случаи интероперабилноста и воената ефективност се клучни критериуми. БГ ќе може да се ангажираат низ целиот спектар на задачи според член 17.2 од Договорот за ЕУ и на земјите идентификувани во Стратегијата на ЕУ, како и во делумни задачи како борбени сили во кризни реони. Врз снова на "Хелсиншките цели 2010", каде се потенцира брзото распоредување и брзиот одговор, ЕУ се има придвижено напред во развојот на своите воени капацитети. Како база за развој на процесот на можности и способности, следните пет капацитети се оперативни: спречување на конфликти, користење сила за раздвојување на страните инволвирани во

конфликтот, стабилизација, реконструкција и давање воени совети на трети страни, операции за хуманитарна помош.

Со цел избегнување на дуплирање на улогите со НАТО, во март 2003 година генералните секретари на ЕУ и НАТО го потпишаа Берлин плус договорот кој овозможува ЕУ да ги употреби средствата и способности на НАТО за операции предводени од ЕУ за управување со кризи. Со него се подобрува партнерство меѓу ЕУ и НАТО, обезбедува ефективни консултации, соработка и транспарентност во управувањето со кризи и мировни операции и операции за градење на мирот.

Со цел да се стандардизираат одредени постапки и процеси во однос на оценувањето на ЕУ БГ, земјите членки на европските борбени групи се согласија на развивање на “Стандарди и критериуми “ кои ќе важат за сите борбени групи на европските земји, со една можност која им дава за право на секоја земја која ќе процени дека одредени нормативни процеси или прашања се премногу големи или не се соодветни со нивните национални процеси и методи на работа, тие земји имаат за право да развијат три начини на стандардизација и оценување, и тоа: да се потпираат на веќе постоечките стандарди и процеси на оценување кои постојат на национално ниво или меѓународно ниво (пример НАТО), да развијат подетални и по специфични стандарди за оценување на БГ на ЕУ, и земјите “контрибутори“ на ЕУ БГ да се договораат за стандардите, оценувањето и планот за подготовка и вежби кој ќе се применуваат исклучиво за таа БГ каде што учествуваат нивните трупи.

Во однос на финансирањето на воените операции каде се инволвирани борбените групи на Европската унија се применува т.н “АТЕНА “(Athena mechanism) кој преставува стандардна процедура за покривање на трошоците кои произлегуваат од воени операции на ЕУ поврзани со ЗНБП на ЕУ, додека индивидуалниот трошок поврзан со превезувањето на единиците од сопствената земја до зоната на операции, преставува трошок на самата земја учесник.

Соглед на високиот политички профил кој го поседуваат ЕУБГ, тие мора да поседуваат потенцијал, преку кој би ги насочиле своите политички и стратешки дела кон

достигнување на зацртаната цел и оправдување на политичката доверба дадена од мултинационалниот сојуз на здружените европски држави.

Кон овој концепт на ЕУ свои амбиции пријави и Република Македонија. Досега, Армијата на Република Македонија учествуваше активно во борбената група на ЕУ и тоа во 2012/II г. и во 2014/II г. Искуствата од ова учество на Република Македонија се позитивни и значајни, а најдобро се огледаат пред се во делот на обуката и извежбувањето на персоналот проследен со зголемена интероперативност. Во 2013 година, Република Македонија декларираше и свои сили во Каталогот на ЕУ на распоредливи сили во јачина од една механизирани пешадиска чета, еден вод на воена полиција и еден медицински тим на Ниво 1. Согласно повикот на Воениот комитет на ЕУ во формат+7 за декларирање сили во додатокот на Каталогот на сили на ЕУ 2015/16, во јуни 2015 година Република Македонија ги потврди декларираните сили од копнената структура на АРМ кои беа дел од додатокот на Каталогот на сили на ЕУ 2015/16.

Националните придобивки на Р. Македонија се воочуваат преку влијанието на концептот на Борбените групи на ЕУ (претставен како механизам на Заедничката надворешна и безбедносна политика) врз развојот на Европскиот безбедносен идентитет на ЕУ во остварувањето на безбедноста и стабилноста на ЕУ и пошироко. Односно, како системскиот модел на Европската унија, концептот на БГ влијае врз развојот и изградбата на способностите и капацитетите на Армијата на Република Македонија за придонес, од една страна, во развојот на системот на одбрана на национално ниво, а од друга страна, во изградбата на европскиот безбедносен идентитет и придонесот во одржувањето на мирот и безбедноста на европско тло и пошироко преку учеството во Борбените групи на ЕУ.

Придобивките на Р. Македонија се одразуваат и во постигнувањето на интероперативност со земјите членки на НАТО и на ЕУ, во обуката и извежбувањето на единиците и командите, како и стекнатите искуства во работата во меѓународна средина. Секоја држава која изразила амбиции да придонесува за европската безбедност односно во изградбата на Европскиот безбедносен идентитет има свој пристап. Тоа се однесува и на Република Македонија која смета дека Концептот на БГ на ЕУ е ефективна и ефикасна алатка која му овозможува на ЕУ брзо и навремено да се справува со кризни ситуации на европско тло и надвор од границите на Европа.

Евроатлантските интеграции преставуваат основен императив за градење на мирот и стабилноста како и за одржување на стабилен развој за иднината на Република Македонија, додека членството во НАТО и ЕУ се наш стратешки приоритет. Во однос на членството во ЕУ, нашата држава главен нагласок дава во спроведувањето на сите реформи и задржување на влијанието кон глобалниот мир, преку воените мисии, и визибилноста на државата во сите меѓународни институции.

5. ЛИТЕРАТУРА

1. "A secure Europe in Better World"-European Secretary Strategy, December 2003.
2. Annegret Bendiek and Markus Kaim, New European Security Strategy – The Transatlantic Factor, German Institute for International and Security Affairs, June 2015
3. Arnold Wolfers, *Discord and Collaboration* (Baltimore: JHUP, 1962),
4. Austrian Army. (2011). *EU-"Battle Group": Bundesheer ab Jänner mit 180 Soldaten einsatzbereit*. Retrieved on November 2, 2011 from <http://www.bmlv.gv.at/cms/artikel.php?ID=5433>.
5. Бела книга на одбраната на Република Македонија, Министерство за Одбрана, Скопје 2012 година
6. Beitz, Charles, "Political Theories and International Relationship", Princeton University Press, 1979;
7. Benitez, J.. *EU Battlegroups wait for Libya operation "unlikely ever to be launched"*. (2011)Atlantic Council website. Retrieved on November 22, 2011 from <http://www.acus.org/natosource/eu-Battlegroups-wait-libya-operation-unlikely-ever-be-launched%E2%80%9D>.
8. Георгиева Л. "Европска Безбедност", Филозофски факултет, Скопје, 2010;
9. Годишна национална програма за подготовки на Република Македонија за членство во НАТО 2006-2007 година, Министерство за одбрана на Р. Македонија;
10. Георгиева Л. „Творење на мирот – мирот, безбедноста и конфликтите по студената војна“, Виладорф, Скопје, 2004;
11. Granholm, N. & Jonson, P.. *EU Battlegroups in context: Underlying dynamics, military and political challenges*. Stockholm: Defence Analysis , 2006
12. Dover, R.. The EU's foreign, security and defence policies. In M. Cini. (Ed.). *European Union politics*. New York: Oxford University Press, 2007, pp. 237-252..
13. EurActiv. *EU Battlegroups*. (2010) Retrieved on January 12, 2011 from <http://www.euractiv.com/en/security/eu-Battlegroups-archived/article-150151>.
14. Kerttunen, M.. „The EU Battlegroup – its background and concept“. *Diskussion & Debatt*. (1). 2010 pp.127-150. Retrieved on June 6, 2011 from http://www.kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/101/kkrvaht_1_2010_13.pdf
15. Kenkov, Vanco and Racaj, Muhamed and Glavinov, Aleksandar and Kirkova, Rina and Milosevska, Tanja, Zendelovski, Goran and Cvetkovskifor, Sergej and Goreski, Igor "Reformi vo Odbranata" MO na R.Makedonija. ISDN 978-9989-2851-5-8; 2015;
16. Lindley-French, J.. *Headline Goal 2010 and the concept of the EU Battlegroups: An assessment of the build-up of a European defence capability*. Lecture for the Cicero Foundation. Paris, 2005.

17. Lindstrom, G. *Enter the EU Battlegroups*. Paris: European Institute for Security Studies. 2007
18. Messervy-Whiting, G. and Williams, T. „Launching EU Battlegroups: A RUSI European security programme study“. Occasional Paper. London: Royal United Service Institute. 2007.
19. Missiroli, A.. *From Copenhagen to Brussels – European defence: core documents*. Vol. IV. Chaillot Papers no. 67. Paris: European Union Institute for Security Studies. 2003.
20. Милевски Т. “Концепти на светски геополитички поредоци“, Филозофски факултет 2010г;
21. Нацев З., “Едукативни проекции во одбраната, НИП “Ѓурѓа“, Скопје 1995 година.
22. Нацев З., “Доктрина и стратегија-основи, НИП “Ѓурѓа“, Скопје 1998 година.
23. Нацев З. “Теориски основи на доктрината и стратегијата на националната одбрана“, НИП Ѓурѓа, Скопје, 1999;
24. Нацев З. и Начевски Р., “Војна, мир и безбедност“, Македонска ризница, Куманово, 2000;
25. Нацев З. и Начевски Р., “Безбедноста и националната одбрана“, Македонска ризница, Куманово, 2001;
26. Нацев З., Петровски Д., “АРМ кон НАТО-концептуален приод и организационен развој“, Филозофски факултет, Скопје, 2009;
27. „Национална концепција за безбедност и одбрана“ („Службен Весник на Република Македонија“ бр.40/2003) ; Werner Weidenfeld, Wolfgang Wessels (Hrsg.) EUROPA VON A BIS Z Taschenbuch der Europäischen Integration;
28. Palmer, Glenn and Morgan T. Clifton, “A Theory of Foreign Politics“, Princeton University Press, 2006;
29. Raupp, Terrence Edward, “The Future of Global Relationship“, Palgrave Macmillan, 2009;
30. Република МАкедонија на патот кон ЕУ, Пристапувањето кон Европската унија, <http://www.sobranie.mk/ItemID=B55A29A7E4A01A47AC4C84A30EAE56B3>.
31. Славевски, С. “Национална Безбедност на Република Македонија и Европските интеграции“, Скопје 2003г;
32. С. Славески , Т.Гоцевски, О.Бакрески, ; “Европската Унија низ Призмата на Европската Безбедност“,Скопје, 2008г;
33. Талат Ц. “Имплементација на стратегиските определби на Р.М во однос на заедничката надворешна и безбедносна политика на европската унија“, Арбериа дизајн, Скопје 2013;
34. Fischer, Robert J. and Green, Gion, “Introduction to Security, 7ed.”, Elsevier, 2004;

35. Finnish Defence Forces.. *Finland EU's Battlegroup stint ends*. Retrieved on November 2011 from <http://www.puolustusvoimat.fi/portal/puolustusvoimat.fi> Homan, C. „EU-Battle groups: use them, or lose them“. *Armex*. 2011, (pp.18-19).

Интернет страни

1. www.sobranie.mk – Официјална страна на Собранието на Република Македонија;
2. www.morm.gov.mk – Официјална страна на министерството за Одбрана на Република Македонија;
3. www.nato.int – Официјална страна на НАТО;
4. <http://foreignpolicyanalysis.org>
5. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090720-Factsheet-Battlegroups_EN.pdf
6. http://www.dadalos-europe.org/mzd/grundkurs_3/etappe_6.htm
7. <http://marshallfoundation.org/marshall/the-marshall-plan/history-marshall-plan/>
8. http://www.cvce.eu/obj/treaty_of_alliance_and_mutual_assistance_between_the_united_kingdom_and_france_dunkirk_4_march_1947-en-1fb9f4b5-64e2-4337-bc78-db7e1978de09.xtm
9. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11957E>
10. <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>
11. <http://www.defence.gov.au/publications/DefenceCapabilityDevelopmentHandbook2012.pdf>
12. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.2.html
13. <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5457&langTag=bs-BA>
14. https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2015C34_bdk_kim.pdf

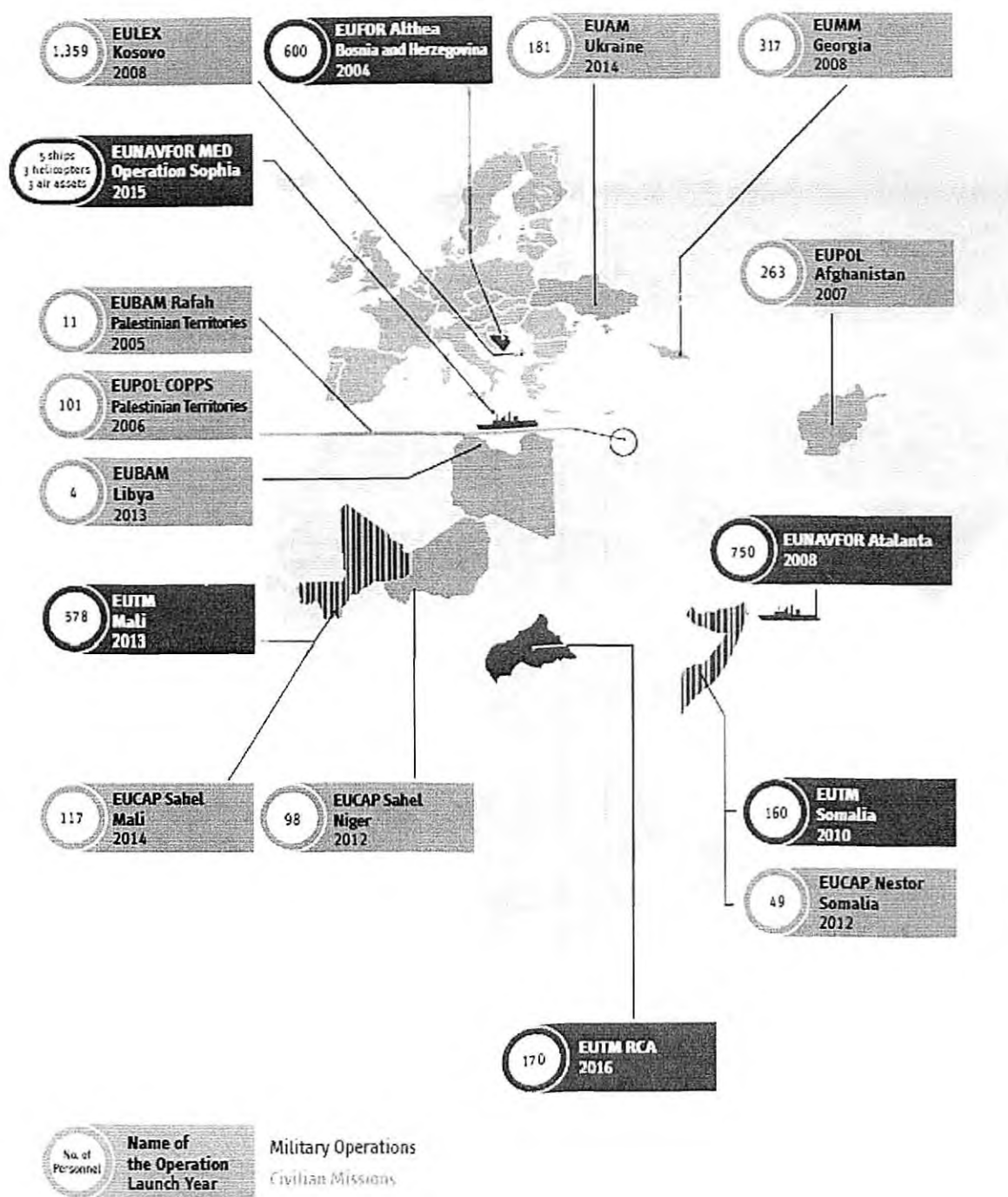
6. ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

Р/б	Кратенка	Англиски	Македонски
1.	CMC	Crisis Menagement Concept	Концепт за менаџирање со кризи
2.	CMCO	Civil Military Coordination	Цивилно воена соработка
3.	CONOPS	Concept of Operations	Концепт на операции-КОНОПС
4.	DG	Directorate General	Генерален директорат
5.	DRC	Democratic Republic of Congo	Демокретска Република Конго
6.	ESDP	European Security and Defenc Policy	Европска безбедносно одбранбена политика-ЕБОП
7.	EU	European Union	Европска Унија-ЕУ
8.	ESS	European Security Strategy	Европска Безбедносна Стратегија
9.	EU BG	EU Battlegroup	Европски Борбени Групи –ЕУБГ
10.	EUMC	EU Military Committee	Воен Комитет на ЕУ-ВКЕУ
11.	EUMS	EU Military Staff	Воен Штан на ЕУ- ВШЕУ
12.	OHQ	Operational Headquarters	Оперативен Штаб
13.	FHQ	Force Headquarters	Штаб на сили
14.	CHQ	Component Headquarters	Компонентен Штаб
15.	FOC	Full Operational Capability	Целосна оперативна способност
16.	GAERC	General Affairs and External Relation Council	Совет за општи работи и надворешни односи
17.	IMD	Initial Military Directive	Иницијални Воени Насоки
18.	IOC	Initial Operational Capability	Иницијални Оперативни Способности
19.	MSO	Military Strategic Option	Воено Стратегиски опции
20.	NAC	North Atlantic Council	Северо атлански совет
21.	NATO	North Atlantic Treaty Organization	Орган. на североатлантски сојуз
22.	NRF	NATO Response Force	НАТО сили за реакција
23.	OPLAN	Operational Plan	Оперативен План
24.	OSCE	Organization for Secyurity and Co-operation in Europe	Организација за безбедност и соработка во Европа
25.	PfP	Partnership for Peace	Партнерство за мир
26.	PSC	Political and Security Committee	Политичко безбедносен Совет
27.	SACEUR	Supreme Allied Commander Europe	Врховен Командант на Сојузнички сили за Европа
28.	SFOR	Stabilization Force	Сили за стабилизација
29.	SG/HR	Secretary General/Hight Representative	Генер. Секрет/Висок преставник
30.	SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe	Врховна Команда на Европските Сојузнички сили
31.	SOFA	Status of Force Agreement	Договор за статус на силите
32.	SOMA	Status of Mission Agreement	Договор за статусот на мисијата
33.	UN	United Nations	Обединети нации
34.	UNIFIL	UN Forces in Lebanon	Сили на ОН во Либан
35.	UNSC	United Nations Security Council	Совет за Безбедност на ОН

Прилог бр.1 Листа на земји Учеснички во БГ на ЕУ во период од 2005-2014 година

година	I или II шестомесечне	Водечка земја	Земја учесник
2005	I	Обединето Кралство	Обединето Кралство
	I	Франција	Франција
	II	Италија	Италија
2006	I	Германија	Германија, Франција
	I	Шпанија	Грција, Италија, Португалија, Шпанија
	II	Франција	Белгија, Франција, Германија
2007	I	Германија	Финска, Германија, Холандија
	I	Франција	Франција, Белгија
	II	Италија	Италија, Хунгарија, Словенија
	II	Грција	Грција, Бугарија, Кипар, Грција, Романија
2008	I	Шведска	Естонија, Финска, Ирска, Норвешка, Шведска
	I	Шпанија	Франција, Шпанија, Германија, Португалија
	II	Германија	Белгија, Франција, Германија, Луксенбург, Шпанија
	II	Обединето Кралство	Обединето Кралство
2009	I	Италија	Грција, Италија, Португалија, Шпанија
	I	Грција	Бугарија, Кипар, Грција, Романија
	II	Р.Чешка	Чешка, Словакија
	II	Белгија	Белгија, Франција, Луксенбург
2010	I	Полска	Германија, Латвија, Литванија, полска, Словакија
	I	Обединето Кралство	Холандија, Обединето Кралство
	II	Италија	Романија, Италија, Турција
	II	Шпанија	Франција, Португалија, Шпанија
2011	I	Холандија	Холандија, Аустрија, Финска, Германија, Литванија,
	I	Шведска	Естонија, Финска, Ирска, Норвешка, Шведска
	II	Грција	Бугарија, Грција, Кипар, Романија
	II	Португалија	Франција, Италија, Португалија, Шпанија
2012	I	Франција	Франција, Белгија, Луксенбург
	I	Слободен термин	Слободен термин
	II	Италија	Унгарија, Италија, Словенија
	II	Германија	Аустрија, Хрватска, Чешка, Македонија, Германија
2013	I	Полска	Полска, Франција, Германија
	I	Слободен	Слободен термин
	II	Обединето Кралство	Шведска, Обединето Кралство
	II	Белгија	Белгија, Луксенбург
2014	I	Грција	Бугарија, Романија, Кипар

Прилог бр.2 Мировни операции на ЗНБОП заклучно со 31 октомври 2016 година⁹⁵

⁹⁵ The EU and the World: Players and policies post-lisbon, by Antonio Missiroli, EU institute for Security Studies, p.49

No	RAPID RESPONSE "GENERIC TASK"	RESPONSIBLE RAPID RESPONSE			
		(X) REQUIRED (-) desirable			
		EU BG	Land RR	Mar RR	Air RR
31	Establish and control a DMZ	X	X	X	X
32	Establish and maintain a Forward Mounting Base (FMB)	X	X	X	X
33	Establish and maintain a Forward Operating Base (FOB)	X	X	X	X
34	Establish and maintain a Strategic Reserve	X	X	X	X
35	Establish and maintain AAR				X
36	Establish and maintain Air Superiority				X
37	Establish and maintain Airspace Control Measures (including AEW)				X
38	Establish and maintain an Operational Reserve	X	X		
39	Establish and maintain APODs and DOBs	-	X		X
40	Establish and maintain CAP			-	X
41	Establish and maintain communications	X	X	X	X
42	Establish and maintain cooperation and coordination with other relevant actors	X	X	X	X
43	Establish and maintain detention facilities	-	X	-	
44	Establish and maintain FHQ and tactical HQs	X	X	X	X
45	Establish and maintain Logistics C2	X	X	X	X
46	Establish and maintain OHQ				
47	Establish and maintain Reception Staging Onward movement & Integration (RSOI) facilities	-	X	X	X
48	Establish and maintain Sea Control			X	
49	Establish and maintain SEAD / EW				X
50	Establish and maintain SPODs	-	X	X	
51	Establish and maintain the Intelligence contribution to the Common Operational Picture and mechanism for sharing appropriate intelligence with other actors	X	X	X	X
52	Extract isolated citizens and/or release and secure EU hostages	X	X	X	X
53	Medical and health support	X	X	X	X
54	Perform Operational Planning	X	X	X	X
55	Provide border security and ensure former warring parties compliance with agreements	-	X	-	-
56	Provide environmental Info (Geo. Hydro...)	-	X	X	X
57	Provide humanitarian aid assistance	-	X	X	X
58	Provide logistic support	-	X	X	X
59	Provide support to the CBRN Inspection Teams	-	X		
60	Replenishment and sustainment at sea			X	
61	Restore infrastructure	-	X	-	
62	Search, collection, temporary storage and disposal of weapons and ammo	X	X	-	
63	Secure key sites and terrain	X	X	X	
64	Secure Land LOCs	X	X		
65	Secure Sea LOCs			X	-
66	Secure strategic Air LOCs		X	X	X

Табела бр.5 Матрица на способности на БГ на ЕУ⁹⁶

⁹⁶ Council of the EU, CSDP/PSPC 745 17036/1/14 REV 1, Brussels, 8 Jan 2015,p.45